

KONKURENTSIAMET

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS

TALLINN 2015

SISUKORD

EESSÕNA	4
1. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2014. AASTAL	6
1.1 Arengud elektriturul	6
1.2 Arengud maagaasiturul	8
1.3 Peamised muudatused seadusandluses.....	11
2. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	13
2.1 Elektrivõrgu regulatsioon	13
2.1.1 Omandiline eraldamine	13
2.1.2 Tehniline funktsioneerimine	15
2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	20
2.1.4 Piiriülesed küsimused.....	23
2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga.....	26
2.1.6 Ühishuviprojektid.....	30
2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul	31
2.2.1 Elektri hulgiturg	31
2.2.2 Elektri jaeturg	35
2.2.3 Efektive konkurentsi edendamine	37
2.3 Elektrienergia varustuskindlus	38
2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	38
2.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks	42
2.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega.....	44
3. MAAGAASI TURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	49
3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon	49
3.1.1 Omandiline eraldamine	49
3.1.2 Tehniline funktsioneerimine	50
3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	55
3.1.4 Piiriülesed küsimused.....	57
3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine....	58
3.1.6 Ühishuviprojektid.....	59
3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul	61
3.2.1 Maagaasi hulgiturg	61
3.2.2 Maagaasi jaeturg	64
3.2.3 Efektive konkurentsi edendamine maagaasiturul	66
3.3 Maagaasi varustuskindlus	66

3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	68
3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saada olev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega	69
3.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks	71

4. TARBIJATE KAITSE JA VAIDLUSTE LAHENDAMINE ELEKTRIENERGIA- JA MAAGAASI SEKTORIS..... 74

4.1 Tarbijate kaitse.....	74
4.1.1 Elektrienergia sektoris	74
4.1.2 Maagaasi sektoris	79
4.2 Vaidluste lahendamine.....	83
4.2.1 Elektrienergia sektoris	83
4.2.2 Maagaasi sektoris	84

Eessõna

Austatud lugeja

Käesolev dokument annab ülevaate Eesti elektrienergia ja maagaasi turgudest. Konkurentsiamet esitab informatsiooni elektrienergia ja maagaasi turgude arengutest 2014. aastal ja muutustest varustuskindluse tagamisel¹.

Suurimad arengud elektriturul on toimunud seoses elektrituru avanemisega 2013. aastal. Elektrituru avanemisega on tarbijad olnud aktiivsed elektrilepingute sõlmisel ja üldteenusel olevate tarbijate arv on jõudsalt vähenenud. Seega turu avanemist iseloomustab tarbijate kõrge aktiivsus elektrilepingute sõlmimisel. 2014. aasta lõpuseisuga oli elektrilepingu sõlminud 83% tarbimiskohtadest ja üldteenust kasutas 17%. Eesmärgiga tagada veelgi parem elektrituru toimimine, alustas 2014. aasta alguses tööd Eesti ja Soome vaheline alalisvooluühendus *EstLink 2*, mis kasvatas Eesti ja Soome vahelise ülekandevõimsuse 1 000 MW-ni. Tänu uuele ühendusele on Eesti ja Soome elektri hind ühtlustunud ning langetanud Eesti elektrituru hinda.

2014. aastal taotles Eesti põhivõrguettevõtja koos Läti põhivõrguettevõtjaga Euroopa Liidu energeetikavaldkonna ühishuvi projektide rahastamisvoorust investeringutoetust Eesti-Läti kolmanda ühenduse ehitamiseks. Nimetatud projekt sai Euroopa Komisjoni poolt rahalist toetust ligi 112 miljonit eurot, mis teeb toetuse määraks 65%. Uus Eesti ja Läti vaheline õhuliin vähendab ülekandevõimsuste puudujääki Eesti-Läti piiril, tõstes riikidevahelist ülekandevõimsust 500 kuni 600 MW võrra.

2014. aastal on probleemiks olnud Eesti ja Soome vaheliste ühenduste *EstLink 1* ja *EstLink 2* töökindlus. 12.09.2014 alustas Konkurentsiamet järelevalvemenetluse seoses Eesti ja Soome vahelise elektrienergia ülekandevõimsuse katkemisega. *EstLink 1* ja *EstLink 2* katkestuste tõttu kannatasid lisaks Eesti tarbijatele ka Läti ja Leedu elektritarbijad, sest Eesti elektri hind tõstis kõrgemale ka Läti ja Leedu elektrituru hinnad. Konkurentsiamet jõudis oma analüüsis seisukohale, et hetkel kehtiv seadusandlus ei reguleeri piisavalt piiriüleste alalisvoolu ühenduste toimimist. Olukorra parandamiseks tegi Konkurentsiamet ettepaneku, et täiendada seadusandlust piiriülesteid alalisvooluühendusi *EstLink 1* ja *EstLink 2* puudutavate kvaliteedinõuetega.

2014. aastal toimusid mitmed tähelepanuväärsed sündmused Balti regiooni maagaasisektoris, mis avaldasid mõju ka Eestile. Leedus valmis aasta lõpus veeldatud maagaasi terminal (LNG), millele on virtuaaltehingute kaudu juurdepääs ka Eesti tarbijatel. Juba 2014. aasta lõpust ei ole AS Eesti Gaas enam ainuke gaasi importija, vaid tema kõrvale on tekkinud ka teisi gaasi importijaid ja müüjaid.

¹ Käesoleva aruande koostamisel lähtub Konkurentsiamet CEER juhendist „Advice on the structure of future national reports and relevant indicators“ ja täidab Konkurentsiametile elektrituruseaduses ja maagaasiseaduses seatud kohustust koostada, avaldada ja esitada Euroopa Komisjonile seaduses sätestatud käsitlev aruanne

2014. aastal algas maagaasi ülekandesüsteemi halduri eraldumine vertikaalselt integreeritud kontserni koosseisust. Eraldumise protsessi käigus esitas toleaeagne süsteemihaldur EG Võrguteenus AS Konkurentsiametile taotluse sertifitseerimisprotsessi läbiviimiseks ning tegevusloa saamiseks. Süsteemihalduril on hetkel olemas ajutine tegevusluba, kusjuures sertifitseerimisprotsess on pooleli. Alates 10.04.2015 kasutab süsteemihaldur ärinime Elering Gaas AS endise EG Võrguteenus AS asemel.

Parimate soovidega,

Märt Ots

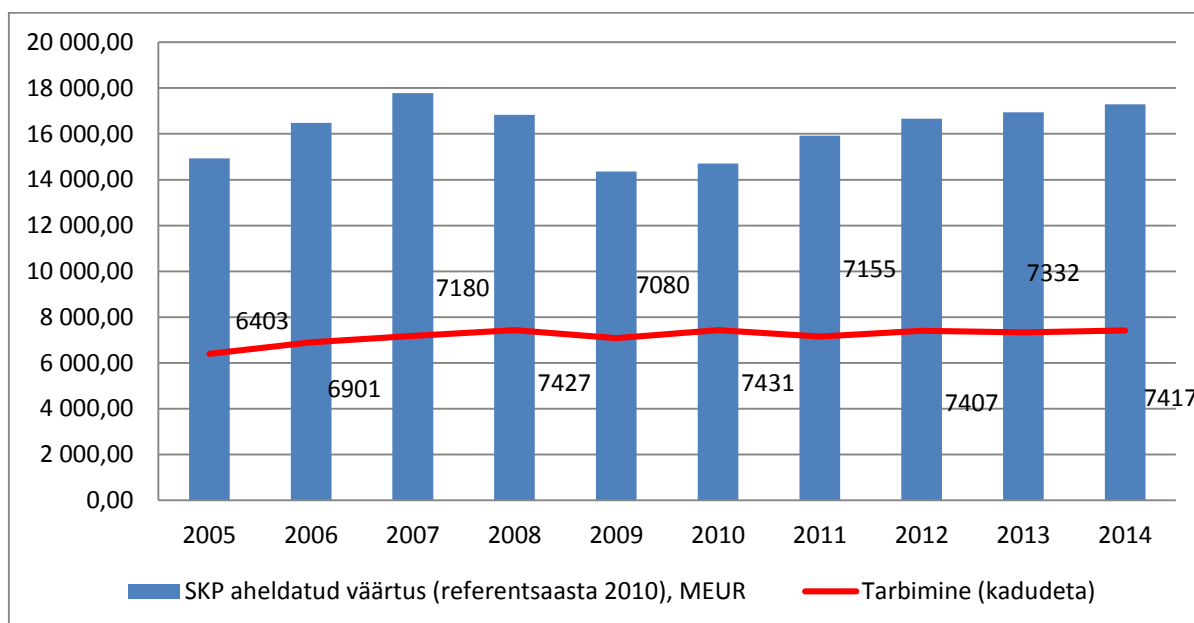
Konkurentsiameti peadirektor

1. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2014. aastal

1.1 Arengud elektriturul

Elektrienergia hulgi- ja jaeturg

Eesti elektrisüsteemis toodeti elektrienergiat 2014. aastal 11 013 GWh, imporditi 3 730 GWh ja eksporditi 7 417 GWh. 2014. aastal oli Eesti sisemaise elektrienergia netotarbimine 7 417 GWh (ilma võrgukadudeta). Joonisel 1 on võrreldud sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vahelist seost, mis iseloomustab hästi nii ettevõtjate kui ka elanike tarbimisharjumusi. Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem, siis kasvab ka elektritarbimine ning ostujõu vähenemisel see kahaneb.

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos. Allikas: Statistikaamet

Suurimad arengud elektriturul on toimunud seoses elektrituru avanemisega 2013. aastal. 2013. aasta maikuu seisuga olid uue elektrilepingu sõlminud 73% tarbimiskohtadest ja üldteenust kasutas vastavalt 27% tarbimiskohtadest. 2014. aasta alguse seisuga oli elektrileping olemas 553 282 tarbimiskohal, mis on ligi 90 000 võrra rohkem võrreldes 2013. aasta algusega. 2014. aasta lõpuseisuga oli elektrilepingu sõlminud 83% tarbimiskohtadest ja üldteenust kasutas 17%. (allikas: AS Elering). **Seega iseloomustab turu avamist tarbijate väga kõrge aktiivsus ning võrreldes teiste Euroopa riikidega on üldteenuse tarbijate arv suhteliselt väike.**

2014. aasta keskmiseks elektrienergia hinnaks kujunes Nord Pool Spot (NPS) Eesti hinnapiirkonnas 37,61 €/MWh, mis oli 2013. aasta hinnast 12,8% võrra madalam. 2014. aasta keskmiseks kodutarbija hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuenergia tasuga (ilma käibemaksuta) kujunes 10,35 €senti/kWh.

Täpsemalt kirjeldatakse 2014. aastal elektriturul toimunut käesoleva aruande peatükis 2.2.

Elektrivõrgud

Käesoleval ajal töötab Eesti elektrisüsteem sünkroonselt Venemaa ja Balti riikide elektrisüsteemide ühenduse IPS/UPS koosseisus ja on vahelduvvooluliinide kaudu ühendatud Läti ja Venemaaga ning alalisvoolu ühenduste kaudu Soomega. Valgevene, Venemaa, Eesti, Läti ja Leedu riikidevaheliste vahelduvvoolu ühenduste läbilaskevõimsused on suured. See eeldab tihedat koostööd süsteemihaldurite vahel ühise sünkroonse paralleeltöö planeerimisel ja juhtimisel.

Eestis on üks põhivõrguteenust pakkuv ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi käsitatav ka süsteemihaldurina ning 34 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5 540 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeline kokku ligi 69 300 km. Jaotusvõrkudest omab suurimat turuosa (87%) Elektrilevi OÜ.

2014. aastal Elering AS ja Elektrilevi OÜ Konkurentsiametile võrgutasude kooskõlastamise taotlusi ei esitanud.

2014. aasta keskmiseks ülekandetariifiks kujunes 1,18 €senti/kWh (ilma käibemaksuta) ja jaotusteenuse hinnaks 5,13 €senti/kWh (ilma käibemaksuta).

Põhjalikumalt on elektrivõrkude regulatsiooni käsitletud punktis 2.1.

Piiriülesed küsimused elektrisektoris

Piiriülese elektrikaubanduse ja ülekandeliinid võimsuste jaotamise reeglite osas on toimunud mõningaid muudatusi. 06.11.2014 sõlmiti Balti süsteemihaldurite poolt ühine Memorandum. Memorandum võimaldab rakendada Eesti-Läti piiril 15.03.2013 lepingu (Balti süsteemihaldurite vaheline leping, mis reguleerib piiriüleseid põhimõtteid) põhimõtet, et planeerimise faasis jagatakse kogu Eesti-Läti-Venemaa ristlõike kaubanduslik võimsus Eesti ja Läti vahel. Muudatusena on välja toodud asjaolu, mis puudutab kolmandatest riikidest lubatud impordikoguse arvutamist. Kui kolmepoolse lepingu (15.03.2013 leping) kehtimise ajal võis arvutus anda Leedu-Valgevene piirile tulemuse 0 MW, siis 06.11.2014 sõlmitud Memorandumi puhul on minimaalse kaubandusliku võimsuse piir 200 MW, mille tagab Leedu süsteemihaldur, hoides täiendavalt 100 MW reservvõimsusi. Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise Memorandumi 13.11.2014 otsusega.

05.11.2014 sõlmiti uued ülekoormuse juhtimise reeglid Eesti ja Läti piiril Eesti ning Läti süsteemihalduri poolt. Uutes ülekoormuse juhtimise reeglites oli tõstetud oksjonite mahtu ja oli lisandunud kuuliste ja aastase oksjonile juurde veel kvartalioksjonid. Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekoormuse juhtimise reeglid 07.11.2014 otsusega.

Jätkuvalt tegeleb Elering AS tegevustega, mis on seotud Venemaa ülekandesüsteemi mõju vähendamisega Eesti elektrisüsteemi talitusele. Elering AS koostas „Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande 2015“ (edaspidi Kava). Kava sisaldab energiasüsteemide ühendamist ning nii siseriiklikke kui ka välisühenduste investeeringuid aastani 2030.

Täpsemalt on elektrivõrkude piiriüleseid küsimusi kajastatud punktis 2.1.4.

Elektri põhivõrgu omandiline eraldamine

08.07.2012 hakkas kehtima elektrituruseaduse muudatus, millega kehtestati Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 ja Määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 3 käsitletavat põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada see, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müügiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu.

22.04.2013 esitas Elering AS taotluse nõuetekohasuse hindamiseks ning tegevusloa saamiseks. Peale läbiviidud nõuetele vastavuse hindamist nn sertifitseerimismenetluse läbiviimist tegi Konkurentsiamet. 20.12.2013 otsuse, milles amet leidis, et Elering AS vastab elektrituruseaduse § 18¹ nõuetele. 24.01.2014 väljastas Konkurentsiamet Elering AS-le tegevusloa põhivõrgu kaudu võrguteenuse osutamiseks

Põhjalikult on tegevusalade omandilist eristamist käsitletud punktis 2.1.1.

Elektrienergia varustuskindlus

2014. aastal oli Eestis energiabilanss jätkuvalt positiivne ja tootmine ületas tarbimise. Eesti elektrisüsteemi tipuvõimsus 2014. aasta talvel oli 1 423 MW (02.12.2014) ning Konkurentsiameti andmetel oli Eesti elektrisüsteemis installeeritud võimsusi ligi 2 100 MW. Seega ületasid Eestis installeeritud tootmisvõimsused oluliselt süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2023. aasta lõpuni.

Eesti varustuskindlust suurendasid 2014. aasta algul käiku läinud uus alalisvoolühendus Soomega *Estlink 2* ja valminud Kiisa avariireservjaam. Olulised on investeeringud Tartu-Viljandi-Sindi 330/110 kV õhuliini rajamine (2011-2014). Samuti jätkatakse ulatuslike investeeringutega elektri põhivõrgu ühenduste rajamiseks naaberriikide elektrisüsteemidega Tallinn-Riia liin (kolmas Läti liin), mis sai ühishuviprojekti raames ka Euroopa Liidu toetust. Uue Tallinna ja Riia vahelise liini eesmärk on elektrisüsteemi tugevdamine sünkroontööks Kesk-Euroopaga. Tallinna ja Riia vaheline liin suurendab Balti riikide elektrienergia varustuskindlust, vähendab Euroopa Liidu liikmesriikide sõltuvust kolmandatest riikidest ning võimaldab tarbijal valida soodsaim elektrienergia tarnija ja tootjal pakkuda elektrienergiat suuremal avatud turul, mis motiveerib ka uute tootmisvõimsuste rajamist Balti riikidesse.

Süsteemihalduri Elering AS poolt koostatud „*Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruanne 2014*“ kohaselt on varustuskindlus aastani 2030 tagatud tootmis- ning ülekandevõimsuste koosmõjus.

Täpsemalt on Eesti elektrienergia varustuskindlust käsitletud punktis 2.3.

1.2 Arengud maagaasiturul

Maagaasi hulgi- ja jaeturg

2014. aasta märgilise tähtsusega sündmuseks oli hulgiturule teise hulgimüüja-importija Baltic Energy Partners OÜ lisandumine, kes detsembris importis (Euroopa Liidu teisest liikmesriigist) esmakordselt 400 tuh m³ gaasi. Samal ajal alustas ka Eesti Energia AS esimeste tehingutega gaasi ostmiseks Euroopa Liidu teisest liikmesriigist. Detsembris 2014 tegi Eesti Energia AS

tehinguid 1000 m³ gaasi ostmiseks. Eelnevalt nimetatutele lisandusid 2015. aasta alguses veel uued hulгимүүjad-importijad - Reola Gaas AS ja UAB Litgas.

Ülekandevõrgu süsteemihalduri Elering Gaas AS (kuni 10.04.2015 kasutatud ärinimi EG Võrguteenus AS) andmetel oli näiteks märtsikuus 2015 Leedust hulгимүүjate - importijate poolt Eestisse toodud gaasi kogus 10,6 mln m³, mis moodustas 18,1% kuu kogutarbimisest².

Eesti maagaasiturul toimus 2014. aastal imporditud ja müüdud maagaasi aastase koguse oluline langus 22% (2012 – 682 mln m³ aastas, 2013 – 689 mln m³ aastas, 2014 – 538 mln m³ aastas). Peamiseks põhjuseks oli keematööstuse AS Nitrofert tootmise taas seiskamine teadmata ajaks 2013. aasta teises pooles. Muu Eesti maagaasi tarbimine 2014. aastal vähenes 5% (2013 – 566 mln m³, 2014 – 538 mln m³).

Peamiseks maagaasi kasutusalaaks 2014. aastal oli soojusenergia tootmine (kaugküte 40% ning lokaalküte 28%) ja tööstus 30% ning elektritootmine 2%. Maagaasi suhteliselt kõrge hind on alternatiivsete energiaallikate hulgas viimaste aastate jooksul kaasa toonud kütteks maagaasi kasutatavate soojuse tootjate siirdumise teiste kütuste juurde (peamiselt kohalikud taastuvad kütused).

2012. aasta veebruar oli gaasi tiputarbimise poolest viimase viie aasta suurim (5,7 mln m³ ööpäevas). 2014. aasta talve tiputarbimine oli 4,18 mln m³ ööpäevas (24.01.2014). Eesti sai kogu 2014. aasta talvekuudel vajamineva gaasi Inčukalnsi (Läti) gaasihoidlast. Ka Leedust detsembris ostetud gaas tarniti vahetustehinguga gaasihoidlast. Maagaasi tarnehäireid ei esinenud.

Gaasi päritolumaaks oli 2014. aastal Venemaa. Käesoleval ajal on võimalik ostutehinguid teha ka Leedus veeldatud maagaasi (LNG), mille päritolumaaks on Norra.

Käesoleval hetkel tegutseb turul viis hulгимүүjat (Eesti Gaas AS, Baltic Energy Partners OÜ, Reola Gaas AS, Eesti Energia AS ja UAB Litgas). Neist turgu valitsev hulгимүүja on Eesti Gaas AS (turu osakaal märtsis 2015 oli 82%).

Nitrofert AS, kes tarnib gaasi vaid enda tarbeks, pole käesolevaks ajaks impordi jätkanud. Üks tegevusluba omav hulгимүүja – importija - Nordic Power Management OÜ pole käesolevaks ajaks gaasi impordi alustanud.

Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas Eesti Gaas AS turgu valitsevas seisundis. 2014. aastal oli Eesti Gaas AS-i osakaal jaeturul kasvanud 93,4%-ni. Käesoleval hetkel tegutseb gaasiturul 25 gaasi jaemүүjat.

Täpsemalt on iseloomustatud gaasi hulgi- ja jaeturgu punktides 3.2.

Maagaasi võrgud

Eestil on maagaasi võrguühendused Venemaa ning Lätiga. Eesti gaasisüsteemis vajalik rõhk tagatakse kas Venemaa ülekandesüsteemi kompressorjaamadega või Läti Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast. Eestis ei ole maagaasihoidlat ega veeldatud maagaasi terminale.

² <http://www.egvorguteenus.ee/uudised/leedust-imporditud-gaas-moodustas-martsis-18-protsenti-gaasi-koguimpordist/>

Eesti gaasisüsteemi süsteemihaldur on Elering Gaas AS (kuni 10.04.2015 kasutatud ärinimi EG Võrguteenus AS), kes alates 2013. aasta teisest poolaastast ei osuta enam gaasi jaotusteenust. Maagaasi jaotusteenust osutavad 25 jaotusvõrguettevõtjat. Suuremad neist on AS Gaasivõrgud, Adven Eesti AS, Gaasienergia AS, Tehnovõrkude Ehitus OÜ.

30.07.2014 kooskõlastas Konkurentsiamet EG Võrguteenus AS-le (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS) uued võrguteenuse hinnad. Võrguteenuse hinna muutuse üheks põhjuseks oli 2012. aasta maagaasiseaduse muudatused ning sellest tulenevalt ülekandevõrgu ning jaotusvõrgu eraldamisega seotud kulude muutus.

Täpsemalt on gaasivõrgu korraldust iseloomustatud punktis 3.1.

Maagaasi põhivõrgu omandiline eraldamine

Riigikogu võttis 06.06.2012 vastu maagaasiseaduse muutmise seaduse, mis jõustus 20.06.2012. Seadusemuudatusega loobus Eesti rakendamast maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja EL nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ menetlemise käigus Eestile taotletud erandi rakendamisest ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte osas ja valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatus loob perspektiivis eeldused reaalse maagaasi turu tekkimiseks Eestis.

2013-2014. aastatel andis AS Eesti Gaas ülekandevõrgu (kaasa arvatud transiiditorud) üle EG Võrguteenus AS-le (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS). EG Võrguteenus AS-st (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS) eraldus jaotusteenuse osutamisega tegelev AS Gaasivõrgud. EG Võrguteenus AS-i (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS) ainuaktsionäriks on alates 2014. aasta algusest AS Võrguteenus Valdus. Käesoleval ajal tegeleb ettevõtja AS Võrguteenus Valdus omanikeringi vastavusse viimisega maagaasiseaduse nõuetega, mis on eelduseks süsteemihalduri sertifitseerimisele. Viimane muudatus toimus 18.06.2015, kui Elering Gaas AS ostis ära Gazprom aktsiad 37% väärtuses.

26.09.2014 esitas EG Võrguteenus AS (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS) esialgse tegevusloa taotluse, kuna talle väljastatud senine gaasi ülekande teenuse tegevusloa kaotas kehtivuse alates 01.01.2015. 30.01.2015 andis Konkurentsiamet EG Võrguteenus AS-le (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS) esialgse tegevusloa, mis kehtib kuni Elering Gaas AS-le gaasi ülekandeteenuse põhitegevusloa väljastamiseni või selle väljastamisest keeldumiseni. Elering Gaas AS esitas 03.03.2015 taotluse nõuetekohasuse hindamiseks ning tegevusloa saamiseks ning Konkurentsiamet algatas sertifitseerimismenetluse.

Täpsemalt on gaasi süsteemihalduri omandilist eraldamist käsitletud punktis 3.1.1.

Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindluse osas 2014. aastal muutusi ei toimunud. Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine täidetud ka lähiaastatel. Eesti gaasiturule arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeeringute tegemisega (regionaalne veeldatud gaasi terminal (LNG) terminal Eestisse ja/või Soome koos vajalike ühendustega) uute tarnijate turule meelitamine ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Vastavalt Määrusele 994/2010 vastutavad gaasivarustuse kindluse eest oma tegevusvaldkondade ja pädevuse piires ühiselt maagaasiettevõtjad, liikmesriigid oma pädevate asutuste kaudu ja Euroopa Komisjon. Ühise vastutuse osas teevad maagaasiettevõtjad, pädev asutus ja liikmesriik tihedat koostööd. Kesksel kohal gaasivarustuse kindluse tagamisel on süsteemihaldur (Elering Gaas AS).

Täpsemalt on maagaasi varustuskindlust käsitletud punktis 3.3.

1.3 Peamised muudatused seadusandluses

Elektrituru- ja maagasiseadustesse tõi olulisi muudatusi alates 01.07.2014 majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse (MsÜS) ja korrakaitseaduse (KorS) jõustumine. Muudatustest tulenevalt peavad ettevõtjad nüüdsest elektrituru- ja maagasiseaduse alusel väljastatavate tegevuslubade taotlemisel arvestama lisaks nimetatud seadustele ka MsÜS-is sätestatud alustega.

MsÜS-i üheks peamiseks eesmärgiks on vähendada majandusõigust sisaldavate regulatsioonide arvu, ulatust ja keerukust – st, et väheneks ülemäärane bürokraatia, mis takistaks ettevõtjal oma tegevuse teostamist või sellega alustamist. Üheks oluliseks muudatuseks on, et üldjuhul toimub kogu ettevõtja tegevuslubadega seotud menetlus elektroonilises vormis asjaomase veebilehekülje vahendusel (ettevõtjaportaali ja eesti.ee) ning alternatiivina saab mistahes teadete ja taotlustega, sealhulgas kogu tegevusloaga seonduvat menetlust, edaspidi vajaduse korral ettevõtja soovil läbi viia notar.

Samas ei mõjuta veebileheküljevahendusel või notari tegevus tegevusloa taotluse suhtes kehtivaid tähtaegu ega ettevõtja õigust esitada mistahes teateid ja taotlusi paberil või elektrooniliselt otse Konkurentsiametile. Elektrituruseaduse ning maagasiseaduse alusel väljaantavate tegevuslubade taotlemise lihtsustamiseks on Konkurentsiamet väljatöötanud tegevuslubade taotlemise juhendid, mis on kättesaadavad veebileheküljel: https://www.eesti.ee/est/teemad/ettevotja/load_ja_registreeringud_1 alajaotus „Energeetika“ all.

KorS-i jõustumisega suurenesid alates 01.07.2014 Konkurentsiameti pädevused elektrituru- ning maagasiseaduse üle järelevalve teostamisel. Nii võib Konkurentsiamet lisaks nimetatud seadustest tulenevatele pädevustele kohaldada riikliku järelevalve teostamiseks ka KorS-is sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid (muuhulgas nõuda vajalikku teavet ning kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks siseneda valdaja nõusolekuta tema valduses olevale piiratud või tähistatud kinnisasjale).

Muus osas toimusid 2014. aastal elektrituru- ja maagasiseaduses üksikute seadusesätete täpsustamine. Elektrituruseaduses täpsustati väiketarbija mõistet, tegevusalade eristamist, päritolutunnistustega seonduvat regulatsiooni ja lepingutingimusi seaduses. Maagasiseaduses täpsustati ülekandevõrgu, hoidlatevõrgu halduri, kaitsetu tarbija ja jaotusvõrguettevõtja regulatsioone ning lepingutingimusi seaduses.

Vabariigi Valitsuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega (vastu võetud 19.06.2014) muudeti ministri nimetust, kes võib maagaasiseaduse alusel määrusi välja anda.

Energiamajanduse arengukava ENMAK 2030+

2014. aastal jätkus Elering AS-i, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Arengufondi ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse koostöö, et uuendada energiamajanduse arengukava ENMAK 2030+. Energiamajanduse arengukava aastani 2030 kirjeldab Eesti energiamajanduse arengu visioone ning valib optimaalseimad sektoraalsed lahendusteed lähtudes üldeesmärgist tagada tarbijatele turupõhise hinna ning kättesaadavusega energiavarustus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu pikaajaliste energia- ja kliimapoliitika eesmärkidega, samas panustades Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisse ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

2. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

2.1 Elektrivõrgu regulatsioon

2.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 10, 11 ja 26 ning Määrus EÜ nr 714/2009 art 3)

Elektrienergia siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 (edaspidi elektrienergia siseturu direktiiv) ja määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 3 kohaselt peab liikmesriik määrama ja sertifitseerima põhivõrguettevõtja. Põhivõrguettevõtja sertifitseerimise tulemusena selgitatakse, kas põhivõrguettevõtja vastab elektrienergia siseturu direktiivi artikli 9 nõuetele.

Elektriturseadusesse on viidud elektrienergia siseturu direktiivis käsitletavat põhivõrguettevõtja juhtimise, nõuetekohasuse hindamise ja järelhindamise (sh sertifitseerimine) reeglid, mille eesmärgiks on tagada see, et põhivõrguettevõtja oleks elektri ja maagaasi tootmise ning müügiga tegelevatest ettevõtjatest täielikult sõltumatu. Elering AS-i kui põhivõrguettevõtja aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile nagu ka elektritootmisega tegeleva Eesti Energia AS aktsiad. 2013. aasta kevadest on Eesti Energia AS aktsiate valitsejaks ja aktsionäriõiguste teostajaks Rahandusministeeriumi ja Elering AS aktsiajate valitsejaks ja aktsionäride õiguste teostajaks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Seega teostavad aktsionäriõigusi erinevad ministeeriumid ja ministrid ning sellega on tagatud tegevusalade eristamine ja põhivõrguettevõtja (kes täidab ka süsteemihalduri ülesandeid) sõltumatus.

2013. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i poolt esitatud taotluse põhjal läbi tema kui põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamise läbiviimisel järgis Konkurentsiamet lisaks elektriturseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 714/2009 (käsitleb piiriüleses elektrikaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. 2013. aasta oktoobris teavitas Euroopa Komisjon, et nõustub Konkurentsiameti poolt Elering AS-i taotluse põhjal koostatud otsuse eelnõuga ning amet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust detsembris 2013 tehtud otsuses.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue puudutab vaid Eesti Energia AS kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ-d, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;
- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suuruselt, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave

tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Elektrituru avanemisega on turuosaliste võrdne kohtlemine väga oluline, sest elektrivõrk ja selle regulatsioon jääb monopoolsesse seisusesse. Seega peavad kõik võrguettevõtja kliendid ühtmoodi saama kasutada elektrivõrku ja võrguettevõtja peab tagama kõikidele müüjatele elektrienergia müümisel võrdsed võimalused.

Vastavalt elektrituruseadusele on kõik jaotusvõrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Eraldi on sätted süsteemihaldurile (kes on ka põhivõrguettevõtja).

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet eesmärgiga saavutada olemasolevate tehniliste ja varustuskindluse nõuete ning muude õigusaktidest tulenevate nõuete raames kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Seadus rõhutab, et näiteks bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtted (liitumistingimused) olema läbipaistvad ning järgima võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ täiendab ja uuendab igal aastal võrdse kohtlemise aruannet, millega on võimalik tutvuda võrguettevõtja veebilehel (<https://www.elektrilevi.ee/vordse-kohtlemise-pohimotted>).

Elektrilevi OÜ võrguga ühendatud tarbijate arv on suurem kui 100 000 ning Elektrilevi OÜ ei tohi elektrienergiat toota ega müüa. Seetõttu peab Elektrilevi OÜ nimetama üldteenuse osutajaks tegevusloaga müüja (ELTS § 76¹ lg 2). Elektrilevi OÜ on üldteenuse osutamisel ja avatud tarne ahela katkemisel elektrimüügi osas nimetanud müüjaks Eesti Energia AS-i, kellega kuulub ühte kontserni. Eesti Energia AS esindab Elektrilevi OÜ ka võrgulepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel ning Elektrilevi OÜ kasutab Eesti Energia AS-i teatud funktsioonide, nagu arveldus, võlahaldus, kõnekeskus jms. oma ülesannete täitmiseks. Elektrilevi OÜ ei sõlmi elektrimüügi lepinguid ega lahenda elektrimüügi seotud küsimusi.

Turuosaliste võrdne juurdepääs mõõtepunkti andmetele ja mõõteandmetele on tagatud ELTS 42¹ alusel loodud andmevahetusplatvormi (AVP) kaudu. Elektrilevi OÜ edastab AVP-le õigusaktides ettenähtud andmed, et tagada turuosalistele andmete saamine õigeaegselt ja võrdsel alustel.

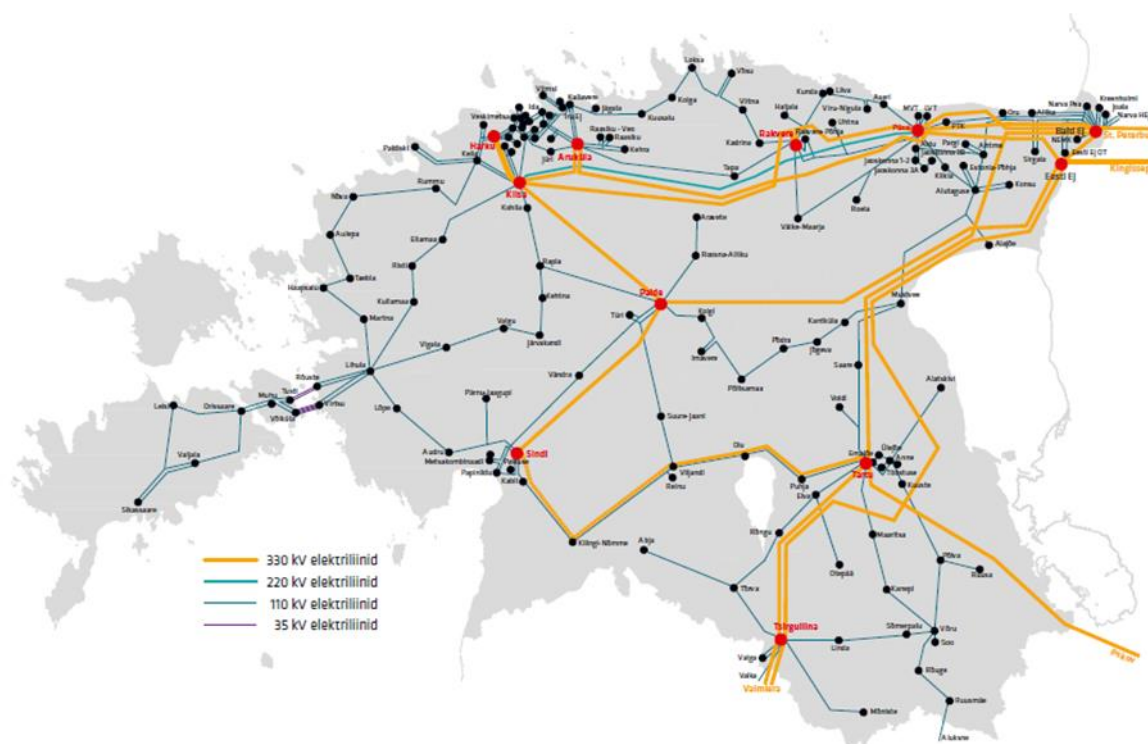
Jätakuvalt on üleval elektrituru avanemisega tõstatunud ühtse arve teema. Täna saavad need tarbijad, kes ei kasuta üldteenust või võrguettevõtjaga samasse kontserni kuuluva elektrimüüja teenust, kaks eraldi arvet – ühe võrguteenuse ja teise elektrienergia eest.

Suuremad elektriturul tegutsevad elektrienergia müüjad on ühiselt selle teemaga pöördunud Konkurentsiametisse, selgitamaks kas Elektrilevi OÜ poolt toimub võrdse kohtlemise printsiipide rikkumine. Seda puudutav menetlus on hetkel pooleli.

2.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Alates 2006. aasta lõpust on Eesti ja Soome vahel alalisvoolühendus *EstLink 1* võimsusega 350 MW. 2013. aasta detsembrikuus alustati uue ühenduse *EstLink 2*, võimsusega 650 MW katsetustega ning 2014. aasta alguses anti *EstLink 2* elektriturule kasutusse. *EstLink 2* tõstis Eesti ja Soome vahelist ülekandevõimsust 1 000 MW-ni.

Eestis on üks põhivõrguteenust osutav ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi ka süsteemihaldur ning 34 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110kV-330kV) kokku 5 540 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku ligi 69 300 km. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2.

Joonis 2. Eesti elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Jaotusvõrkude osas on ettevõtjate turuosad aastast aastasse enam-vähem samad. Suurim jaotusvõrguettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügiimaht oli 2014. aastal 6 489 GWh, ettevõtja turuosad oli müügiimahu alusel 87,9%. Järgnesid VKG Elektrivõrgud OÜ, müügiimaht 209 GWh ja turuosad 2,83% ning Imatra Elekter AS, müügiimaht 203 GWh ja turuosad 2,75%. Ülejäänud 31 jaotusvõrgu summaarne müügiimaht jääb alla 500 GWh aastas. Neist suurimad on TS Energia OÜ, AS Sillamäe SEJ ja AS Loo Elekter.

Bilansiteenused **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 6 p b ja art 37 lg 8)**

Elektrituruseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb eelnevalt kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinnakujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat võimalikult soodsaima hinnaga. Bilansienergia hinnad on avaldatud Elering AS veebilehel (<http://elering.ee/bilansienergia-osta-ja-muuk/>).

Bilansi selgitamine toimub kauglugemisseadme (*on-line*) abil juhul, kui tarbija elektrilise ühenduse võimused ületab 63 A. Ülejäänud tarbijate bilansiselgitamiseks kasutatakse tüüpkoormusgraafikuid ehk kodutarbijate puhul ei ole vajalik *on-line* mõõtmise korraldamine. Kaugloetavatele arvestitele üleminek toimub järk-järguliselt aastani 2017. Alates 01.01.2017 peavad kõik tarbimiskohad olema varustatud kauglugemist võimaldavate seadmetega.

Vastavalt elektrituru toimimise põhimõtetele peab iga turuosaline tagama, et tema poolt võrku antud ja/või ostetud elektrienergia kogus oleks igal kauplemisperioodil võrdne tema poolt võrgust võetud ja/või müüdud elektrienergia kogusega. Väiketarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Seoses elektrituru avamisega on olukord konkurentsi mõttes paranenud ja turule on tulnud uusi bilansihaldureid. Suurima bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel seitse bilansihaldurit. Bilansihaldurite nimed on avalikustatud Elering AS veebilehel.

Elektrivarustuse kvaliteet **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p h ja art 37 lg 1 p t)**

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, millest tulenevalt kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkumiste ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiameti ülesandeks on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning kvaliteedinõuete rikkumise korral alata väärteomenetlus. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toiminguteostama. Ettevõtjad esitavad Konkurentsiametile andmed teenuse kvaliteedinõuete täitmise kohta. Esitatud informatsiooni alusel on võimalik arvutada, millise protsendi ulatuses on teenuse kvaliteedinõuded täidetud. Samuti on võimalik analüüsida, kas kvaliteedinõuete täitmise protsent on suurenenud või vähenenud. Kvaliteedinõuete rikkumise korral on tarbijal õigus esitada Konkurentsiametile kaebus. Konkurentsiametil on õigus alata iga konkreetse juhtumi korral väärteomenetlus ning määrata ettevõtjale rahatrahvi suuruses kuni 3 200 € iga konkreetse rikkumise kohta. Rahatrahvi määramise korral laekub trahvi summa riigieelarvesse.

Võrguteenuse kvaliteedi osas on reguleeritud nii rikest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni kolmeks

minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud tähtajad eraldi suve- ja talveperioodiks (vt tabel 1).

Tabel 1. Võrguteenuse kvaliteedinõuded

	Suveperiood aprill kuni september	Talveperiood oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi	16 tundi
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelised katkestused aastas kokku	70 tundi	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkused: * Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

Kui ettevõtjad ei täida tabelis 1 nimetatud kvaliteedinõudeid, on nad kohustatud maksma tarbijatele rahalist kompensatsiooni.

Konkurentsiamet on töötanud välja vastava aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama informatsiooni selle kohta, mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, kui mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid.

Andmed võrgu kvaliteedi kohta on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18300>. Konkurentsiamet analüüsib ning võtab neid arvesse võrgutasude hinnamenetluste käigus.

Tabelis 2 on esitatud põhivõrguettevõtja Elering AS ja suurima jaotusvõrguettevõtja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteedinäitajad aastatel 2012-2014.

Tabel 2. Elering AS ja Elektrilevi OÜ elektrivarustuse kvaliteet

Varustuskindluse indikaatorid	Ühik	Elering AS			Elektrilevi OÜ		
		2012	2013	2014	2012	2013	2014
Tarbimiskohtade koguarv	tk	230	233	233	655 540	660 009	700 751
Rikkest põhjustatud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	1756	2719	410	122 585 980	272 583 717	88 820 300
Plaanitud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	8633	17403	119376	59 654 140	61 111 547	48 682 388
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (2) (CI) (SAIFI)	tk	0,148	0,223	0,069	1,920	2,65	0,664

Riketest põhjustatud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (3) (SAIDI)	minut	8	12	1,8	187	413	126,8
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine kestus aastas VKN § 5 (4) (CAIDI)	minut	52	52	25,6	97	155,8	190,8
Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas	tk	0,026	0,043	0,176	0,560	0,601	0,5
Plaanitud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas	minut	37,5	74,7	512,3	91,0	92,6	69,5
Plaanitud katkestuste keskmine kestus aastas	minut	1438,8	1740,3	2911,6	162,5	154,2	138,9

Eeltoodud tabelist nähtub, et 2014. aastal peaaegu kõik riketest põhjustatud elektrienergia kvaliteedinäitajad on oluliselt paranenud. Eriti paistavad silma Elering AS rikkelistel väljalülitumistega seonduvad näitajad, mis on kordades väiksemad võrreldes eelmiste aastatega.

12.09.2014 alustas Konkurentsiamet elektrituruseaduse alusel järelevalvemenetluse Elering AS-i suhtes seoses Eesti ja Soome vahelise elektrienergia ülekandevõimsuse katkemisega (*EstLink 1* ja *EstLink 2* ühendused katkesid vastavalt 10.09.2014 ja 09.09.2014). *EstLink 1* ja *2* katkestuste tõttu kannatasid lisaks Eesti tarbijatele ka Läti ja Leedu elektritarbijad, sest Eesti elektrihind tõstis kõrgemale ka Läti ja Leedu elektrituru hinnad. Konkurentsiamet jõudis oma analüüsis seisukohale, et hetkel kehtiv seadusandlus ei reguleeri piisavalt piiriüleste alalisvoolu ühenduste toimimist. Olukorra parandamiseks tegi Konkurentsiamet ettepaneku, et täiendada seadusandlust piiriüleste alalisvooluühendusi *EstLink 1* ja *EstLink 2* puudutavate kvaliteedinõuetega.

Ohutusnõuete täitmise jälgimine ei kuulu Konkurentsiameti pädevusse, mistõttu käesolevas aruandes ei ole kajastatud elektrivõrguettevõtjate ohutusnõudeid ning nende vältimiseks kasutusele võetud meetmeid ja nende täitmist.

Põhivõrguettevõtjaga uue võrguühenduse loomisele ja piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p m)

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lg 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-le esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Juhul, kui klient soovib liituda piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul, kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele, teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest viia oma taotlus nõuetega vastavusse. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalised omaksid varakult andmeid elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe

piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud seisakute ja remonttöödega. Tabelis 3 on toodud Elering AS poolt esitatud andmed aastatel 2011-2014 võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud ajalisest kestvusest.

Tabel 3. Elering AS poolt võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2011	Katkestuse kestus (tunnid), 2012	Katkestuse kestus (tunnid), 2013	Katkestuse kestus (tunnid), 2014
L301 Tartu - Valmiera	113,4	58,2	10,9	504,4
L354 Tsirguliina - Valmiera	189,4	0	507,68	608,03
L358 Tartu - Pihkva	288,8	657,7	314,52	206,62
L373 Eesti EJ - Kingissepp	763,4	265,3	349,82	2076,83
L374 Balti AJ - Leningradskaja	519,1	1194,3	1556,58	1883,32
L677 Tsirguliina - Valka	2638,3	444,7	92,45	999,05
L683 Ruusmäe - Aluksne	374,7	1307	855,55	2449,92
LN3	0	2080,1	0	0
Kokku	4887,1	6007,3	3676,6	8728,17
S.h. naabersüsteemide tellimus	4848	2730	3442,75	7613,15

Tabelist 3 selgub, et 2011. aastal esines võrkudevahelistes ühendustes katkestusi põhivõrgus 4 887 tunnil, 2012. aastal 6 007 tunnil, 2013. aastal 3 677 tunnil ja 2014. aastal 8 728 tunnil. 2014. aastal suurenes katkestuse kestvus peaaegu 1,4 korda. Elektrivõrgu katkestused tulenevad peamiselt võrgu riketest (tingitud vanadest ja amortiseerunud liinidest, esinenud tormidest) ja võrgu remont- ja hooldustöödest.

Taastuenergiast ja tõhusal koostootmisel baseeruvate tootjatele turule pääsu tagamine (Määrus EÜ 713/2009 art 11)

Vastavalt Eestis kehtivale seadusandlusele on kõigil tootjatel võrdne pääs elektriturule. Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad, kes on taotlenud toetust, võivad kogu toodetud elektrienergia müüa turule ilma igasuguste piiranguteta. Elektrituruseaduse § 59, 59¹, 59² ja 108 sätestavad toetuse saamise tingimused ja määrad. Tuuleenergia osas on seatud piirang, mille kohaselt tuult energiaallikana kasutatav tootja saab toetust, kuni kalendriaastas on toetust makstud Eestis kokku 600 GWh tuuleenergiast toodetud elektrienergia eest.

Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil töötavate tootmiseadmete ühendamisel võrku ei ole ette nähtud erisusi, mis tuleneksid toetuskeemist. Siinkohal selgitame, et nimetatud tootjatele ei ole elektrituruseaduses ka eelisjärjekorda võrku ühendamisel või erisusi bilansi tagamisel. Võrgueeskirja § 32¹ kohaselt tagatakse väikekoostootjatele (elektriline võimsus kuni 5MW) jaoks uue liitumise rajamine läbi põhivõrguettevõtja kohustuse liitumispakkumist koostades mitte arvestada teistele tootjatele väljastatud liitumispakkumisi ega tootmisvõimsusi, mille kohta on sõlmitud liitumisleping, kuid mille teadaolev elektrivõrku lülitamine on kavandatud hilisemaks ajaks, kui on märgitud väikekoostootja tootmisel. Lisaks on võrgueeskirjas sätestatud erisused erinevate tehnoloogiate kasutamisel sh tuulegeneraatorid, et tagada süsteemi tehniline toimimine ja stabiilsus. Seejuures on Konkurentsiamet seisukohal, et taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad on saanud küllaldaselt taastuenergiat toetusi. Käesoleval

hetkel on uus elektrituruseaduse eelnõu taastuenergia toetuste muutmiseks väljatöötatud ja uus eelnõu on menetluses.

2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p a ja f, 37 lg 6 p a, 37 lg 8, 37 lg 10, 37 lg 3 p c ja d)

Elektrituruseadusest lähtuvalt rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suuruselt. Eestis oli 2014. aastal 34 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Võrguettevõtja on kohustatud oma teeninduspiirkonnas tarbija, tootja, liinivaldaja või teisele võrguettevõtja asjakohase taotluse alusel ühendama liitumispunktis võrguga tema teeninduspiirkonnas asuva nõuetekohase elektripaigaldise ning muutma tarbimis- või tootmistingimusi. Võrguettevõtjal on õigus keelduda võrguteenuse osutamisest, kui:

- võrguteenuse kasutaja elektripaigaldised ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete või võrguettevõtja poolt võrguga ühendamiseks esitatud tehniliste tingimustega;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguteenuse kasutajast tuleneva muu asjaolu tõttu;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel;
- võrguettevõtja võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus;
- selline õigus tuleneb elektrituruseaduses sätestatud muust alusest.

Võrguettevõtja on kohustatud põhjendama võrguteenuse osutamisest keeldumist. Keeldumist põhjendades tuleb viidata keeldumise õiguslikule alusele ning teavitada ka Konkurentsiametit. Eelkirjeldatud põhimõtted peavad tagama kõigi soovijate ühendamise võrku. Vajadusel on Konkurentsiametil võimalik kontrollida, kas keeldumise alused on põhjendatud, et tagada seaduse õiguspärane rakendamine ja turuosaliste võrdne kohtlemine.

Lisaks eeltoodule kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid ametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 14 punkt 2 ja juhend ülekandeteenuse tasude kujundamiseks (inglise keeles *Guidelines on Transmission Tarification*) lubab ka tootjatelt võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda võimalust senini rakendatud.

Elektri võrgutasud

Elektrituruseadus sätestab järgnevad hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid:

- Võrguettevõtja kehtestab oma teeninduspiirkonna võrgutasud kooskõlas elektrituruseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega;
- Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet;
- Võrgutasu hinda kujundades peab arvestama varustuskindluse ja tõhususe tagamise ning turgude integreerimise vajadust, samuti selles valdkonnas tehtavate uurimuste tulemusi;
- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt;
- Võrguettevõtja kujundab edastamistasu nii, et see tagab liitumistasu ja võrguühenduse kasutamise tasu maksnud turuosalisele võimaluse edastada elektrienergiat kogu süsteemi ulatuses;
- Erinevatel võrguettevõtjatel võivad olla erinevad võrgutasud.

Elektrituruseaduse § 72 lõike 4 kohaselt on Konkurentsiamet välja töötanud võrgutasude arvutamise ühtse kaalutud keskmisel kapitalikulul põhineva meetodika. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Võrgutasude kooskõlastamiseks vajalike algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet töötanud välja ja avaldatud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga. Tabelid on mahukad, sisaldades tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi, andmeid soetatud põhivara, planeeritavate investeeringute ja võrguteenuste müügikoguste kohta. Tabelite mahukuse tõttu on nende täitmine nõutav vaid võrgutasude kooskõlastamisaotluse esitamisel. Tabelites esitatud andmete alusel on võimalik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda ka veebilehel toodud tabelite täitmist. Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on Konkurentsiametil õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on Konkurentsiameti töötajatel õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ning nõuda andmeid ja dokumentidest koopiaid. Senise praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud. Lisaks on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes erinevad tegevusalad. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Alates 01.05.2013. aastast on jõus meetodika muudatus, mille alusel ei ole võrguettevõtjal enam võimalik hindu kooskõlastada 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks vaid hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Uued võrgutasud tuleb kooskõlastada juhul, kui ettevõtja leiab, et kooskõlastuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrgutasude vastavust elektrituruseaduse § 71 nimetatud nõuetele. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida, kas kehtivad võrgutasud on vastavuses elektrituruseaduses sätestatuga. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus pikaajaliselt seada eesmärged, kavandada võrguettevõtja tööd ja seaduses seatud kohustuste täitmine, on Konkurentsiamet ette näinud võrguettevõtja investeeringute ülevaatamise hinnamenetluse käigus.

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel metoodilised juhendid „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne metoodika“, ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) leidmiseks“.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest nr 714/2009 mõningad erinevused. Sarnaselt teistele võrguettevõtjatele peavad põhivõrguettevõtja poolt kehtestatud võrgutasud olema läbipaistvad, võtma arvesse võrgu turvalisuse vajadust ning kajastama tegelikke kulusid, niivõrd kui need vastavad efektiivsuse ja võrreldava struktuuriga võrguettevõtja kuludele, ning ei tohi olla diskrimineerivad. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist on määruuses sätestatud, et EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatakse nn kompensatsioonifond (ITC fond). 23.09.2010 Euroopa Komisjon kinnitas regulatsiooni nr 838/2010, mis sätestab transiidi kompenseerimise põhimõtted. Fondi panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulusid. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest ITC fondist. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka ITC fondi kulusid.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuse hinnaregulatsioonis on ka arvestatud piiriüleste võrkude ühendusest saadavaid ülekoormusetulusid. Ülekoormusetulusid kasutatakse Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn. vastukaubandus) ja ülejäänud osa võetakse arvesse Määruse artikkel 16 punkt 6 lõigus toodud tingimustel võrgutariifide arvutamisel. Alates 01.07.2014 alustas põhivõrguettevõtja ülekandevõimsuste tulude kogumist võimsuste säilitamiseks ja suurendamiseks.

Võrguteenuse keskmised hinnad 2014. aastal on esitatud tabelis 4. Kõik kehtivad kooskõlastatud võrguteenuse hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel.

Tabel 4. Elektrivõrkude ülekande- ja jaotusteenuse hinnad 2014. aastal.

Teenuse osutaja	Ettevõtjate arv	Ülekande ja jaotusteenuse keskmine hind, €senti/kWh
Põhivõrk	1	1,18
Jaotusvõrgud	34	5,13

Elektrivõrguga liitumise tasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lg 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingute teostamist.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga

ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise meetodikale. Meetodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud meetodilise juhendi *Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu meetodika kooskõlastamiseks*. Konkurentsiamet kooskõlastas Elering AS „Liitumistasu ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu arvutamise meetodika“ 26.06.2015. aastal.

2.1.4 Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest elektriühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on eelnevalt toodud joonisel 2. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 3. Samas tuleb ära märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud Venemaa ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega IPS/UPS, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 3. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Eestil on kolm vahelduvvoolu 330 kV õhuliini ühendust (500-650 MW) Venemaaga ja kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) Lätiga ning 150 kV alalisvooluühendus Soomega (350 MW).

2013. aasta detsembrikuus lisandus Soome-Eesti vaheline teine 450 kV alalisvooluühendus võimsusega 650 MW. Olenevalt elektrivõrgus aset leidvatest remonttöödest ja välisõhutamperatuurist võib Eesti ja Läti vaheline ülekandevõimsus väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide termilisest läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist, kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu. Seega on Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses kuni 2 550 MW.

2014. aasta andmetel oli Narvast Venemaa-suunalise ühenduse tipuvõimsus 727 MVA (kui Eesti ja Läti vahel ei toimu elektrienergiaga kauplemist), Lõuna -Eestist Venemaa-suunalise ühenduse tipuvõimsus 254 MVA, Läti-suunalise ühenduse tipuvõimsus 776 MVA ning Soome-suunalise ühenduse tipuvõimsus 1 018 MVA.

Vaba võimsuse arvutamise ja jaotamise reeglid (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p c, 37 lg 6 p c, 37 lg 8, 37 lg 9, 37 lg 3 p f)

15.03.2013 sõlmisid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid uue kokkuleppe piiriüleste ülekandevõimsuste arvutamise reeglite osas (*Baltic internal cross-border trading capacity calculation rules*). Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise reeglid oma 31.05.2013 otsusega. Süsteemihaldurite poolt arvatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile nädalate kaupa, asuvad NPS veebileheküljel. Lisaks leiab NPS veebileheküljel informatsiooni ülekandesüsteemide tegelike katkestuste kohta.

Läti ja Eesti ning Venemaa ja Eesti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglite osas on toimunud viimastel aastatel mitu muudatust. Muudatuse peamiseks eesmärgiks on kaasa minna Euroopa Komisjon võetud suunaga kasutada ülekandevõimsuste jaotamisel vaid turupõhiseid lahendusi ning mitte anda teatud eeliseid üksikutele turuosalistele. Selline lähenemine tõhustab konkurentsi ning suurendab läbipaistvust, mis on vajalik uute investeringuotsuste tegemiseks, et tagada jätkuv süsteemi varustuskindlus. Järgnevalt ülevaade Eesti ja Läti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglitest.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Venemaa ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas alates 03.06.2013

03.06.2013 kaotati NPS ELE hinnapiirkond ja loodi elektribörsi NPS poolt uus Läti hinnapiirkond. Samas olid kolme Balti riigi elektrisüsteemihaldurid jõudnud 15.03.2013 kokkuleppele piiriüleste ülekandevõimsuste arvutamise ja jaotamise osas nii Balti riikide omavahelistel piiridel kui piiril Venemaa ja Valgevenega. Kokkuleppe kohaselt moodustati Balti riikide elektrisüsteemide ja kolmandate riikide vahel pakkumiste piirkonnad (Eesti-Venemaa, Läti-Venemaa, Leedu-Valgevene ja Leedu-Kaliningrad) ning ülekandevõimsus arvutatakse ühiselt kokkulepitud arvutusmudelit ja metoodikat järgides. Uued reeglid jõustusid 03.06.2013, mil käivitus NPS-i hinnapiirkond Lätis. Need tegevused on esimeseks sammuks protsessis, mille lõppeesmärk on luua üks virtuaalne Balti riikide ühine hinnapiirkond elektrienergia ekspordiks ja impordiks kolmandate riikidega.

- Eesti, Läti ja Leedu hinnapiirkonnas saavad oma pakkumisi teha kõik tegutsevad turuosalised. Piiriülesed võimsused jaotatakse NPS poolt kaudset oksjoni (inglise keeles *implicit auction*) meetodit kasutades;
- Kogu kolmandatest riikidest pärit elektri suunab NPS vastavalt Balti süsteemihaldurite kokkulepitud metoodikale NPS-i hinnapiirkonda Leedu-Valgevene piiril. Eesti-Venemaa ja Läti-Venemaa piirile kaubanduslikku võimsust ei anta.

Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise reeglid 31.05.2013 otsusega. Samas otsuses märkis Konkurentsiamet, et TSO-de poolt sõlmitud võimsuste jaotamise reeglid aitavad kaasa Balti elektrituru integreerumisele, kuid turu paremaks toimimiseks peab Elering AS koostöös Balti riikide süsteemihalduritega kujundama regioonis hästi arenenud ja oma tõhusust tõendanud (likviidse) finantsturu.

06.12.2013 allkirjastati Elering AS ja Läti süsteemihalduri poolt „Ülekoormuse juhtimise reeglid Eesti ja Läti piiril limiteeritud PTR (inglise keeles *physical transmission rights*) oksjonitega“ kokkulepe, millega Elering AS ja Läti süsteemihaldur leppisid kokku ülekoormuse juhtimise finantsinstrumendi PTR-i juurutamises Eesti ja Läti piiril. Elering AS ja Läti süsteemihalduri vahel sõlmitud kokkulepe sätestab PTR-ide juurutamise ja kasutamise reeglid turuosalistele. PTR-oksjoneid pakutakse alates jaanuar 2014 Eesti ja Läti piiril. Turuosalistele korraldatakse kuulisi oksjoneid ja aastane oksjon. PTR-oksjonite läbiviija on Elering AS. PTR-oksjonil osalemiseks peavad turuosalised, kellel on sõlmitud Elering AS-ga vastav leping, esitama oma pakkumised igal määratud oksjonipäeval oksjoniperioodiks. Omandatud PTR-de hinna ja tagasiostetud PTR-de hinna vahe makstakse PTR-de omanikele kord kalendrikuus tehtava kirjaliku selgituse alusel.

Konkurentsiamet kooskõlastas PTR-oksjonite reeglid 13.12.2013 otsusega. Konkurentsiamet tõi otsuses välja, et PTR-oksjoni reeglid võtavad arvesse nii põhivõrguettevõtjatele pandud kohustusi ja õigusi, samuti regionaalseid tingimusi, et soodustada tegelikku ja tõhusat konkurentsi elektriturul. Samuti, tõi Konkurentsiamet välja, et Elering AS ja Läti süsteemihalduri poolt sõlmitud kokkulepe seoses ülekoormuse juhtimisega Eesti ja Läti piiril aitab kaasa Balti elektrituru integreerumisele ja väldib elektriturul turuosaliste ebavõrdset kohtlemist ning tagab kõigile turuosalistele võrdse juurdepääsu elektrivõrgule.

Ülekandevõimsuste jaotamine Eesti - Venemaa ja Eesti - Läti piiril NPS Eesti hinnapiirkonnas alates 01.01.2015

06.11.2014 sõlmiti Balti süsteemihaldurite poolt ühine Memorandum. Memorandum võimaldab rakendada Eesti-Läti piiril 15.03.2013 lepingu põhimõtet, et planeerimise faasis jagatakse kogu Eesti-Läti-Venemaa ristlõike kaubanduslik võimsus Eesti ja Läti vahele. Muudatusena on välja toodud asjaolu, mis puudutab kolmandatest riikidest lubatud impordikoguse arvutamist. Kui kolmepoolse lepingu (15.03.2013 leping) kehtimise ajal võis arvutus anda Leedu-Valgevene piirile tulemuse 0 MW, siis 06.11.2014 sõlmitud Memorandumi puhul on minimaalse kaubandusliku võimsuse piir 200 MW, mille tagab Leedu süsteemihaldur hoides täiendavalt 100 MW reservvõimsusi. Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekandevõimsuse arvutamise Memorandumi 13.11.2014 otsusega.

05.11.2014 sõlmiti uued ülekoormuse juhtimise reeglid Eesti ja Läti piiril Eesti ja Läti süsteemihalduri poolt. Uutes ülekoormuse juhtimise reeglites oli tõstetud oksjonite mahtu ja oli

lisandunud kuuliste ja aastase oksjonile juurde veel kvartalioksjonid. Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud ülekoormuse juhtimise reeglid 07.11.2014 otsusega.

Vastavalt määruse (EÜ) nr 714/2009 artiklile 15 „Teabe esitamine“ ja Suuniste punktile 5 „Läbipaistvus“ on Elering AS oma veebileheküljel (<http://www.elering.ee>) avaldanud eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on veebileheküljel avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt Suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Lisaks eeltoodule avaldab põhivõrguettevõtja oma veebileheküljel Eesti elektrisüsteemis paiknevate nimivõimsusega üle 100 MW tootmisüksuste planeeritud ja avariilised katkestused ja Eesti elektrisüsteemi tootmisvõimsuste piisavuse aruande, milles muuhulgas käsitletakse infrastruktuuri pikaajalist arengut. Veebileheküljel on eraldi loodud andmete avalikustamise rakendus (*Dashboard*), kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti allalaetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti allalaetavas vormis.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamine perioodil 01.07.2014 kuni 30.06.2015 (Määrus EÜ 714/2009 I lisa punkt 6.5)

Vastavalt Määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 16 punkt 6 alusel kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks ja/või
- b) ühendusvõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige uute võrkudevaheliste ühenduste kaudu või
- c) juhul, kui eelmise kahe eesmärgi jaoks ei ole võimalik otstarbekalt tulu kasutada, siis regulaatori loal on lubatud arvestada nimetatud tulusid võrgutasude arvutamisel.

Perioodil 1.07.2014 – 30.06.2015 teenis Elering ülekoormustulu kokku 35 634 498 eurot. Sellest 938 157 eurot kasutati Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn. vastukaubandus) ning ülejäänud osa 34 696 341 eurot kasutatakse sama määruse artikli 16 punkt 6b kohaselt ülekandevõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige võrkudevaheliste ühenduste kaudu.

2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga (Direktiiv 2009/714/EÜ art 37 lg 1 p b, d ja q, 37 lg 3 p a, b ja e, 37 lg 4 p d, 37 lg 5 ja art 39)

Elektrituruseaduse kohaselt on Konkurentsiametile antud direktiivist 2009/72/EÜ ja määrustest (EÜ) 714/2009 tulenevad reguleeriva asutuse õigused ja kohustused, mille alusel Konkurentsiamet teostab elektrituruseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas elektrituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Tagamaks koostöö Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (edaspidi ACER) ja teiste regulaatoritega on elektrituruseaduses antud Konkurentsiametil järgnevad õigused ja kohustused:

- teha koostööd ACER-i ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega;

- teha koostööd, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab käesoleva seaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- kaasata vajaduse korral järelevalvesse sõltumatuid eksperte ning teha koostööd Eesti teiste järelevalveasutuste ja välisriikide järelevalveasutustega.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud elektrituruseaduse peatükis 9 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- kontrollida Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 714/2009 sätestatud tingimuste täitmist;
- jälgida tootmisvõimsustesse investeerimist ning teeb varustuskindlust arvestades süsteemihaldurile vajaduse korral kohustuseks korraldada elektrituruseaduse § 4 lõikes 41 nimetatud konkurs;
- jälgida ja kontrollida elektrituruseaduse § 4 lõikes 41 sätestatud konkursi läbiviimist;
- lahendada turuosaliste vahelisi vaidlusi elektrituruseaduse sätestatud korras;
- avalikustada oma veebilehel võrguettevõtjate võrgutasud, mis ta on kooskõlastanud elektrituruseaduse alusel;
- väljastada elektrituruseaduse sätestatud juhul kooskõlastamise otsuseid;
- kontrollida jaotusvõrguettevõtja vastavust elektrituruseaduse § 18 nõuetele;
- kontrollida elektrituruseaduse § 59² lõikes 4 nimetatud toetuste haldamiseks põhivõrguettevõtja tehtavate kulutuste põhjendatust;
- kontrollida, kas elektrituruseaduse § 44 lõikes 4² nimetatud avatud tarne raames müüdava elektrienergia hind on põhjendatud;
- kontrollida müüja poolt tarbijale esitatud elektrituruseaduse §-s 75¹ nimetatud andmeid
- kontrollida, kas üldteenuse korras müüdava elektrienergia hind on kooskõlas elektrituruseaduse §-ga 76³;
- kontrollida käesoleva seaduse §-s 58¹ nimetatud päritolutunnistuste väljaandmist, üleandmist ja kehtivust;
- kontrollida süsteemihalduri määratud bilansienergia hindu;
- kontrollida võrguettevõtja võetavat edastamistasu elektrienergia transiidi eest ning liitumistasu ja tingimuste muutmise tasu, lähtudes elektrituruseaduse §-dest 71–73;
- anda elektrituruseaduse § 39 lõikes 7 nimetatud süsteemihalduri koostatud aruandele hinnangu oma aastaaruandes, arvestades seda, kas süsteemihalduri aruanne on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 8 lõike 3 punktis b nimetatud ühenduseülese võrgu arengukavaga, ning vajaduse korral annab soovitusi süsteemihalduri investeerimiskava muutmiseks;
- jälgida Euroopa Liidu liikmesriikide ja kolmandate riikide põhivõrguettevõtjate vahelist tehnilist koostööd;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;

- jälgida turu avamise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu ning avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta;
- jälgida, kui palju aega kulub võrguettevõtjatel ühenduste rajamiseks ning remonditöödeks;
- jälgida elektrituru läbipaistvuse taset, sealhulgas elektrituru hulgihindade läbipaistvust;
- kontrollida, et ei toimuks ristsubsideerimist ülekande-, jaotus- ja müügitgevuse vahel;
- kontrollida, et ei esineks lepingulist piiravat tegevust, sealhulgas keeldu osta määratud tarnet mitme müüja käest samal ajal;
- kontrollida, et tarbijatele on tagatud kiire juurdepääs nende tarbimisandmetele ilma lisatasu nõudmata;
- teha, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks koostööd põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab käesoleva seaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- esitada Euroopa Komisjonile aruande, mis käsitleb turgu valitsevaid elektriettevõtjaid ning turu hõivamist ja konkurentsi muul viisil kahjustavat käitumist, omandisuhete muudatusi, konkurentsi edendamise meetmeid ning üldteenuse osutamise kohustuse täitmiseks võetud meetmete võimalikku mõju riigisisesele ja rahvusvahelisele konkurentsile;
- teavitada Euroopa Komisjoni põhivõrguettevõtjale tegevusloa andmise otsusest ning avaldab otsuse Euroopa Liidu Teatajas;
- koostada, avaldab oma veebilehel ja esitab igal aastal Euroopa Komisjonile, liikmesriikide energeetikasektorit reguleerivatele asutustele ning koostööametile aruande, mis käsitleb Konkurentsiameti ülesannete täitmiseks võetud meetmeid ja saavutatud tulemusi;
- edastada käesoleva seaduse § 19 lõikes 5 nimetatud teabe Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 256/2014 artikli 3 kohaselt Euroopa Komisjonile;
- avaldada oma veebilehel teabe, mis käsitleb tarbija õigusi, asjaomaseid õigusakte ja vaidluse lahendamise võimalusi;
- koostada ja avaldada iga aasta 31. juuliks oma veebilehel eelmise kalendriaasta kohta ülevaate, milles kajastatakse:
 - süsteemidevaheliste ühenduste võimsuse jaotamise reeglid;
 - süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid;
 - võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg;
 - võrguettevõtja avaldatav teave võrkudevaheliste ühenduste ja võrgu võimsuse jaotamise kohta, arvestades ärisaladuse hoidmise vajadust;
 - käesoleva seaduse §-s 16 nimetatud tegevusalade eristamine;
 - uutele tootjatele kehtestatud liitumistingimused;
 - süsteemihalduri ja võrguettevõtjate kohustuste täitmine;
 - konkurentsi olukord elektriturul.

Lisaks eeltoodule võib Konkurentsiamet kehtestada ajutised võrgutasud või tasu arvutamise meetodika olukorras, kus võrgutasu ei ole põhjendatud või ei ole määratud ning võrguettevõtja

ei järgi Konkurentsiameti ettekirjutust. Konkurentsiameti poolt kehtestatu kehtib seni, kuni võrguettevõtja kooskõlastab, lähtudes elektrituruseaduse §-st 73, uue võrgutasu. Enam teenitud tulu, mida võrguettevõtja põhjendamata võrgutasu kasutamise ajal teenis, arvestatakse põhjendatud müügitulust maha, võttes arvesse võrguettevõtja jätkusuutlikkust, kas järgmisel või vajaduse korral järgmistel võrgutasude kooskõlastamistel.

Lisaks eeltoodule on Konkurentsiametil kohustus kontrollida põhivõrguettevõtja ja jaotusvõrguettevõtja nõuetele vastavust seaduses sätestatud nõuetele. Konkurentsiameti jälgib, et põhivõrguettevõtja vastaks seaduse sätestatud nõuetele ning algatab seaduses sätestatud juhtudel (sh Euroopa Komisjon on esitanud põhjendatud taotluse) põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise. Seejuures teatab Konkurentsiamet viivitamata Euroopa Komisjonile need asjaolud, mis võimaldavad kolmandast riigist pärit isikul omandada kontrolli põhivõrguettevõtja üle.

Konkurentsiamet võib elektrituruseaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseaduse §-des 30, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 1300 eurot. Käesoleva seaduse põhivõrguettevõtja juhtimist sätestavate nõuete täitmata jätmise korral on põhivõrguettevõtja suhtes rakendatava sunniraha ülemmäär üheksa miljonit eurot, kusjuures ettekirjutusega taotletava eesmärgi saavutamiseks rakendatav sunniraha ei või kokku ületada üheksat miljonit eurot. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil on õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud elektrituruseaduse kui ka konkurentsiseaduse (KonkS) alusel. Juhul kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel on võimalik menetleda neid KonkS alusel. Ameti sõltumatus on tagatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 93 lg 6 punktiga 1, mille kohaselt ei laiene seaduses sätestatud teenistusliku järelevalve kord riikliku järelevalve toimingutele ning riikliku sunni kohaldamisel antud otsustele, seega – seaduse kohaselt on ministeeriumi valitsemisala asutused riikliku järelevalve teostamisel ja riikliku sunni kohaldamisel sõltumatud. Kõikidel menetlusosalistel nii ettevõtetel kui ka tarbijatel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsused halduskohtus, kes teeb otsuse riikliku järelevalve teostamise ja riikliku sunni kohaldamise osas. Lisaks on Konkurentsiamet iseseisev Riigikogu poolt kinnitatud eelarve kasutamise osas.

Avaliku teenistuse seaduse kohaselt määratakse Konkurentsiameti peadirektor ametisse viieks aastaks ning sama isikut ei tohi nimetada samale ametikohale rohkem, kui kaheks ametiajaks järjestikku. Esimene periood algas seaduse jõustumisest. Ametniku kohustused sh. ametniku tegevuspiirangud on sätestatud avaliku teenistuse seaduse peatükis 5, korrupsioonivastase seaduse peatükkides 1 ja 2 ning ameti sisekorraeeskirjades. Konkurentsiameti töötajad ja juhtimise eest vastutavad isikud tegutsevad turuhuvidest sõltumatult ning neile määratud reguleerimisülesandeid täites ei küsi ega võta vastu otseseid juhiseid üheltki riigiasutuselt ega muult avalik-õiguslikult või eraõiguslikult isikult.

2.1.6 Ühishuviprojektid (Määrus (EL) 347/2013)

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 347/2013 lisas alates 2013. aasta kevadest Konkurentsiametile kohustuse anda ühishuvi investeerimisprojektidele hinnang ja jaotada piiriüleised kulud koostöös naaberriikide regulaatoritega.

Määrus nr 347/2013 artikkel 12 sätestab, et niipea kui ühishuviprojekt on piisavalt küps, esitavad projektiedendajad investeerimistaotluse, olles eelnevalt konsulteerinud nende liikmesriikide ülekandesüsteemi haldurite ja põhivõrguettevõtjatega, kellele projekt avaldab olulist positiivset puhasmõju. Nimetatud investeerimistaotlus sisaldab taotlust kulude riikidevahelise jaotamise kohta ning see esitatakse kõigile asjaomastele riikide reguleerivatele asutustele koos järgmisega:

- a) artikli 11 kohaselt koostatud meetodikaga kooskõlas olev projekti kulude-tulude analüüs, mille puhul võetakse arvesse kasu, mis saadakse väljaspool asjaomase liikmesriigi piire,
- b) äriplaan, milles on hinnatud projekti rahalist elujõudu ja märgitud valitud rahastamislahendus, ning II lisa punktis 2 (gaas) osutatud kategooriasse kuuluva projekti korral turu-uuringute tulemused, ning
- c) kui projektiedendajad suudavad kokku leppida, siis põhjendatud ettepanek kulude riikidevahelise jaotamise kohta.

Kuue kuu jooksul alates kuupäevast, mil Konkurentsiamet sai kätte viimase investeerimistaotluse, võtavad riikide reguleerivad asutused pärast nõupidamist asjaomaste projektiedendajatega vastu kooskõlastatud otsused selliste investeerimiskulude jaotamise kohta, mida iga ülekandesüsteemi haldur või põhivõrguettevõtja seoses projektiga kannab, ning nende kulude arvessevõtu kohta tariifides. Riikide reguleerivad asutused võivad otsustada jaotada vaid osa kõnealustest kuludest või võivad otsustada jaotada kulud ühishuviprojektide paketi vahel.

Ühishuvi elektrienergia projektide nimekirja (com_2013_711) on lülitatud järgmised Eestit puudutavad elektriprojektid:

1. Eesti-Läti kolmas ühendus, mis hõlmab kahte projekti:
 - a. Kilingi-Nõmme (EE) ja Riia 2. koostootmisjaama alajaama (LV) vaheline ühendus;
 - b. Harku ja Sindi vaheline riigisisene liin (EE).
2. Eesti / Läti / Leedu sünkroniseerimine Kesk-Euroopa võrguga;
3. Eesti hüdro-pumpelektrijaam Muugal.

31.10.2013 esitasid projektarendajad Konkurentsiametile piiriüleseks kulude jaotamiseks investeerimistaotluse projektidele 1a ja 1b.

Eesti-Läti kolmas ühendus on elektrienergia ülekandesüsteemi arendusprojekt, mis hõlmab Eesti territooriumil uut 330 kV õhuliini algusega Harku 330 kV alajaamast Sindi 330 kV alajaama Lääne-Eestis ja algusega Kilingi-Nõmme 330 kV alajaamast Eestis Riia 2. koostootmisjaama 330 kV alajaam Lätis. Eesti-Läti kolmas ühendus on kogu Läänemere piirkonna tuleviku jaoks oluline taristuprojekt, millega tagatakse regioonis parem varustuskindlus ning elektrituru tõhus toimimine ja konkurentsivõime nii Läänemere piirkonna siseselt kui ka Baltimaade ja Põhjamaade ning Baltimaade ja Euroopa vahel. Projekt plaanitakse ellu viia hiljemalt 2020. aastaks ning on lisatud Läti, Eesti ja Euroopa põhivõrkude

arengukavadesse. Planeeritav Kilingi-Nõmme-Riia 2. koostootmisjaama alajaama vaheline elektriliin laiendab koos Harku-Sindi 330/110 kV liiniga kogu Eesti elektrivarustuse tagamiseks olulist 330 kV elektrivõrku ning moodustab Eesti elektrimajanduse arengukavas ettenähtud Eesti-Läti uue 330 kV elektriühenduse. Uuel ühendusel on oluline julgeolekupoliitiline tähendus Eestile ja teistele Baltimaadele – ülekandeliini olemasolu on tehniliseks eeltingimuseks Balti riikide lahtiühendamisel Venemaa elektrisüsteemist ning liitumisel Mandri-Euroopa sagedusalaga.

Suurim ülekoormusega lõik Baltimaade ülekandekoridoris on Eesti-Läti piiril ning seetõttu on turgude integreerimiseks tähtis suurendada ülekandevõimsust. Uus 330 kV õhuliin vähendab ülekandevõimsuste puudujääki Eesti-Läti piiril, tõstes riikidevahelist ülekandevõimsust 500 kuni 600 MW võrra. Ühendus loob transiitkoridori Eesti-Soome ühenduse *EstLink 2* ja Leedu-Rootsi ühenduse *NordBalt* jaoks, vähendades sellega Baltimaade energiasõltuvust Venemaast. Lisaks tagab õhuliin liitumisvõimalused elektritootjatele Lääne-Eestis ning Lätis.

Tänu ülekoormuse vähendamisele ja ülekandevõimsuse suurendamisele avaldab projekt positiivset sotsiaalmajanduslikku mõju kogu Läänemere regioonis ja Kesk-Euroopas, nagu on märgitud Euroopa põhivõrkude kümneaastases arengukavas (inglise keeles *Ten-Year Network Development Plan*, ehk TYNDP 2012).

Konkurentsiamet leidis menetluse käigus, et investeerimistaotluses esitatud kulude jaotamine on põhjendatud ning tegi selle kohta 30.04.2014 otsused. Otsused on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel: <http://www.konkurentsiamet.ee/?id=24555>.

2014. aastal taotles Elering AS koos Läti põhivõrguettevõtjaga Euroopa Liidu energeetikavaldkonna ühishuvi projektide rahastamisvoorust investeeringutoetust Eesti-Läti kolmanda ühenduse ehitamiseks. Nimetatud projekt sai Euroopa Komisjoni poolt rahalist toetust ligi 112 miljonit eurot, mis teeb toetuse määraks 65%.

2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul

2.2.1 Elektri hulgiturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust Põhjamaade elektribörs NPS. Aastal 2010 oli elektriturg avatud 28,4% ja 2011. aastal 33,2% ning 2012. aastal osteti börsilt elektrienergiat 37,6% ulatuses. 01.01.2013 avanes elektriturg kõigile ehk kõik elektritarbijad, kellel on kehtiv võrguleping, võivad endale valida sobiva elektrimüüja.

Elektritootjate ja hulgikauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas hinnata nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide elektrituru regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele *EstLink 1* ja *EstLink 2* on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soomega, millega Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem integreerus veel rohkem Põhjamaade elektribörsi NPS-ga.

2014. aastal toodeti (netotootmine) Eestis elektrienergiat 11 013 GWh, võrreldes 2013. aastaga elektritootmine vähenes 6,9%. 2014. aastal olid võrgukaod Eesti elektrisüsteemis 842 GWh

võrreldes 2013. aastaga võrgukaod vähenesid 6,8%. Eestisse imporditi 2014. aastal elektrienergiat 3 730 GWh, võrreldes 2013. aastaga import suurenes 37,5%. Elektrienergiat tarbiti 2014. aastal 7 417 GWh, tarbimine tõusis 1,2% võrreldes 2013. aastaga. Eestist eksporditi elektrit 2014. aastal 6 484 GWh, mis suurenes 2,9% võrreldes 2013. aastaga. Tabelis 5 on toodud Eesti elektrienergia bilansi muutus 2013 ja 2014. aastal.

Tabel 5. Elektrienergia bilanss, GWh. Allikas: Statistikaamet

Elektrienergia bilanss, GWh	2013	2014	Muutus, %
Toodang (neto)	11 823	11 013	-6,9
Import	2 712	3 730	37,5
Tarbimine	7 332	7 417	1,2
Kadu	903	842	-6,8
Ekspord	6 300	6 484	2,9

Märkus: * v.a elektriyaamade omatarve.

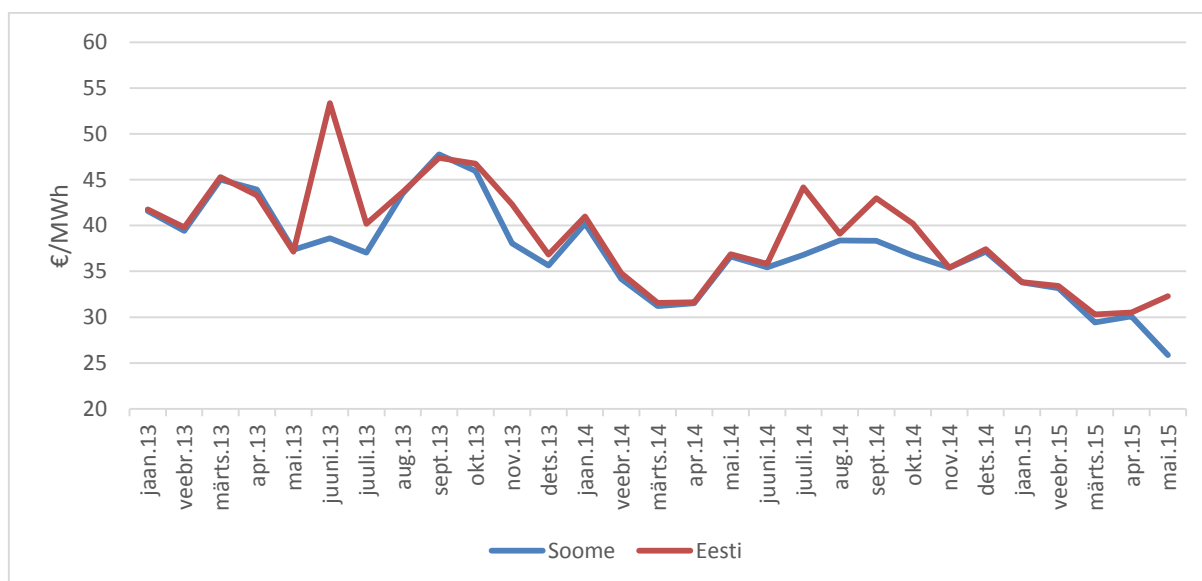
Tabelis 6 on toodud andmed piiriülese elektrikaubanduse kohta.

Tabel 6. Piiriülene elektrikaubandus, GWh. Allikas: Statistikaamet

Piiriülene elektrikaubandus, MWh	2013	2013	Muutus, %
Import kokku	2 712	3 730	37,5
sh Lätist	335	108	-67,8
sh Leedust	0	0	0,0
sh Soomest	2 377	3 622	52,4
sh Venemaalt	0	0	0,0
Ekspord kokku	6 300	6 484	2,9
sh Läti	5 739	6 390	11,3
sh Leetu	0	0	0,0
sh Soome	561	94	-83,2
sh Venemaale	0	0	0,0

Tabelist 6 selgub, et Eestist eksporditi 2014. aastal naaberriikidesse elektrienergiat üle kahe korra enam võrreldes impordituga. 2014. aastal imporditi elektrienergiat kokku 3 730 GWh, mis on 2013. aasta kogusest 37,5% suurem. Kõige rohkem imporditi elektrienergiat Soomest koguses 3 622 GWh ehk ligi 99% kogu imporditud mahust. 2014. aastal eksporditi elektrienergiat kokku 6 484 GWh, mis on ligi 2,9% võrra enam kui 2013. aastal. Kõige rohkem eksporditi elektrienergiat Läti koguses 6 390 GWh, mis on 11,3% suurem võrreldes 2013. aasta mahuga.

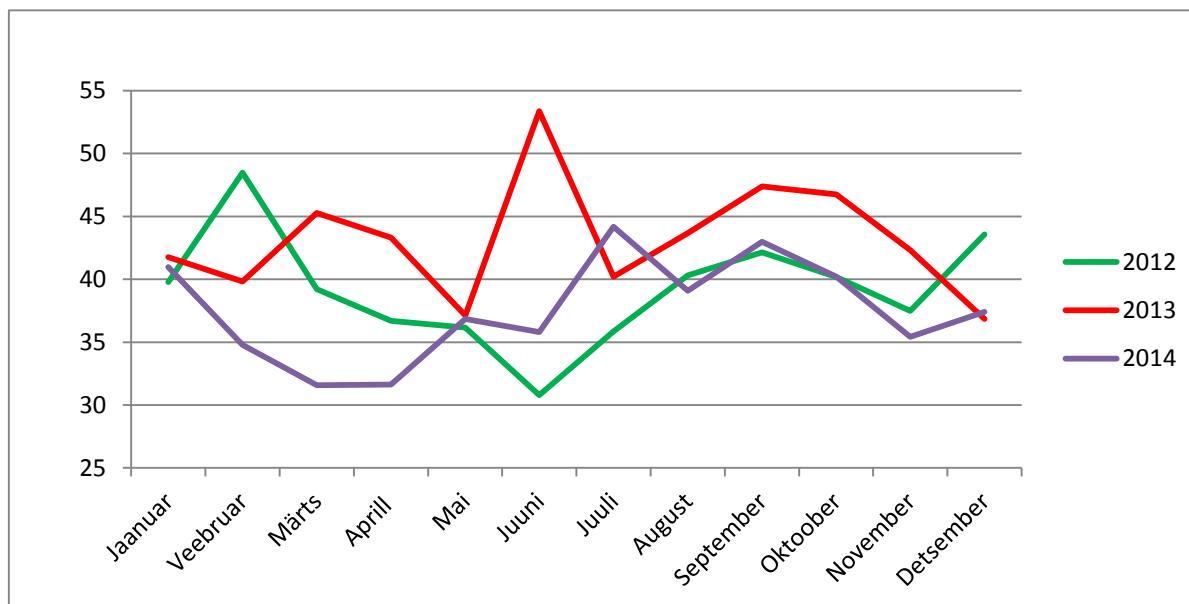
Allpoololeval joonisel 4 on toodud elektri börsihindade võrdlus NPS Eesti ja NPS Soome hinnapiirkondade vahel alates 01.01.2013.

Joonis 4. NPS Eesti ja NPS Soome, keskmiste hindade (€/MWh) võrdlus alates 01.01.2013. Allikas: Nord Pool Spot

Jooniselt 4 selgub, et Eesti ja Soome elektri hinnad on küllaltki sarnased pärast *EstLink 2* käivitumist 2013. aasta detsembrikuus. Eesti ja Soome vaheliste hindade erinevused on põhjustatud enamasti *EstLink 1* ja *EstLink 2* katkestustest, kui ülekandevõimsus Eesti ja Soome vahel on vähenenud.

Võrdlusena on joonisel 5 toodud NPS Eesti hinnapiirkonna elektrienergia hinnad aastatel 2012-2014.

Joonis 5. NPS Eesti hinnapiirkonna keskmised elektrienergia hinnad (€/MWh) aastatel 2012-2014. Allikas: Nord Pool Spot

Jooniselt 5 selgub, et NPS Eesti hinnapiirkonnas on nimetatud aastatel olnud elektrienergia hinnad väga volatiilsed. Kui 2012. aasta juunikuus oli elektrienergia keskmine hind kõige madalamal tasemel, olles pisut üle 30 €/MWh, siis 2013. aasta juunikuus oli elektrienergia hind kõige kõrgemal tasemel, olles üle 50 €/MWh.

Alljärgnevas tabelis 7 on toodud NPS hindade võrdlused aastatel 2013 ja 2014.

Tabel 7. NPS Süsteemi, Soome, Eesti, Leedu ja Läti hindade võrdlus. Allikas: Nord Pool Spot

Hinnapiirkond	Ühik	Keskmine hind 2013	Keskmine hind 2014	Maksimaalne hind 2014	Minimaalne hind 2014	Keskmise hinna muutus, %
NPS Süsteem	€/MWh	38,10	29,61	67,83	2,00	-22,3
NPS Soome	€/MWh	41,16	36,02	200,05	1,95	-12,5
NPS Eesti	€/MWh	43,14	37,61	210,08	1,95	-12,8
NPS Läti	€/MWh	48,93	50,12	300,01	5,08	2,4
NPS Leedu	€/MWh	52,41	50,13	300,01	5,08	-4,3

Tabelist 7 selgub, et NPS Eesti hinnapiirkonna keskmine hind oli 2014. aastal 37,61 €/MWh, mis on 12,8% madalam võrreldes 2013. aasta hinnaga. Samamoodi langesid ka keskmised hinnad NPS Süsteemis, NPS Soome hinnapiirkonnas ja NPS Leedu hinnapiirkonnas. Peamiselt mõjutas elektrienergia Põhjamaade hüdroreservuaaride täituvus ja Läti ja Leedu elektridefitsiit. 2014. aastal oli NPS Eesti piirkonnas kõrgemaiks tunnihinnaks 210,08 €/MWh ja madalamaiks tunnihinnaks 1,95 €/MWh.

Alljärgnevas tabelis 8 ja 9 on toodud päev-ette ja päevasisesel turul kaubeldud elektrikogused.

Tabel 8. Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas päev-ette (Elspot) turul. Allikas: Nord Pool Spot

Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2013	2014	Muutus, %
Päev-ette (Elspot) müüdüd elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	10,7	9,78	-8,6
Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,3	7,03	-3,7

Tabelist 8 selgub, et päev-ette (Elspot) turul müüdüd elektrikogused olid 2014. aastal kokku 9,78 TWh, mis on 2013. aasta müüdüd kogusest 8,6% võrra madalam ning ostetud elektrikogused olid kokku 7,03 TWh.

Tabel 9. Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas päevasisesel (Elbas) turul. Allikas: Nord Pool Spot

Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2013	2014	Muutus, %
Päevasisene (Elbas) müüdüd elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	GWh	58,0	37,85	-34,7
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus NPS Eesti hinnapiirkonnas	GWh	109,5	110,82	1,2

Tabelist 9 selgub, et päevasisesel (Elbas) turul müüdüd elektrikogused olid 2014. aastal kokku 37,85 GWh, mis olid 2013. aasta mahust 34,7% võrra väiksem ja ostetud elektrikogused olid kokku 110,82 GWh.

Elektribörsi korraldaja NPS ja süsteemihaldur Elering AS veebilehekülgedel on avalikustatud info tootmisandmete ja ülekandevõimsuste osas (sh katkestused) ning andmed kõigi NPS

süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja allalaetavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestil elektri hulgiturul toimunud ulatuslikud arengud seoses Balti riikide turgude avanemise ja elektribörsi tööleasumisega ning seda ilmestab aktiivne import ja eksport naaberriikidega. Paremaks elektrituru toimimiseks käivitati 2013. aasta lõpus Eesti-Soome vahele kõrgepinge alalisvooluühendus *EstLink 2*. Lisaks alustab 2016. aastal tööd Leedu-Rootsi vaheline ühendus *NordBalt*. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tihedama konkurentsi tootjate vahel, läbipaistvamad ning madalamad hinnad tarbijatele ja eeldused toimivaks elektrituruks. Oluline on ka rõhutada, et Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsi tagab ühtne turu korraldus.

2.2.2 Elektri jaeturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2013. aastal avati Eestis täielikult elektriturg, mis tähendab, et kõik tarbijad kellel on kehtiv võrguleping saavad endale valida meelepärase elektrimüüja. Jaeturul suurima turuosaga ettevõtja on Eesti Energia AS. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 10.

Tabel 10. Üldised andmed jaeturu kohta

Aasta	Kogutarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosaga ületab 5%	Sõltumatute elektrimüüjate arv*	Kolme suurima müüja turuosaga			Müüja vahetus		
				Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad	Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad
2008	7 427	1	3	100	92	92	n/a	n/a	n/a
2009	7 080	1	4	100	93	93	n/a	n/a	n/a
2010	7431	1	4	100	94	94	80	n/a	n/a
2011	6845	1	5	100	93	93	116	n/a	n/a
2012	7407	1	5	100	93	93	116	n/a	n/a
2013	7332	2	15	100	90	85	n/a	n/a	n/a
2014	7 417	2	16	100	90	85	n/a	n/a	n/a

*Märkus: Ei sisalda võrguettevõtjaid

Tabelist 10 nähtub, et 2014. aasta lõpuks oli sõltumatute elektrienergia müüjate arv kasvanud 16-ni. Neist 10 ettevõtjat on aktiivsed turul tegutsejad. Konkurentsiametil puuduvad andmed elektrienergia müüjate vahetamise kohta erinevate tarbijagruppide vahel (suured ja väikesed tööstusettevõtjad ning kodutarbijad). 2014. aastal oli elektrimüüja vahetamise määr 5%.

Andmed kodutarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis 11.

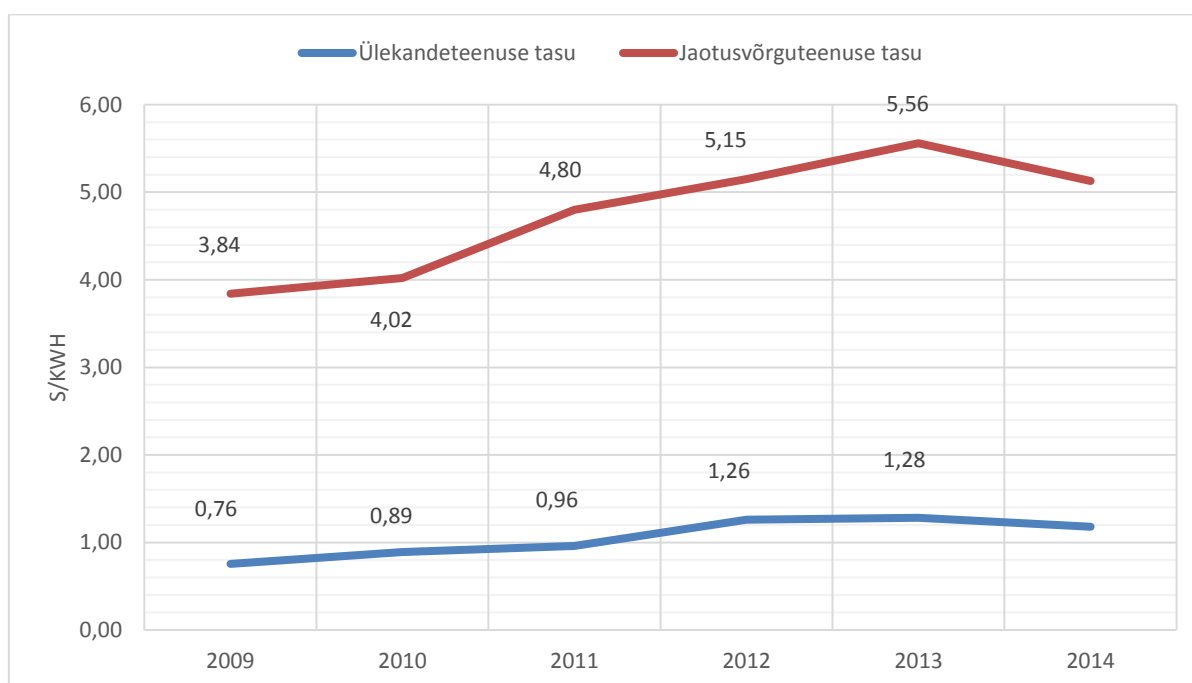
Tabel 11. Elektrienergia hinnad kodutarbijale 2014. aastal

Hinnakomponendid	Ühik	Kodutarbija
Võrguteenus (põhitariif)	€senti/kWh	5,13
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta	€senti/kWh	4,00
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,45
Taastuenergia tasu	€senti/kWh	0,77
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	10,35
Käibemaks 20%	€senti/kWh	2,07
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	12,42

Märkused. Elektrienergia aluseks on võetud Nord Pool Spot Eesti hinnapiirkonna 2014. aasta keskmine hind + 220 Energia OÜ muutuvapaketi marginaal

Võrguteenuse hinna aluseks on võetud Elektrilevi OÜ hinnakiri

Allpoololeval joonisel 6 on väljatoodud ülekandeteenuse ja jaotusvõrguteenuse tasude kujunemine alates 2009 aastast.

Joonis 6. Võrgutasude kujunemine alates 2009. aastast

Jooniselt 6 selgub, et alates 2009. aastast on ülekandeteenuse ja jaotusvõrguteenuse tasud aasta aastalt kasvanud kuni 2013. aastani. Võrgutasude peamiseks tõusu põhjuseks on investeeringud avariireervõrgustesse, naaberriikidega ühendustesse kui ka kaugloetavatesse arvestitesse. Alates 2013. aastast on märgata võrguteenuse tasude mõningast vähenemist.

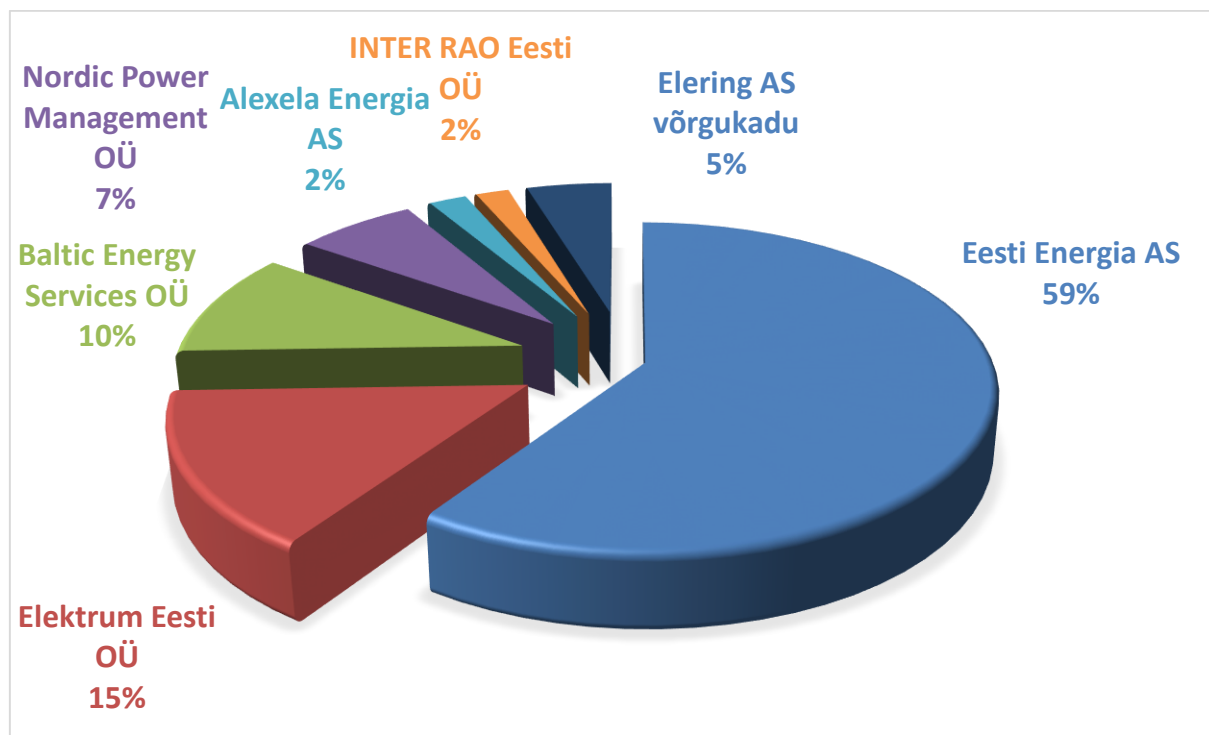
Konkurentsiameti hinnangul oli 2014. aastal elektri jaeturul tagatud elektrienergia hindade, hinnamuutustest etteatamise ja lepingu tüüptingimuste nõuetekohane avalikustamine.

Konkurentsiameti hinnang jaeturule peale elektriturul avanemist

01.01.2013 avanes elektriturul kõigile tarbijatele Eestis. Tarbijale tähendab turu avanemine võimalust valida enda jaoks sobivaima elektrimüüja olenemata sellest, millise ettevõtjaga on ta sõlminud võrguteenuse lepingu. Ettevõtja on aga olukorras, kus tal tuleb klientide võitmise

nimel rohkem pingutada. Elektri hind tekib avatud turul võrdsetes konkurentsitingimustes. 2012. aasta lõppemisega kaotasid kehtivuse kõik varasemad elektrilepingud. Kui tarbija ühegi elektripakkujaga lepingut ei sõlminud, siis varustab teda elektrienergiaga (üldteenuse raames) võrguettevõtja, kelle piirkonnas tarbimiskoht asub. Üldteenuse hinna aluseks on eelmise kuu kaalutud keskmine börsihind, millele on lisatud ettevõtja põhjendatud kulud ja mõistlik kasumimarginaal.

16 elektrimüüjat pakuvad avatud turul erinevaid elektri hinnapakette. Elering AS-i andmetel oli 2014. aasta alguse seisuga elektrileping olemas 710 698 tarbimiskohal, mis moodustab 83% tarbimiskohtadest ja 17% tarbimiskohtadest kasutas üldteenust.

Joonis 7. Hulgiturg Eestis 2014. aastal. Allikas: Elering AS

Jooniselt 7 selgub, et suurima hulgituru elektrimüüja 2014. aasta keskmine bilansiportfelli osakaal oli Eesti Energia AS-l 59%, järgnesid Elektrum Eesti AS 15%, Baltic Energy Services OÜ 10% jne.

2.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p o ja 37 lg 4 p b)

Konkurentsi edendamiseks on vajalik erinevate tootjate ja müüjate olemasolu. Samuti on oluline luua keskkond, kus liiguks info elektrimüüjate ja tarbijate vahel. 2007. aastal vastu võetud elektrituruseaduse muudatusega kehtestati Eestis toetuskeem taastuvenergia tootmiseks, mis on viimastel aastatel toonud turule mitmeid uusi elektritootjaid, eelkõige tuuleelektritootjaid. Tehnoloogia arenedes on hakanud tulema turule päikeseenergiatootjaid. Hoogustunud on elektri- ja soojuste koostootmisjaamade turule tulek, kus tootmisallikaks on nii biomass kui ka biogaas. 2014. aastal rajati jäätmetest elektrienergiat tootev elektri- ja soojuste koostootmisjaam. 2014. aastal oli Eestis 16 sõltumatut elektrienergia müüjat. Turule tuleku huvi on üles näidanud mitmed suured Euroopa Liidus tegutsevad elektrienergia müüjad (Norra,

Taani). 2014. aastal taotles Konkurentsiametilt elektrienergia müügi loa Norra ettevõtja. Samas on kõigil võrguettevõtjatel õigus ja kohustus elektrienergiat müüa (alates turu avanemisest vaid väiketarbijatele üldteenuse raames).

Info liikumiseks töötas Elering AS välja turuosalistele mõeldud andmevahetusplatvormi ehk andmelao AVP, mille üldeesmärgiks on efektiivse ja turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmevahetusplatvormi toimivus on oluliseks eelduseks, et elektritarbijaid saaksid alates 2013. aastast valida ja muuta elektrienergia müüjaid ning kogu tarbija poolt tarbitud kogus jõuaks elektrimüüjani. Seega on tähtis tarbijate teadlikkus, kuna ka see on oluline sisend konkurentsi edendamiseks. Samuti on aktuaalne teema elektrikaubanduse põhimõtete sätestamine kolmandatele riikidele, kes ei kuulu EL-i.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestis üldine keskkond hea uute elektrienergia tootjate ja müüjate turule tulekuks. 2014. aastal tuli turule kaks uut elektrienergia müüjat, üks on Norra ettevõtja ja teine on Leedu kapitalil ettevõtja. Nii tootjad kui müüjad vajavad turul tegutsemiseks tegevusluba, mida annab välja Konkurentsiamet vastavalt elektrituruseadusele.

2.3 Elektrienergia varustuskindlus

2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

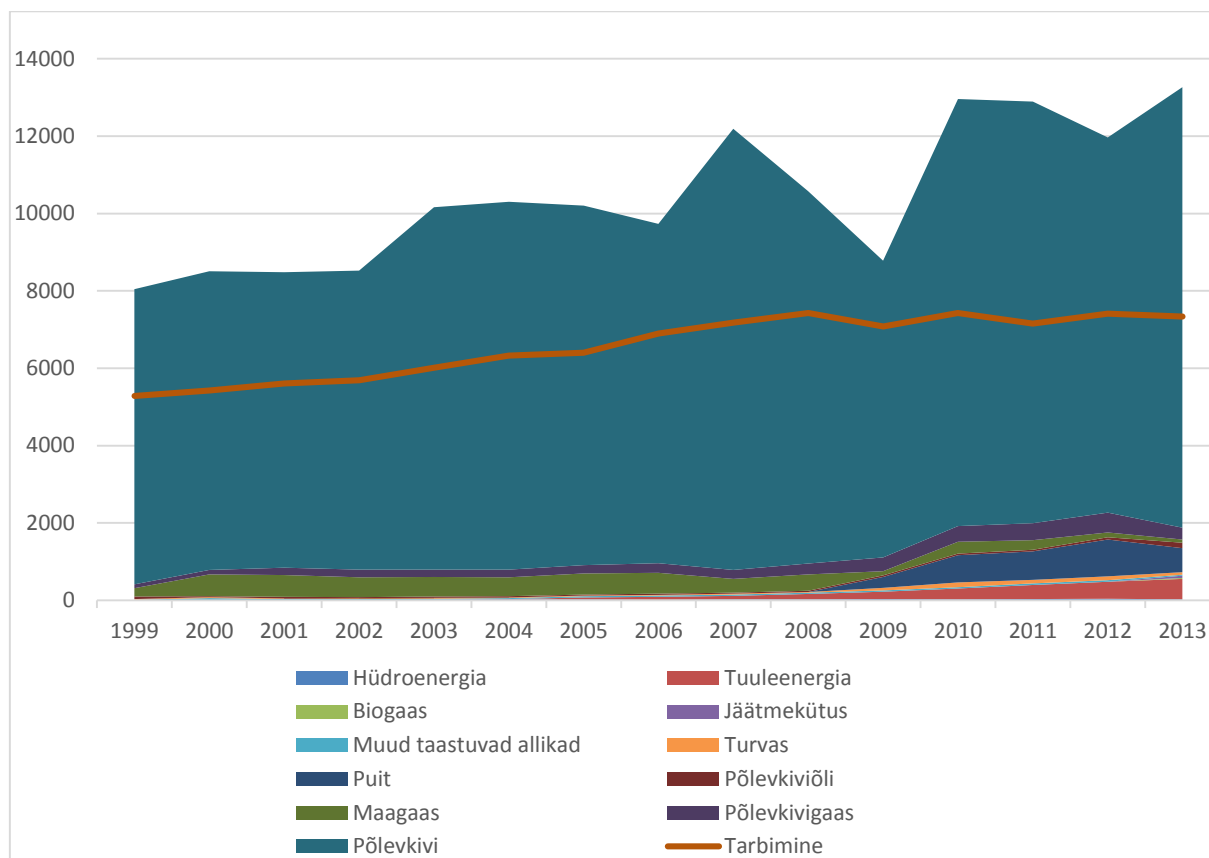
Eestil on piisavalt tootmisvõimsusi, suutes katta oma sisemaise elektritarbimise vajaduse ning eksportides elektrienergiat peamiselt Läti ja Leetu. 2014. aastal toodeti elektrienergiat siseriiklikult 11 013 GWh ja imporditi elektrienergiat 3 730 GWh. 2014. aastal tarbiti elektrienergiat siseriiklikult 7 417 GWh, võrgukaod olid 842 GWh ning elektrienergiat eksporditi 6 484 GWh. Tabelis 12 on toodud elektrienergia bilanss 2002. aastast kuni 2014. aastani.

Tabel 12. Eesti elektrienergia bilanss GWh. Allikas: Statistikaamet

Elektrienergia bilanss, GWh	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Toodang (neto)	7 634	9 101	9 232	9 114	8 728	10 954	9 498	7 884	11 732	11 356	10 526	11 823	11 013
Import	412	93	347	345	251	345	1 369	3 025	1 100	1 690	2 710	2 712	3 730
Tarbimine	5 686	6 013	6 326	6 403	6 901	7 180	7 427	7 080	7 431	6 845	7 407	7 332	7 417
Kadu	1 258	1 192	1 112	1 103	1 077	1 354	1 130	886	1 047	949	879	903	842
Ekspord	1 102	1 989	2 141	1 953	1 001	2 765	2 310	2 943	4 354	5 252	4 950	6 300	6 484

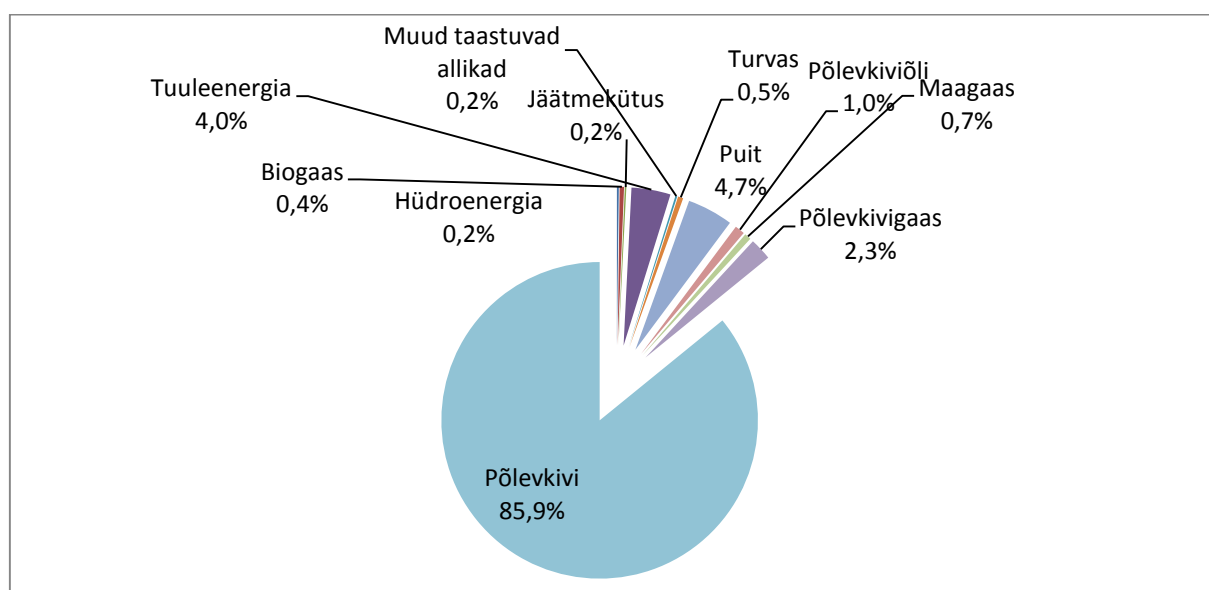
Eesti energiaportfell on energeetiliselt sõltumatu, kuna enamus elektrienergiat toodetakse kodumaisest põlevkivist (vt joonis 8). Elektrienergia tootmise vähenemine toimus 2008. aastal, kuna sellel ajal oli terves maailmas üldine majanduslangus, mõjutades oluliselt elektrienergia tarbimist. Alates 2010. aastast elektritootmine suurenes seoses majanduse stabiliseerumisega. Kuigi jätkuvalt on elektrienergia tootmisel põlevkivi osakaal kõige suurem Eesti üldisest elektrienergia portfelist, on pidevalt tõusnud elektrienergia tootmine taastuvatest energiaallikatest. Joonisel 8 on toodud elektrienergia tootmine erinevate kütuse liikide lõikes

2000. aastast kuni 2021. aastani (2014. aasta andmed avalikustab Statistikaamet 2015. aasta suve lõpus).

Joonis 8. Elektri jaamade toodang Eestis kütuseliikide lõikes 2000 – 2013, GWh. Allikas: Statistikaamet.

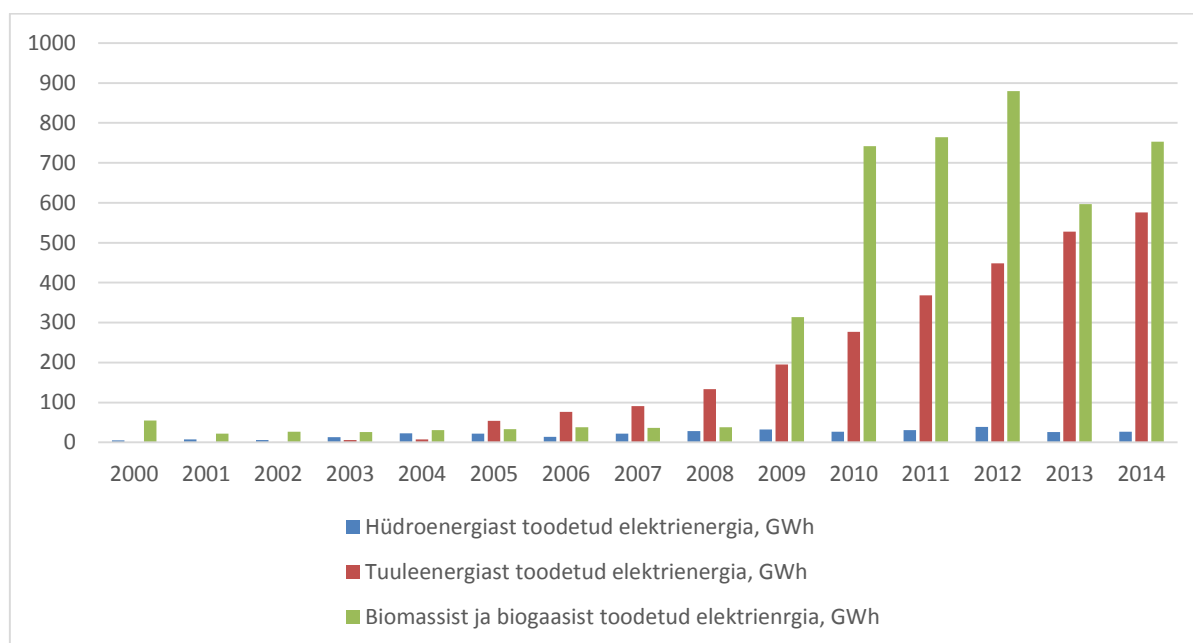
Joonisel 9 on toodud detailsemalt elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energiaallikate osakaal 2013. aastal.

Joonis 9. Elektrienergia tootmiseks kasutatavad energiaallikad 2013. aastal. Allikas: Statistikaamet

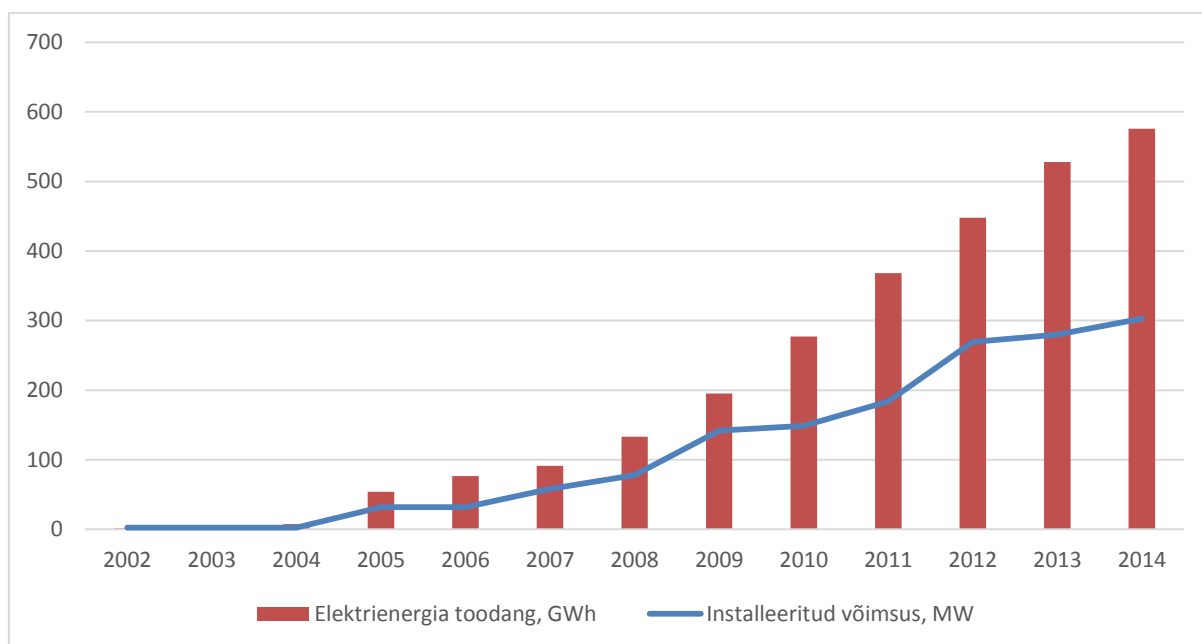
Jooniselt 9 selgub, et 2013. aastal toodeti elektrienergiat põlevkivist 85,9% ning muudest mittetaastuvatest allikatest 9,2% ning taastuvatest allikatest 5,0%. Taastuvatest energiaallikatest kõige rohkem toodeti elektrit biomassist.

Joonistelt 8 ja 9 nähtub, et üha rohkem elektrienergiat toodetakse taastuvatest energiaallikatest. 2007. aastal muudeti elektrituruseaduses taastuenergia toetuste määrasid, mis tõi kaasa uute taastuvatel energiaallikatel põhinevate jaamade lisandumise (tuuleelektrijaamad, koostootmisjaamad). Taastuenergia kogus tõusis 2014. aastal võrreldes 2013. aastaga. Suurenesid biomassi ja tuuleenergia osakaalud elektrienergia tootmises. Tuuleenergia kasvu (vt joonis 10) põhjustas uute tuuleelektrijaamade lisandumine elektrienergia bilanssi.

Joonis 10. Taastuenergia allikatel põhinev elektrienergia tootmine aastatel 2000 – 2013. Allikas: Elering AS

Kõige suurema osa Eesti taastuvelektri toodangust moodustab biomassil ja jäätmetest toodetud elekter, mille aastane toodang oli 2014. aastal 753 GWh. Väiksema osa moodustab tuulest toodetud elektrienergia, tuuleelektrijaamade koguvõimsus oli 2014. aasta lõpu seisuga 302,7 MW ja elektrienergia toodang oli kokku 576 GWh (vt joonis 11). Kõige väiksema osa taastuenergia tootmisvõimsustest moodustavad hüdroelektrijaamad, millede koguvõimsus oli 2013. aastal 4 MW ja aastane toodang oli kokku 27 GWh.

Joonis 11. Tuuleenergia installeeritud netovõimsus ning elektrienergia tootmine aastatel 2002 – 2014. Allikas: Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon

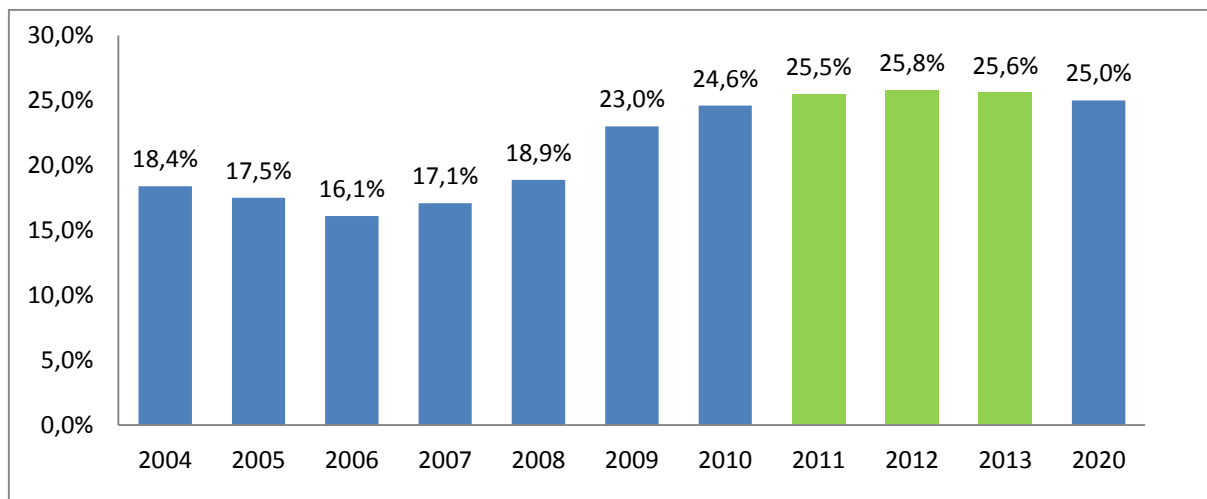
Euroopa Ülemkogu võttis 2007. aasta märtsis vastu Euroopa Liidu (edaspidi EL) Energiapoliitika tegevuskava 2007–2009 (edaspidi EL Energiapoliitika), mille eesmärkideks oli:

- tõsta energia varustuskindlust;
- tagada Euroopa konkurentsivõimeline ja taskukohane energia;
- soodustada keskkonna jätkusuutlikkust ja võidelda kliimamuutustega.

EL Energiapoliitika rakendamiseks välja töötatud meetmete paketist ehk nn kliimapaketist, mis esitati 23.01.2008 (koosneb neljast direktiivist ning ühest otsusest), on olulisimad sihtväärtused energia efektiivsuse, taastuvenergiaallikate ja biokütuste kasutusele, sealhulgas keskkonnasõbraliku süsinikdioksiidi kogumise ja ladustamise kohta aastaks 2020:

- vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 20% võrra võrreldes baasaastaga 1990 (2005. aastaks oli vähendatud 6%);
- tõsta taastuvenergia osakaal 20%-ni primaarenergia lõpptarbimisest (2005. aastal oli EL keskmiseks osakaaluks 8,5%);
- saavutada 20% efektiivsem energia kasutamine primaarenergia lõpptarbimises;
- suurendada biokütuste osakaalu transpordikütustes 10%-ni eeldusel, et õnnestub välja töötada teise põlvkonna biokütused.

Eesti võttis kohustuseks saavutada 2020. aastaks taastuvenergia osakaal 25% kogu primaarenergia lõpptarbimisest. Joonisel 12 on väljatoodud taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises.

Joonis 12. Taastuvenergia valdkondlik (elektri-, kütte- ja jahutus- ning transpordisektor) osakaal energia lõpptarbimises. Allikas: Eurostat

Jooniselt 12 selgub, et Eurostati andmetel moodustasid taastuvad energiaallikad primaarenergia lõpptarbimisest 2012. aastal 25,8% ja 2013. aastal 25,6%. Eraldi elektrienergia tootmisel taastuvenergia kasutamine siiski nii suur pole ja jätkuvalt toodetakse Eestis 90% elektrienergiast mittetaastuvatest allikatest. Eurostati andmed sisaldavad erinevaid energialiike nii elektrit, jahutust, transporti kui ka kütet.

2.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eesti elektrisüsteemi tarbimise tipukoormus oli 30. jaanuaril 2014. aastal 1 490 MW. Installeeritud kasutatavaid netootmisvõimsusi oli 2 049 MW, mis peab tagama tiputarbimise katmise ja süsteemi valmisoleku tarbimiskasvu ja süsteemiavariide puhul (vt tabel 13). Elering AS on prognoosinud 2026. aastaks tipukoormuse kasvu kuni 1 639 MW ja installeeritud kasutatavaid netovõimsusi 1 117 MW. Elering AS poolt esitatud prognoosis on eeldatakse tööstusheitmete direktiivi (IED) erandi alla kuuluvate Narva Elektriijaamade plokkide sulgemist aastal 2020. Reaalsuses on nendel plokkidel lubatud kasutada 17 500 töötundi ajavahemikus 2016. aasta algusest kuni 2023. aasta lõpuni. Lisaks eeldatakse väävlipüüduritega varustatud Narva Elektriijaamade plokkide järk-järgulist sulgemist vahemikus 2020 kuni 2024. Tegemist on konservatiivse eeldusega, kuna antud plokkid võivad keskkonnapiirangutest lähtudes kauem töös olla.

Tabel 13. Elektrienergia tipukoormus ja installeeritud kasutatav netovõimsus ning prognoosid kuni 2026. aastani. Allikas: Elering AS

Aasta	Elektrienergia tarbimine (koos kaoga), MWh	Tipukoormus, MW	Installeeritud võimsus, MW
2001	6 968	1 321	2 876
2002	6 944	1 336	2 726
2003	7 205	1 475	2 723
2004	7 438	1 318	2 675
2005	7 506	1 331	2 230

2006	7 978	1 555	2 059
2007	8 534	1 537	2 052
2008	8 557	1 525	1 960
2009	7 966	1 535	1 976
2010	8 478	1 587	1 871
2011	7 824	1 517	2 015
2012	8 139	1 572	2 278
2013	8 100	1 433	2 071
2014	8 400	1 505	2 049
	Eeldatav kasv (koos kaoga), TWh	Eeldatav kasv, MW	Installeeritud netovõimsus, MW
2015	8,5	1 515	1 693
2016	8,6	1 527	1 914
2017	8,7	1 539	2 064
2018	8,8	1 548	2 056
2019	8,9	1 560	2 047
2020	9,0	1 571	2 039
2021	9,1	1 582	2 030
2022	9,2	1 594	2 022
2023	9,3	1 605	2 014
2024	9,4	1 616	1 471
2025	9,5	1 628	1 117
2026	9,6	1 639	1 117

Eesti varustuskindlust on suurendanud ka uue Elering AS avariireervjaama valmimine avariireervi hoidmiseks Eesti territooriumil. Esimene etapp valmis 2013. aasta kevadel võimsusega 110 MW ja teine etapp võimsusega 140 MW valmis 2014. aasta septembrikuus.

Lisaks tootmisvõimsustele on Eestil vahelduvvoolu ühendused Venemaaga vastavalt kolm 330 kV õhuliini (500-650 MW) ja Lätiga kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) ning 150 kV alalisvooluühendus Soomega (350 MW). 2013. aasta detsembrikuus lisandus Soome-Eesti vaheline teine 450 kV alalisvooluühendus võimsusega 650 MW. Seega on Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses kuni 2550 MW. Oluline on märkida, et olenevalt välisõhutemperatuurist, transiidist ja remontidest võib ühenduste läbilaskevõime oluliselt väheneda. Lisaks tuleb arvestada olukorraga, kus tootmisvõimsuste puudujääk on Lätis, Leedus ja Kaliningradis, mis tähendab, et Läti ühenduste kaudu toimub pigem elektrienergia eksport kui import. Lisaks Eesti ühendustele on Balti riikidel ühendused ka Leedu ja Poola ning Leedu ja Valgevene vahel ning rajamisel on uus alalisvooluühendus Leedu ja Rootsi vahele.

Kokkuvõtvalt ületasid 2014. aastal Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2023. aastani.

2.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p r)

Käesolevas peatükis on Konkurentsiamet analüüsinud tarbimisvõimsuse katmist aastani 2024 võttes arvesse põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande* tootmisvõimsuste analüüsi.

Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne

Süsteemihalduri ja põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitletakse varustuskindlust Eestis ja Baltikumis aastani 2030, olemasolevaid tarnevõimalusi; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tipunõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; olulisemaid investeeringuid Eesti põhivõrku ja eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat. Nimetatud aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile ning Konkurentsiametile. Seega on Elering AS poolt koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks Elering AS koostatud analüüsi, võib Konkurentsiamet kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks. Tabelis 14 on toodud Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed seisuga september 2014.

Tabel 14. Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed. Allikas: Elering AS

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus, MW	Tipuajal kasutatav tootmisvõimsus, MW
Eesti elektrijaam	1 355	1 057
Balti elektrijaam	432	362
Iru elektrijaam	173	173
Kiisa avariireservielektrijaam	250	0
Põhja soojuselektrijaam	54	54
Lõuna soojuselektrijaam	7	7
Sillamäe soojuselektrijaam	15,8	10
Tallinna elektrijaam	21	21
Tartu elektrijaam	22	22
Pärnu elektrijaam	20	20
Tööstuste- ja väike koostootmisjaamad	52	41
Hüdroelektrijaamad	7,5	4
Tuuleelektrijaamad	301	0
Mikrotootjad	2,1	0
Kokku	2 713	1 770

Alates 2013. aasta novembrist kuni 2015. aasta esimeses pooles on põhivõrguga ühendatud või prognoositult ühendatakse järgnevad tootmisestadmed

- Tamba-Mäli tuuleelektrijaam, 12 MW 2. etapp;
- Enefit-280 õlitehas, 37,5 MW;
- Auvere elektrijaama esimene plokk, võimsus 270 MW.

Jaotusvõrguga ühendati 2014. aasta jooksul ning prognoositavalt ühendatakse kuni 2015. aasta esimeses pooles:

- Tartu Ilmatsalu biogaasijaam, 1,56 MW;
- Läätsa tuulepark, 2,2 MW;
- REPO gaasiturbiin, 1,8 MW ;
- Kiviõli koostootmisjaam, 6 MW (neto 4,5 MW);
- Aburi tuulik, 1,8 MW;
- Paide koostootmisjaam, 2 MW;
- Grüne Fee koostootmisjaam, 2 MW.

Järgnevatel aastatel lisanduvad Eesti elektrisüsteemi järgmised suuremad tootmisvõimsused:

- 2015 Enefit elektrijaam 22,5 MW;
- 2015 Põhja SEJ 22,5 MW;
- 2016 Auvere EJ uus plokk võimsusega 270 MW.

Samuti on projekti tasandil mitmeid suurevõimsuselisi tuuleparke, mida ei saa arvesse võtta kui kindlaid lisanduvaid tootmisvõimsusi. Lisandumas on ka mitmeid tootmisvõimsusi seoses päikeseenergiaga.

Põhivõrguettevõtjale on teada antud järgmistest tootmisvõimsuste sulgemistest, võimsuse vähenemistest ja tootmisestadmete konserveerimistest:

- 2014 Balti elektrijaamas ploki sulgemine, 140 MW;
- 2015-2024 Balti elektrijaamas ploki sulgemine, 110 MW;
- 2016 Iru elektrijaamas ühe ploki konserveerimine, 62 MW;
- 2016-2023 piirangud IED1 levendusmeetme alusel töötavatele vanadele plokkidele 619 MW;
- 2024 Eesti elektrijaama plokkide sulgemine, 489 MW;
- 2024 Balti elektrijaama ploki sulgemine, 130 MW;
- 2014-2024 väikeste elektrijaamade võimsuse vähenemine 7 MW.

Investeeringud ülekandevõrkudesse

Järgnevatel aastatel on Elering AS tähelepanu investeeringutel, mis keskendub sünkroniseerimisele Mandri-Euroopa sagedusalaga. Elering AS koostas 2014. aasta lõpuks Mandri-Euroopa sagedusalaga sünkroniseerimise kava „Sünkroniseerimine 2025“, mis esitati Majandus- ja Kommunikatsiooniministriumile. Kava pidepunktiks on sünkroniseerimistegevuse ja sisemaiste elektrivõrgu arengute tihe põimumine. Energiavoogude ümber orienteerumine põhja-lõuna suunalisteks kujundavad oluliselt ümber elektrivõrgu koormatuse profiili ja muudavad seni vähemolulised piirkonnad tähtsamaks. Mandri-Euroopaga sünkroniseerimisega seotud võrguinvesteeringute puhul tuleb investeerimisotsus teha pärast sünkroniseerimise projekti osas täieliku selguse saamist. Oluline on Poola otsus -

kas investeeritakse oma põhivõrgu ülekandevõimsuse suurendamiseks ning Euroopa Komisjoni otsus - kas rahastatakse Elering AS-i Mandri-Euroopaga sünkroniseerimisega seotud võrguinvesteeringuid.

Siseriiklik ülekandevõrk

Elering AS on jaotanud investeeringud nelja piirkonna lõikes (Tallinn koos ümbrusega, Kirde-Eesti, Kesk- ja Lõuna-Eesti ning Lääne-Eesti ja saared) ning eraldi 330 kV võrgu kohta. Piirkondlikus arengus keskendub ettevõtja Tallinna piirkonnas elektrivõrgu uuendamisele ja ümberkujundamisele, sealhulgas õhuliinide asendamisele maakaabliga Tallinna linnas, Kiisa-Topi-Kvartsi ühenduse rajamisele ning Aruküla-Tapa piirkonna võrgu optimeerimisele. Kirde-Eestis asuvad Eesti kõige suuremad elektrijaamad ning sealt algavad põhja-lõuna suunalised 330 kV ühendused Läti, mis on lähedal oma tehnilise eluea lõpule. Vajalik on nimetatud liinide täielik rekonstrueerimine või osaline ümberehitamine, et läbilaskevõimet suurendada. Tarbimine on Kirde-Eestis koondunud põhiliselt tööstuspiirkondadesse ja läbilaskevõime piiratuse tõttu on vajalik tööstustarbijaid siduva 110 kV võrgu rekonstrueerimine. Lõuna-Eesti piirkonnas on kõige suurema tarbimise kontsentratsiooniga Tartu ja selle lähiümbrus, kus nähakse ka koormuste jätkuvat kasvu. Sellega seoses tekivad piirangud elektri ülekandmisel 330 kV võrgust toitealajaamu siduvasse 110 kV elektrivõrku. Piirangute vältimiseks tuleb investeerida 330/110 kV läbilaskevõime suurendamisse ning 110 kV võrgu rekonstrueerimisse. Samuti on kavas Tartu linna viia olemasolevad õhuliinid tehnilise ressursi ammendumisel maakaablist. Lääne-Eesti ja saarte piirkond on seoses tuuleenergeetikaga kiiresti arenev piirkond. Ammendunud on 110 kV võrgu läbilaskevõime ning tootmiseadmete toodangu suur kõikumine põhjustab pingeniivoode laiades piirides muutusi. Varustuskindlust ja läbilaskevõimet tõstab ehitatav Harku-Lihula-Sindi 330/110 kV liin. Suurte saarte varustuskindluse parandamiseks on kavas ehitada lähema viie aasta jooksul kaks 110 kV merekaablit. Lisaks uute liinide ehitamisele ja rekonstrueerimisele toimub üle Eesti ka uute alajaamade ehitus ning vanade rekonstrueerimine ja ümberehitamine.

Eeldatav elektrivõrgu varustuskindluse tase 15 aasta perspektiivis saab olema hea ning elektrivõrgu areng toetab ka uute elektritootmisallikate lisandumist ning elektrituru üldist arengut ja integreerimist naabersüsteemidega.

Konkurentsiamet alustas järelevalvemenetluse seoses Elering AS elektrienergia võrguteenuse osutamiseks kavandatavate investeeringute põhjendatuse osas. Konkurentsiamet leidis, et Elering AS võrguinvesteeringud tuleb teostada vastavalt tegelike seadmete tehnilisele seisukorrale. Elering AS peab suurendama koostööd Elektrilevi OÜ-ga selgitamiseks välja parimad ja optimaalsemad võrguinvesteeringute lahendused. Elering AS tuleb enne Tallinna piirkonnas õhuliinide maakaablitena asendamise osas investeerimisotsuse langetamist tellida ettevõttest sõltumatu eksperthinnang, mis teostaks ekspertiisi liinide tehnilise seisukorra kohta ning selgitaks välja, nende investeeringute hädavajalikkusse ning millisel ajaperioodil tuleb investeeringud teostada. Mandri-Euroopaga sünkroniseerimisega seotud võrguinvesteeringute puhul tuleb investeerimisotsus teha pärast sünkroniseerimise projekti osas täieliku selguse saamist. Ühtlasi soovib Konkurentsiamet Elering AS-i ja Elektrilevi OÜ omanikele, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile ja Rahandusministeriumile, selgitada välja, millised Elering AS seadmed, sh. alajaamad oleks põhjendatud üle anda Elektrilevi OÜ-le optimeerimaks elektri võrgusüsteeme. Kuna 2009. aastal toimus põhivõrgu eraldamine Eesti Energia AS kontsernist, siis moodustati põhivõrk olemasolevate varade baasil ning selletõttu jäi ka Elering AS omandusse vara, mis on vajalik jaotusteenuse osutamiseks. Seetõttu tuleb

Elering AS varade seis põhjalikult läbi analüüsida ning vara mida kasutatakse jaotusteenuse osutamiseks, peaks ka kuuluma jaotusvõrguettevõtjale.

Ühendused naaberriikidega

Eestil on täna kokku kuus olulist elektrivõrgu otseühendust kolme naaberriigiga – Venemaa, Soome ja Läti. Venemaaga on Eesti elektrivõrk seotud kolme 330 kV õhuliiniga, Lätiga seob kaks 330 kV vahelduvvooluühendust ning Soomega seob Eestit veealused alalisvoolu 350 MW ja 650 MW merekaablid. Viimane (*EstLink 2*) alustas tööd 2013. aasta detsembrikuus. Tabelis 15 on väljatoodud ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused.

Tabel 15. Elektrienergia ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused ja vaba läbilaskevõime****

Aast a	tehniline läbilaskevõime MVA				tegelik tipuvõimsus MVA			
	Narvast Venemaa suunalise d liinid	Lõuna- Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna- Eestist Läti suunalised liinid**** *	Soome suunaline liin (detsembris t 2013 on 2 liini)	Narvast Venemaa suunalise d liinid	Lõuna- Eestist Venemaa suunalin e liin	Lõuna- Eestist Läti suunalise d liinid	Soome suunaline liin (detsembris t 2013 on 2 liini)
2001	1050/950*	500/400* *	750	-	662	321	720	-
2002	1050/950*	500/400* *	750	-	698	250	721	-
2003	1050/950*	500/400* *	750	-	472	194	663	-
2004	1050/950*	500/400* *	750	-	707	194	718	-
2005	1050/950*	500/400* *	750	-	450	236	885	-
2006	1050/950*	500/400* *	750	-	483	141	658	-
2007	1050/950*	500/400* *	750	365	565	204	623	388
2008	1050/950*	500/400* *	750	365	211	158	809	385
2009	1050/950*	500/400* *	750	365	633	334	732	385
2010	1050/950*	500/400* *	750	365	*630	190	811	384
2011	1050/950*	500/400* *	750	365	584	176	679	386
2012	1050/950*	500/400* *	750	365	683	213	740	385
2013	1050/950*	500/400* *	750	1032	807	213	921	1029
2014	1050/950*	500/400* *	750	1032	727	254	776	1018

Märkused:

* - suunal Narva-Peterburg läbilaskevõime 1050 MVA; suunal Peterburg - Narva läbilaskevõime 950 MVA

** - suunal Tartu -Pihkva läbilaskevõime 500 MVA; suunal Pihkva-Tartu läbilaskevõime 400 MVA

*** - läbilaskevõime sõltub Venemaa, Läti, Leedu, Valgevene sisevõrgust - täpseid andmeid nendes riikides toimuva ülekandevõrgu

**** - antud on maksimaalsed normaalolukorras 20% varuteguriga.

***** - kaubanduslikult arvestatakse juurde liini võimsus Läti ja Venemaa vahel (hetkel maksimaalselt 1150 MVA)

EstLink 2 tulekuga on vähenenud ülekoormus Eesti ja Soome vahel, kuid Balti riikide suuremahulise impordi korral Põhjamaadest võivad ülekandepiirangud Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel esineda ka pikemas perspektiivis.

Käesoleval hetkel toimub Eesti-Läti vahelise kolmanda liini ehitamine. 2014. aasta oktoobris sai Eesti-Läti kolmas ühendus Euroopa Liidu fondidest 65% ulatuses toetust. Eesti-Läti kolmas ühendus peaks valmis saama 2020. aastaks.

Kokkuvõtvalt on Konkurentsiamet seisukohal, et lähtudes teadaolevatest andmetest tootmisvõimsuste ja riikidevaheliste ühenduste osas ning süsteemihalduri poolsest tarbimisprognosist ei ole Eestil täna ja hinnanguliselt kuni 2024. aastani probleeme elektrienergia varustuskindluse osas (arvestatud on ka erakordselt külmade talvede 10%-list varu), vaid vastupidiselt, installeeritud võimsused ja tootmine ületavad Eesti kodumaise nõudluse ja tarbimise tipu.

Alates 2024. aastast suletakse suur osa Narva Elektriijaamade olemasolevatest plokkidest, kuid arvestades investeeringutega ühendustesse naaberriikide elektrisüsteemidega ja tootmisvõimsust regionaalsel elektriturul, on eeldatavasti tootmisvõimsusi piisavalt. Lisaks elektriturul kasutatavale võimsusele on avariiolukordades võimalik kasutada ka Elering AS avariioreservelektriijaamu võimsusega 250 MW.

3. Maagaasi turu toimimine ja regulatsioon

3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon

3.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 10,11 ja 26 ning Määrus (EÜ) 715/2009)

Maagaasi siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ menetlemise käigus taotles Eesti erandit ülekandesüsteemi halduri omandilise eraldamise sätte rakendamisel, lähtudes ühe gaasitarnijaga isoleeritud gaasiturust. Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 näeb Eestile ette erandi ega nõua, et Eesti teostaks ülekandesüsteemi omandilist eraldamist gaasi tootjast ja müüjast seni, kui mistahes Balti riik või Soome ei ole otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud maagaasi võrku.

Tuginedes teiste riikide kogemustele, Euroopa Komisjoni energiapaketi majanduslike mõjude analüüsi järeldustele elektri- ja gaasiturust paketi rakendamisel, jõudis Vabariigi Valitsus maagaasiseaduse muutmise eelnõu väljatöötamise käigus järeldusele, et teised mudelid peale omandilise eraldamise ei taga tegelikku konkurentsi tekkimist. Eesti puhul on gaasiturust arengu seiskohalt kõige otstarbekam reaalset toimiv süsteemihalduri mudel müüjast ja importijast sõltumatu ülekandesüsteemi haldur (TSO – *transmission system operator*). Konkurentsi tekitamiseks on omandiline eraldamine vajalik, kuna puudub kindlus, et omandiliselt eraldamata maagaasi ülekandeteenuse osutaja teeks piisavalt investeringuid konkureerivatele maagaasi tarnijatele ligipääsu tagamiseks ülekandevõrgule.

08.07.2012. aastal jõustus seadusemuudatus, millega Riigikogu tegi otsuse direktiivis 2009/73/EÜ nimetatud erandi mitterakendamise kohta tulevikus ning valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee. Nimetatud muudatus loob eeldused reaalse maagaasi turu tekkimisele Eestis.

Süsteemihalduril oli aega kolm aastat, et viia enda tegevus kooskõlla seaduse nõuetega. 31.12.2012 esitas süsteemihaldur EG Võrguteenus AS (praegune ärinimi Elering Gaas AS) Konkurentsiametile kava omandilise eraldamise nõuete täitmise kohta. Kava kohaselt pidi süsteemihalduri tegevus viidama hiljemalt 01.01.2015. aastal vastavausse maagaasiseaduses toodud nõuetega sh täieliku eraldamise ja sertifitseerimise osas Konkurentsiameti poolt vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 artiklile 3.

Esimeseks sammuks omandas süsteemihaldur AS-lt Eesti Gaas ülekandevõrgu ja mõõtesüsteemid riigipiiril. Selleks AS Eesti Gaas ja EG Võrguteenus AS (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS) sõlmisid 31.05.2013 mitterahalise sissemakse üleandmise lepingu, mille esemeks oli AS Eesti Gaas poolt maagaasi ülekandetegevuses kasutatava vara üleandmine Elering Gaas AS-le. Leping ei sisaldanud 21,3 km pikkust Pihkva-Riia ja Izborsk-Riia transiiditorustiku osasid (kaks paralleelitoru) ja Misso gaasimõõtejaama, kuna maagaasiseadus ei käsitlenud transiidiks vajalikku vara ülekandevõrgu osana.

Alates 10.04.2014 jõustunud maagaasiseaduse muudatusega täpsustati gaasi ülekandevõrgu definitsiooni. Uue definitsiooni kohaselt kuuluvad ka transiidiühendused gaasi ülekandevõrgu koosseisu. Transiiditorustiku ja Misso gaasimõõtejaam omandati süsteemihalduri poolt AS-ilt Eesti Gaas 19.12.2014. aastal.

Teiseks sammuks oli Elering Gaas AS-st jaotusteenuse osutamise eraldamine. Jaotusteenuse osutamisega seotud ülesanded anti uuele, selle tarbeks loodud äriühingule AS Gaasivõrgud. Toimunud muudatuste tagajärjel alates 01.08.2013 osutab EG Võrguteenus AS (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS) ainult ülekandeteenust.

Kolmandaks sammuks oli Elering Gaas AS valdusettevõtte - AS Võrguteenus Valdus moodustamine, mille tulemusena alates 02.01.2014 on EG Võrguteenus AS (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS) aktsiate 100% omanik AS Võrguteenus Valdus.

03.01.2015 omandas riigile kuuluv elektrivõrgu süsteemihaldur Elering AS Soome energiakontsernilt Fortum Heat and Gas Oy 51,38% AS Võrguteenus Valdus aktsiatest.

Kooskõlas omanike ning põhikirja muudatustega AS-is Võrguteenus Valdus, millega Elering AS on omandanud gaasi süsteemihalduri üle ainuvalitseva mõju, väljastas Konkurentsiamet 30.01.2015 Elering Gaas AS-le ülekandeteenuse osutamiseks esialgse tegevusloa. Esialgne tegevusloa kehtib kuni põhitegevusloa väljastamiseni. Põhitegevusloa väljastamiseks on oluline saavutada olukord, kus ükski gaasi süsteemihalduri omanik ei tegeleks gaasi kaubandusega.

22.06.2015 jõustunud tehinguga ostis Elering AS Gazpromi kontsernile kuuluva osaluse Eesti gaasi ülekandevõrgu omanikfirmas AS-is Võrguteenus Valdus. Selle tehinguga omandas Elering AS 89,1 protsenti AS-ist Võrguteenuse Valdus. Hetkel on pooleli Elering Gaas AS sertifitseerimisprotsess.

3.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Süsteemihalduri Elering Gaas AS omanduses on Eesti 885 km pikkune ülekandevõrk (sisaldab 43 km transiitorusid), sh 37 gaasijaotusjaama (GJJ) ja 3 gaasimõõtejaama (GMJ) (vt joonis 13).

Eesti gaasi ülekandesüsteem on välja kasvanud endise Nõukogude Liidu gaasi võrgust ning on seetõttu ühendatud Venemaa ja Läti gaasisüsteemidega. Eesti gaasisüsteemil puudub oma kompressorjaam ning gaasi ülekandeks vajalik rõhk tagatakse kas Venemaa ülekandesüsteemis asuvate kompressorjaamadega või Lätis asuvast Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast.

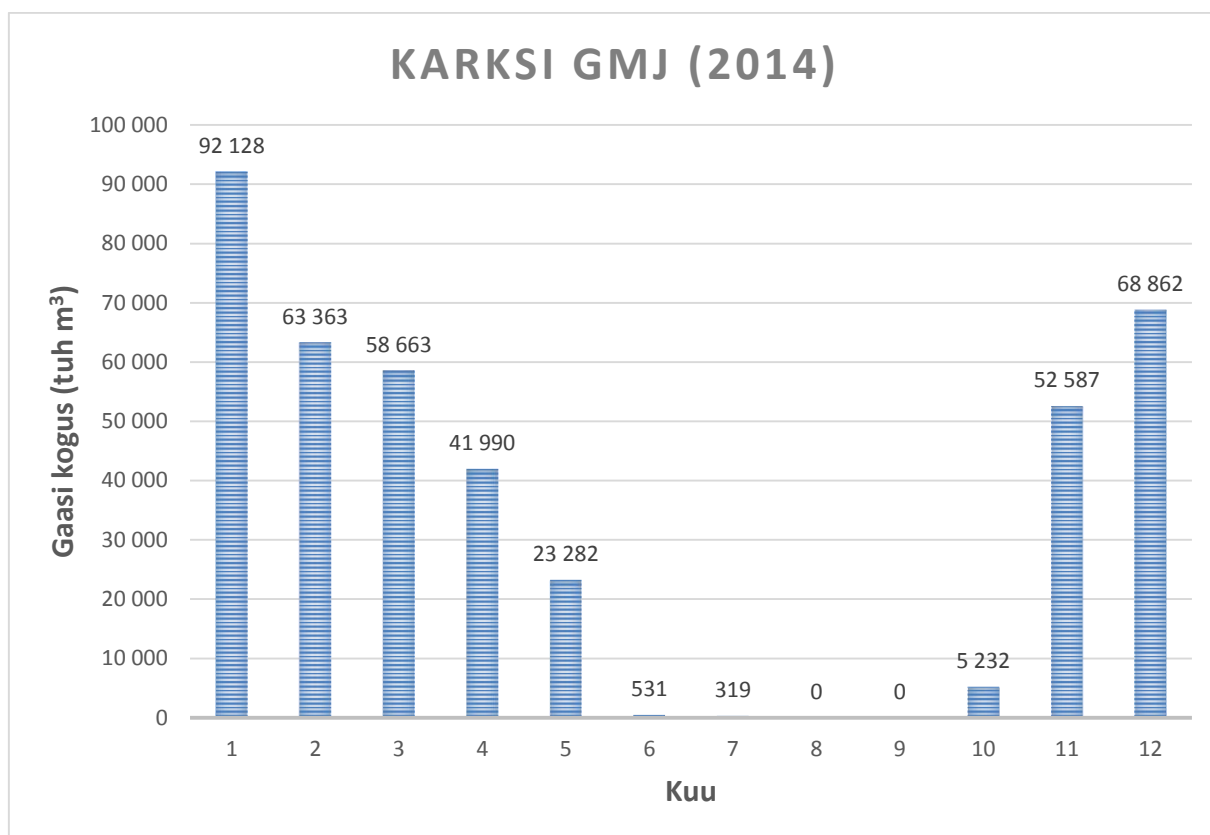

Joonis 13. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk. Allikas: Elering Gaas AS

Värskä GMJ-s, Karksi GMJ-s, Misso GMJ-s ja Ivangorodi GMJ-s mõõdetakse Eestisse tarnitava gaasi kogus ja määratakse selle omadused.

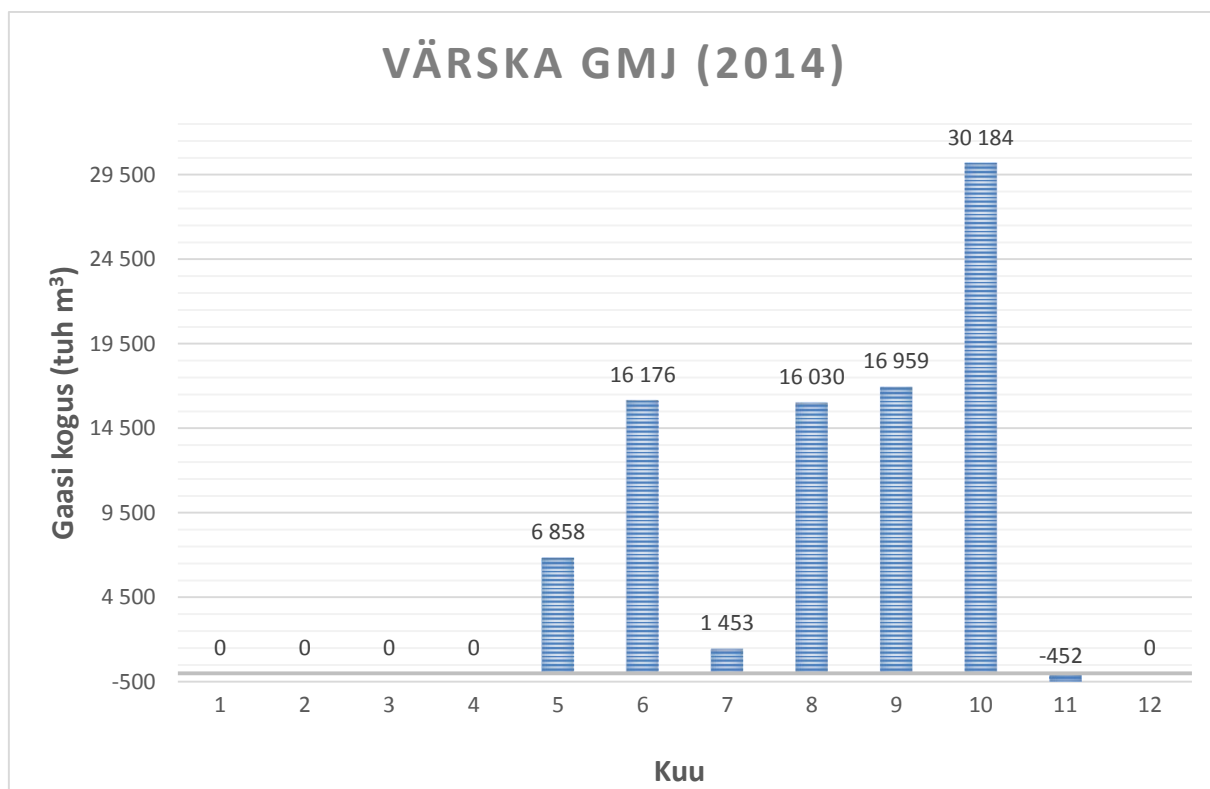
Elering Gaas AS omanduses oleval Eesti ülekandevõrgul on ühendused:

- Läti ülekandevõrguga:
 - Vireši - Tallinn (DN 700, PN 55 bar) ülekandetorustiku ja Karksi GMJ kaudu, millega on tagatud pidev ühesuunaline gaasivoogude läbilaskevõimalus Lätist Eestisse (gaasi edastamine Eestist Lätti on tehniliselt võimalik ilma mõõtmiseta).

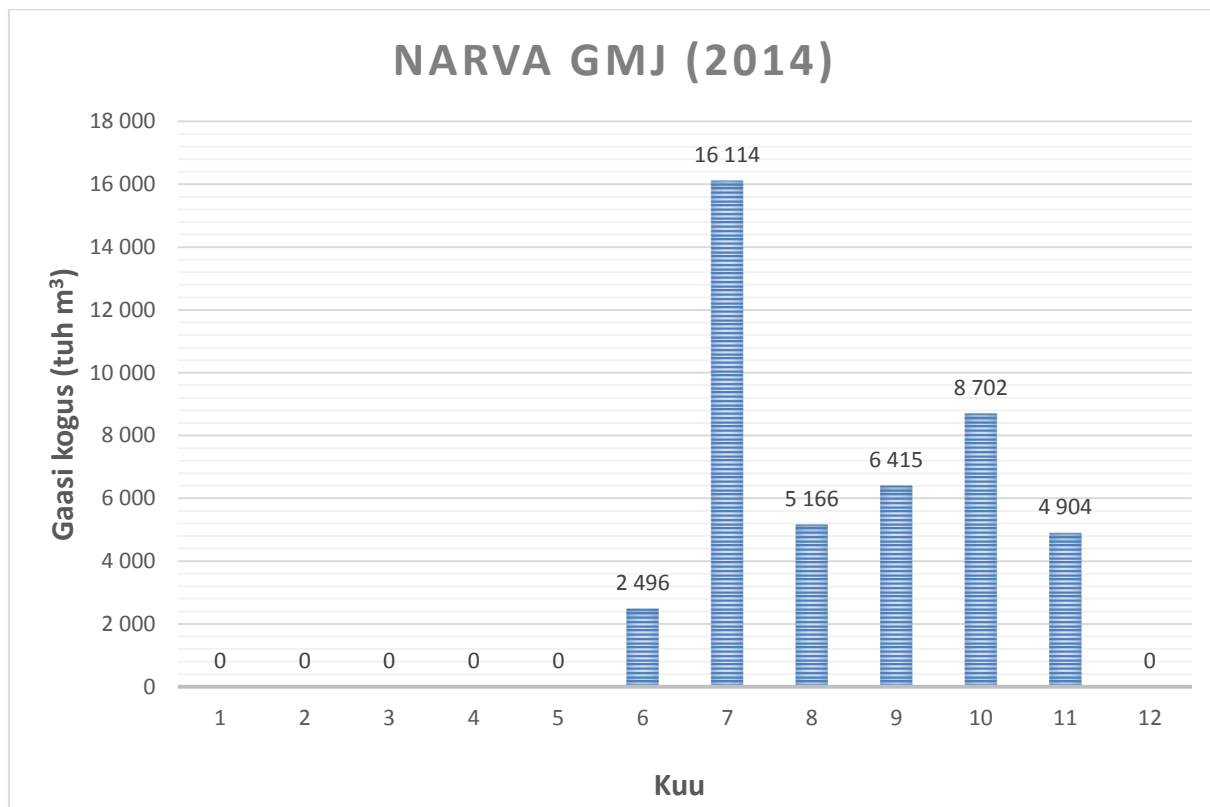
Joonis 14. Karksi GMJ läbinud gaasivood 2014. Allikas: Elering Gaas AS

- Venemaa ülekandevõrguga:
 - Izborsk - Tartu - Rakvere (DN 500, PN 55 bar) ülekandetorustiku ja Väraska GMJ kaudu;

Joonis 15. Väraska GMJ läbinud gaasivood 2014. aastal. Allikas: Elering Gaas AS

- Narva piiriületuspunkt: Kohtla-Järve-Narva 2.niidi ülekanalitorustiku (DN 400, PN 38 bar) ja Ivangorodi GMJ kaudu.

Joonis 16. Narva piiriületuspunkti läbinud gaasivood 2014. aastal. Allikas: Elering Gaas AS

Eesti lõunaosa läbib veel kaks transiitorustikku (Izborsk - Inčukalns (DN 700, PN 55 bar) ja Valdai - Pihkva - Riia (DN 700, PN 55 bar), mille kaudu toimub gaasi transportimine suvel Venemaalt Lätis asuvasse maa-alusesse hoidlasse. Nimetatud torustikust toimub ka Misso piirkonna varustamine gaasiga (mõõtmise Misso GMJ-s ning jaotus Misso GJJ-s).

Jaotusteenuste turuliider on süsteemihaldurist eraldunud AS Gaasivõrgud, mis kasutab AS Eesti Gaas omanduses olevat 1465 km pikkust jaotusvõrku rendilepingu alusel. Lisaks AS-le Gaasivõrgud on Eestis veel 24 tegutsevat maagaasi jaotusvõrguettevõtet, kellele kuulub kokku ca 650 km maagaasi jaotusvõrke.

Bilansiteenused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 6 p b ja lg 8)

Maagaasiseadusega on sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt iga turuosaline on vastutav oma bilansi eest. Bilansi tagamiseks võib turuosaline sõlmida vastava lepingu müüja või bilansihalduriga. Kodutarbija bilansihalduriks on gaasimüüja. Süsteemihaldur (Elering Gaas AS) vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansenergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

2014. aastal võeti vastu Komisjoni Määrus (EL) nr 312/2014, millega kehtestati ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri. Määrus jõustub valdavas osas 01.10.2015.

Määruse 312/2014 artikkel 2 (2) sätestab, et määrust ei kohaldata selliste liikmesriikide bilansipiirkondadele, kellele kehtib erand direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 alusel.

Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 selgitab, et direktiivi ei kohaldata Eesti, Läti ja/või Soome suhtes, kuni mis tahes kõnealustest liikmesriikidest on otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud võrku.

Elering Gaas AS bilansigaasi hinna määramise meetodika ja rakendamise tüüptingimused kooskõlastas Konkurentsiamet 2008. aastal. Käesoleval ajal on Konkurentsiameti menetluses süsteemihalduri bilansilepingu tüüptingimuste kooskõlastamine.

Uue võrguühenduse loomiseks kuluv aeg ning gaasivarustuse kvaliteet (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p h ja m)

Maagaasiseaduse kohaselt on võrguettevõtja kohustatud võrgu tehniliste võimaluste piires liitma võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud. Seadus ei piiritle uue ühenduse loomiseks kuluvat aega, kuid kui võrguettevõtja ei saa liitumistaotlust täita, on ta kohustatud oma otsust kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest. Konkurentsiametile ei ole teada ühtegi juhtumit, kus võrguettevõtja oleks keeldunud uue liitumise loomisest.

Gaasivarustuse kvaliteedinõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses. Selles sätestati, et riketest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja ning Konkurentsiameti ülesanne on kontrollida kvaliteedi nõuete täitmist. 2014. aastal gaasivarustuse kvaliteedinõuete rikkumisi ei esinenud.

Kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel tarneolukord märkimisväärselt halveneda või on tarnehäire juba tekkinud, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Konkurentsiametit.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta maagaasiseaduses sätestatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada maagaasiseaduses sätestatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavast nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p a ja f, lg 6 p a ning lg 8, 10 ja 12)

Vastavalt maagaasiseadusele rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2014. aastal 24 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja (ülekandevõrku opereeriv süsteemihaldur).

Maagaasiseaduse tähenduses on võrguga liitumine tarbijapaigaldise, gaasi tootmiseseadme, teisele võrguettevõtjale kuuluva võrgu või veeldatud gaasi terminali ühendamine võrguga. Võrguettevõtjal on kohustus võrgu tehniliste võimaluste piires liita võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud, kui sellega ei seata ohtu varasemate liitujate varustuskindlust. Liituja taotluse rahuldamata jätmist peab võrguettevõtja kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul, alates taotluse saamisest. Liituja taotluse alusel väljastab võrguettevõtja võrguga liitumise tingimused, mis peavad olema läbipaistvad ja üheselt mõistetavad;

- sarnaste liitujate võrdse kohtlemise põhimõtet järgivad;
- konkreetse liitumise tehnilisi ja majanduslikke tingimusi arvestavad;
- võrgu arendamise ja stabiilsuse huve arvestavad;
- võrgu tehnilisi võimalusi arvestavad.

Võrguga ühendatud tarbijapaigaldise või selle omaniku vahetumisel ei võeta liitumistasu, kui üheaegselt on täidetud järgmised tingimused:

- ühendamine olemasoleva tarbijapaigaldisega toimub nii, et liitumispunkti asukoht ei muutu;
- ei taotleta endise tarbija sõlmitud lepingus määratud summaarse tarbimisvõimsuse või tarbimisrežiimi muutmist;
- on säilinud tehnilised tingimused liituja tarbijapaigaldise ühendamiseks.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrguteenuse hinnad ning meetodikad:

- Ülekande teenuse hind;
- Jaotusteenu hind;
- Liitumistasu arvutamise meetodika;
- Bilansigaasi hinna määramise meetodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu tasu gaasi transiidi eest.

Maagaasi võrgutasud

Maagaasiseaduse muudatused, mis jõustusid 08.07.2012, sätestavad juba seaduses hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid. Siinkohal juhime tähelepanu, et seaduse muudatus ei tähenda regulatsiooni printsiipide muutust, sest samu aluseid on Konkurentsiamet kasutanud järjepidevalt hinnaregulatsioonis ka seni ehk põhialused on peale seaduse jõustumist jäänud samaks. Peamised printsiibid on alljärgnevad:

- Võrguteenuse hinna arvutamisel võetakse aluseks viimase kolme kalendriaasta aritmeetiline keskmine müügikogus. Vajaduse korral teostatakse müügikoguse leidmiseks täiendav analüüs.
- Hinda lülitatavad kulud peavad olema põhjendatud, lähtuma kuluefektiivsusest ning võimaldama ettevõtjale seadusega sätestatud ülesannete täitmise.

- Põhjendatud tegevuskulude hindamisel lähtutakse alljärgnevatest printsiipidest:
 - kulude dünaamika jälgimine ajas ning selle võrdlus tarbijahinnaindeksi dünaamikaga;
 - erinevate kulukomponentide põhjendatuse süvaanalüüs (sealhulgas eksperthinnangud);
 - ettevõtja kulude ning nende põhjal arvatud statistiliste näitajate võrdlemine teiste sarnaste ettevõtjate kuludega.
- Hinda lülitatava põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse ainult võrguteenuse osutamiseks vajalikust põhivarast.
- Põhivara väärtuse arvestus on järjepidev ning jätkub ka ettevõtja või vara omandisuhte muutumisel.
- Põhjendatud tulukuse arvutamine toimub põhimõttel, et võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtus, millele on liidetud osa käibekapitali suurusest, korrutatakse kaalutud keskmise kapitali hinnaga.
- Põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtusest ning kuluminormist, mis vastab põhivara kasulikule tehnilisele elueale.

Konkurentsiamet töötas maagaasiseaduse § 23 lõike 4¹ kohaselt välja võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetoodika, mis täpsustab seaduses toodud põhiprintsiipide rakendamise ning mis on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse hinna kujundamisele ja kooskõlastamisele. Meetoodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Algandmete kogumiseks ja võrgutasude kooskõlastamiseks on Konkurentsiamet välja töötanud ja avaldanud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga. Andmete alusel on võimalik kontrollida, et ei toimuks erinevate tegevusalade ristsubsideerimist. Ettevõtjad on maagaasiseadusest tulenevalt kohustatud eristama oma raamatupidamises võrguteenuse, gaasi müügi ja muu tegevuse tulud, kulud, kohustused ja varad.

28.03.2014. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet AS Gaasivõrgud (Elering Gaas AS-st eraldunud jaotusteenuse osutaja) jaotusteenuse hinnaks 0,0364 €/m³ (3,49 €/m³). Jaotusteenuse oluliseks hinnatõusu põhjuseks oli jagunemisega tulemusena tekkinud uue ettevõtte põhjendatud kulude kasv.

30.07.2014. aasta otsusega kooskõlastas Konkurentsiamet EG Võrguteenus AS (alates 10.04.2015 kasutatakse ärinime Elering Gaas AS) ülekandeteenuse hinnaks 0,01678 €/m³ (1,61 €/MWh) aktsiisita ja käibemaksuta. 04.08.2014. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet AS Gaasivõrgud jaotusteenuse hinnaks 0,03858 €/m³ (3,69 €/MWh). Maagaasi võrgutasude hinnasurve on tulenenud vähenevast maagaasi tarbimise kogusest. Kuna praktiliselt kogu võrgutasude kulubaas koosneb tegevuskuludest, siis mõjutab see tugevalt võrguteenuse hinna kujunemist ning edaspidine maagaasi tarbimise langus avaldab analoogselt survet võrguteenuse hinnale.

Kooskõlastatud võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka gaasi, on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi. Lisaks võrguteenuse hindadele peab võrguettevõtja oma veebilehel avalikustama ka liitumistasu arvestamise meetoodika ja lepingute tüüptingimused.

Maagaasiseaduse näeb ette, et müüdava gaasi kogused väljendatakse paralleelselt kuupmeetrites ja kilovatt-tundides. Gaasikogused teisendatakse kilovatt-tunni energiaühikusse vastavalt metoodikale, mille kehtestas valdkonna eest vastutav minister oma määrusega.

Võrguga liitumise tasud

Võrguettevõtjal on õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muu hulgas:

- Investeeringud konkreetse liitumise väljaehitamiseks, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- Keskkonnanõuete täitmine;
- Kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja lähtudes liitumistasu arvestamise metoodikast. Nimetatud metoodika peab võrguettevõtja kooskõlastama Konkurentsiametiga.

3.1.4 Piiriülesed küsimused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p g, lg 6 p c, lg 8, 9, 10 ja 12)

Eesti riiklik gaasisüsteem on kujundatud viisil, et normaalolukorras ei läbi teiste liikmesriikide gaasivood riiklikuks gaasivarustuseks kasutatavat torustikku. Transiitvood (Venemaa ja Läti vahel) juhitakse läbi eraldi transiittorustiku. Nimetatud transiittorustiku kaudu varustatakse Eestis lokaalselt ainult Misso alevikku (vt ka joonis 10. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk). Tulenevalt eeltoodust ja Direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 Eestile ja Lätile antud erandist, ei ole Eestis välja töötatud reeglistikku piiriüleste võimsuste jaotamiseks ja ülekoormuse juhtimiseks. Maagaasiseaduse muudatused, mis jõustusid 20.06.2012, teevad süsteemihaldurile kohustuseks täita Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 ülekandevõrgu haldurile sätestatud nõudeid, sealhulgas võimsuse jaotamise põhimõtete, ülekoormuse juhtimise reeglite, tasakaalustuseeskirjade, võimsustega kauplemise, läbipaistvusnõuete ja andmete säilitamise kohta ning kohustuse tagada ülekandevõrgule juurdepääsu kolmandatele isikutele. Lisaks kohustab maagaasiseadus süsteemihaldurit tegema koostööd Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku raames piirkondlikul ja Euroopa Liidu tasandil maagaasituru tõhusaks toimimiseks.

Käesolevaks ajaks ei ole Elering Gaas AS piiriülese võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise reegleid välja töötanud ei ühepoolselt ega ka koostöös Läti süsteemihalduriga.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 994/2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid, artiklis 6 lõikes 5 sätestatakse, et niipea kui võimalik ja hiljemalt 03.12.2013 tagavad ülekandesüsteemi haldurid kõigis piiriülestes ühendustes liikmesriikide vahel alalise kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse, välja arvatud:

- tootmiskäitiste, maagaasi veeldamise jaamade ja jaotusvõrkude ühenduste korral;
- juhul, kui on tehtud erand vastavalt artiklile 7.

27.04.2015. aastal esitas Elering Gaas AS Konkurentsiametile kümne aastase arengukava 2015-2025. Lähtudes alates 10.04.2014. aastal jõustunud maagaasiseaduse muudatusest, millega kõrvaldati seadusest gaasivõrgu 10-aastase arengukava kooskõlastamise õigus ja kohustus Konkurentsiameti poolt, siis võeti arengukava regulaatori poolt teadmiseks.

Kava kohaselt nähakse ette ka Karksi reversiivse gaasimõõtejaama ehituse käiku andmine 2017 ja Puiatu kompressorjaama käiku andmine 2020. Need meetmed tagaksid kahe-suunalised gaasivood Eesti ja Läti vahel. Samuti märgitakse arengukavas Eesti ja Soome vahelise ühenduse *Balticconnector* osas, et kavandatakse selle käikuandmist 2021. aastal. *Balticconnector*i ehitus on kajastatud ühishuviprojektide loendis.

3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p b, d ja r, lg 3, lg 4 p d, lg 5 ja art 43)

Maagaasiseaduse kohaselt on Konkurentsiameti ülesandeks täita ja rakendada energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööameti (ACER) ja Euroopa Komisjoni kõiki asjakohaseid õiguslikult siduvaid otsuseid (sama sätestab ka direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 41 (1)(d)).

Konkurentsiamet teostab turuosaliste suhtes maagaasiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas maagaasituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud maagaasiseaduse peatükis 5 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- Kontrollib kodutarbijatele müüdava gaasi hinda ja hinnavahe kompenseerimist kodutarbijatele;
- Kontrollib käesoleva bilansilepingu tingimusi ja bilansivastutuse teenuse osutamise hindu;
- Kooskõlastab liitumistasu arvestamise metoodika;
- Kooskõlastab võrguteenuse hinnad;
- Annab ja tunnistab kehtetuks tegevuslubasid, kehtestab ja muudab tegevuslubade tingimusi ning kontrollib nende täitmist;
- Menetleb taotlusi kolmanda osapoole juurdepääsu tähtajalise erandi saamiseks, teeb vastava otsuse ja edastab selle Euroopa Komisjonile;
- Koostab, avaldab ja esitab Euroopa Komisjonile igal aastal 31. juuliks aruande varustuskindluse olukorra kohta;
- Kontrollib riikidevahelise ühenduse võimsuse kasutamise ja juhtimise vastavust konkurentsi ja turu efektiivse toimimise nõuetele;
- Kontrollib, kas turuosalisel järgivad käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi (raamatupidamise eristatus, võrguhalduri sõltumatus, informatsiooni avaldamine jne);
- Koostab ja avaldab igal aastal aruande järelevalve tulemuste kohta Konkurentsiameti kohustuste osas;
- Teostab järelevalvet Euroopa Parlamendi ning nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 süsteemihalduri ja veeldatud gaasi terminali halduri nõuete ja sama määruse artikli 23 kohaselt vastuvõetud suuniste täitmise üle;
- Täidab muid temale käesoleva seaduse ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 pandud kohustusi;
- Kontrollib, et ülekande-, jaotus- ja tarnetegevuste ning veeldatud maagaasi käitlemise puhul ei esine ristsubsideerimist;
- Hindab ja jälgib võrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid ning annab vajaduse korral soovitusi investeerimiskava muutmiseks;

- Täidab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010 artiklis 3 pädevale asutusele pandud kohustusi;
- Edastab nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 617/2010 artiklis 3 nimetatud andmed Euroopa Komisjonile.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Juhul kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel, on võimalik menetleda neid konkurentsiseaduse alusel. Vastavalt seadusele on Konkurentsiametil kohustus ja õigus teha oma pädevuse piires otsuseid ja ettekirjutusi maagaasiseaduses või selle alusel kehtestatud õigusaktide rikkumise lõpetamiseks. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

3.1.6 Ühishuviprojektid (Määrus (EL) 347/2013)

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 347/2013 lisas Konkurentsiametile kohustuse anda ühishuvi investeerimisprojektidele hinnang ja jaotada piiriülesed kulud koostöös naaberriikide regulaatoritega.

Oluline on mitmekesistada gaasitarneid, et ükski liikmesriik ei sõltuks üksnes ühest tarneallikast. Samuti peab märkimisväärselt suurendama gaasisüsteemi paindlikkust ja vastupidavust lühiajalises ja pikas perspektiivis, et suurendada gaasi osatähtsust mitmest allikast energia tootmise varukütusena, pidades seejuures silmas ELi pikaajalist CO₂-heitme vähendamise eesmärki. Samuti tuleks püüda ära kasutada veeldatud maagaasi turu, biogaasi ja ebakonventsionaalsete kütuseliikidega seotud hiljutist arengut eelkõige USA-s. Hästiintegreeritud gaasivõrk on parim tagatis ka ükskõik millise liikmesriigi suurima gaasitaristu võimaliku rikke kompenseerimiseks.

Määruse nr 347/2013 artikkel 12 sätestab, et niipea kui ühishuviprojektid on saavutanud piisavalt küpse taseme, esitavad projektiarendajad investeerimistaotluse, olles eelnevalt konsulteerinud nende liikmesriikide ülekandesüsteemi haldurite ja põhivõrguettevõtjatega, kellele projekt avaldab olulist positiivset puhasmõju. Nimetatud investeerimistaotlus sisaldab taotlust kulude riikidevahelise jaotamise kohta ning see esitatakse kõigile asjaomastele riikide reguleerivatele asutustele koos järgmiste dokumentidega:

- a) artikli 11 kohaselt koostatud meetodikaga kooskõlas olev projekti kulude-tulude analüüs, mille puhul võetakse arvesse kasu, mis saadakse väljaspool asjaomase liikmesriigi piire,
- b) äriplaan, milles on hinnatud projekti rahalist elujõudu ja märgitud valitud rahastamislahendus, ning määruse lisa 2 punktis 2 (gaas) osutatud kategooriasse kuuluva projekti korral turu-uuringute tulemused, ning
- c) kui projektiedendajad suudavad kokku leppida, siis põhjendatud ettepanek kulude riikidevahelise jaotamise kohta.

Ühishuvi gaasitaristu projektide nimekirja (com_2013_711) on lülitatud järgmised Eestit puudutavad gaasiprojektid:

1. piiriülene gaasiühendus Eesti ja Soome vahel (*Balticconnector*);

2. üks võistlevatest regionaalse veeldatud maagaasi terminali projektidest:
 - a. *Finn-gulf LNG terminal* (Soome);
 - b. Paldiski veeldatud maagaasi terminal (Eesti);
 - c. Tallinna veeldatud maagaasi terminal (Eesti);
 - d. *Latvian LNG terminal* (Läti).
3. Eesti-Läti piiriülese gaasiühenduse täiustamine (Karksi GMJ tagasivoolu mõõtmise rajamine ja Puiatu kompressorjaama ehitus);
4. Inčukalnsi maa-aluse gaasihoidla moderniseerimine;
5. Klaipeda-Kiemenai (Leedu) toruvõimsuse kasvatamine;
6. Poola-Leedu piiriülese gaasiühenduse rajamine (GIPL).

31.10.2013 esitasid regulaatoritele piiriüleseks kulude jaotamiseks investeerimistaotluse projektide 1, 2a, 2b, 2c, 4, 5 ja 6 projektiedendajad.

Regulaatorid jõudsid ühisele seisukohale Tallinna veeldatud maagaasi terminali projekti osas ning hindasid, et projekt ei ole piiriüleseks kulude jaotuseks piisavalt küps.

Finn-gulf LNG ja Paldiski veeldatud maagaasi terminalid otsivad koostöövõimalust, et rajada regionaalne terminal mõlemale poole Soome lahte.

Ühishuviprojektide menetluse käigus jõudsid Inčukalnsi gaasihoidla ja Klaipeda-Kiemenai torustiku projektiedendajad järeldusele, et Eesti saadav kasu ei ületa olulisuse määra ja Eesti on jäetud edasisest piiriüleste kulude jaotusest välja.

2014. aastal tegi ACER ühe Eestit puudutava otsuse – ACER 11.08.2014 otsus nr 01/2014 Poola-Leedu gaasitorustiku investeerimise taotluse kohta koos ülepiiriliste kulude jaotusega. Otsuse kohaselt tuleb süsteemihalduril hüvitada Poola süsteemihaldurile peale nimetatud projekti käiku andmist 1,5 miljonit eurot. Konkurentsiametil tuleb hüvitussumma võtta arvesse ülekandehindade kooskõlastamisel põhjendatud kuluna. Kuna Euroopa ühendamise rahastu (*Connecting Europe Facility* – CEF) eraldas finantsabi projektile rohkem kui oli ACER otsuses toodud Balti riikide hüvitis, siis sellega kaeti otsuse hüvitise nõue ning mingit kulu Eesti gaasitarbijatele ei tule.

GIPL toruühenduse piiriüleste kulude jaotuse osas ei ole saadud Eesti, Läti, Leedu ja Poola regulaatorid kokkuleppele kulude jagamise küsimuses, mistõttu jätkas vastavalt määruses 347/2013 toodud alustele selle küsimuse lahendamist koostööamet (ACER). ACER tegi selles asjas otsuse 11.08.2014.

2013. aastal esitasid Gasum ja EG Võrguteenus OÜ ühise projektitaotluse, mis takerdus vaidlustesse selles, kuhu ehitada veeldatud maagaasi terminal. 09.09.2014 Gasum ja EG Võrguteenus võtsid esitatud projektitaotluse tagasi. 2014. aasta novembrikuus Eesti ja Soome peaministrid sõlmisid ühise memorandumi seoses *Balticconnector*i ehitamisega. Elering Gaas AS esitas 19.06.2015. aastal Eesti ja Soome regulaatoritele *Balticconnector*i investeerimistaotluse ilma Soome gaasiettevõtjata Gasum. Investeerimistaotlus ei olnud lõpuni läbi arutatud Soome süsteemihalduriga, mistõttu nii Soome kui Eesti süsteemihaldurid ning energiaturu regulaatorid jätkavad selles osas konsultatsioonidega.

3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul

3.2.1 Maagaasi hulgiturg

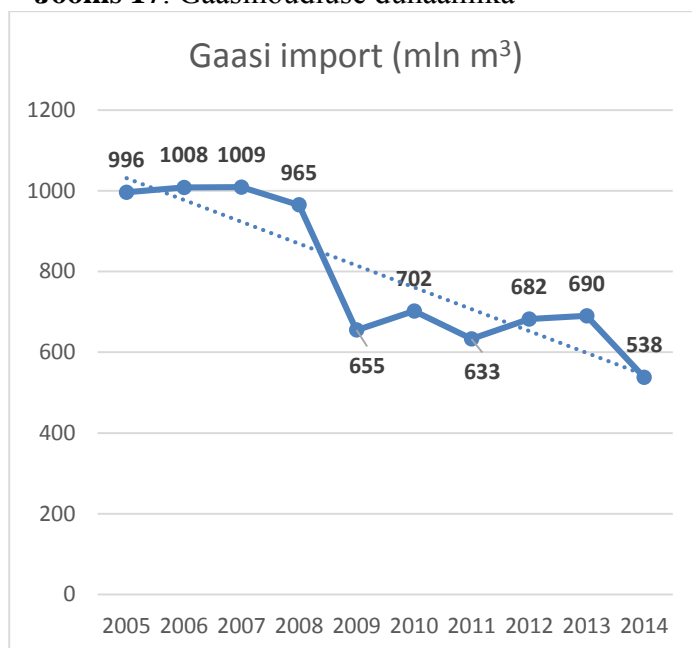
(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 44 lg 3)

Gaasituru arenguid (nõudlus ja import) viimase 10 aasta jooksul Eestis iseloomustab tabel 16. Tabelis kajastatakse vaid maagaasi näitajaid, sest Eestis biometaan, mida saaks suunata gaasivõrku, ei toodeta.

Tabel 16. Gaasinõudlus Eestis

Aasta	Gaasi import			
	Eesti Gaas AS	AS Nitrofert	Muud	Kokku
	mln m ³	mln m ³	mln m ³	mln m ³
2005	780	216	0	996
2006	793	215	0	1008
2007	801	208	0	1009
2008	750	215	0	965
2009	631	24	0	655
2010	702	0	0	702
2011	633	0	0	633
2012	661	21	0	682
2013	566	124	0	690
2014	537,67	0	0,4	538

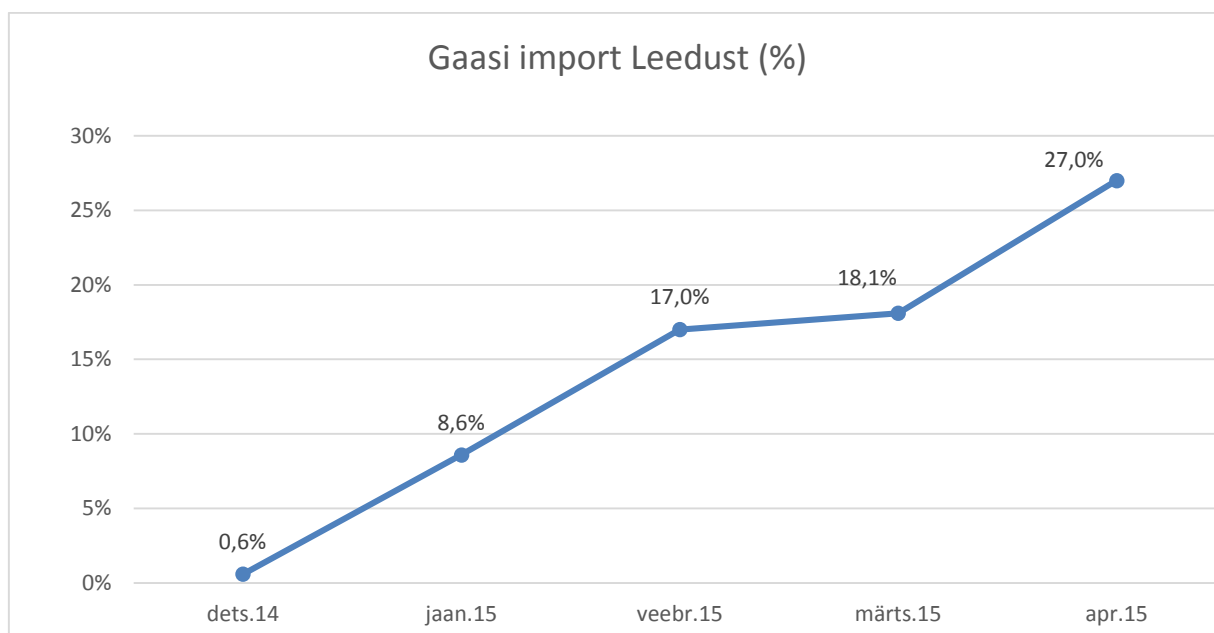
Joonis 17. Gaasinõudluse dünaamika

Nagu tabelist 16 ja jooniselt 17 on näha, siis viimase aastatega on toimunud oluline maagaasi importimise langus. Imporditud gaasi müügi kogus 2014. aastal vähenes 47% võrreldes 2008. aastaga. Edasist müügi vähenemist nähakse ette ka lähiaastatel, mis on seotud kaugkütte ettevõtjate üleminekuga gaasilt taastuvatele kütustele ja soojustarbivate töhusama energiakasutusega.

Muudeks maagaasi importijateks (Euroopa Liidu teisest liikmesriigist) 2014. aastal olid Baltic Energy Partners OÜ, kes detsembris 2014 importis esmakordselt 400 tuhat m³ gaasi ja Eesti Energia AS, kes importis 1 tuhat m³ gaasi.

Seega 2014. aastal tekkis esimest korda Eesti hulgiturul konkurents, mis on käesoleval aastal kasvanud. Eestis asuvad gaasimüüjad on teinud nõ. virtuaaltehinguid Leedu gaasikauplejatega.

Joonis 18. Gaasi impordi mitmekesisustumine 2014-2015. Allikas: Elering Gaas AS

Jooniselt 18 selgub, et gaasi import Leedust Eestisse on tõusnud alates detsembrikuust 2014. Kui detsembrikuus 2014 oli gaasi import Leedust Eestisse 0,6% siis juba aprillikuuks 2015 oli gaasi import kasvanud 27%.

2013. aastal käivitati Eesti Energia AS Iru Elektri jaamas prükipõletuse koostootmisüksus, mis täisvõimsuse saavutamisel vähendab gaasitarbimist ca 35 mln m³ aastas.

2014. aastal läksid olulises osas üle biokütustele Põlva Soojus AS, Eraküte AS Jõgeva ja Rapla piirkond. Oluliselt on vähendanud gaasitarbimist Kiviõli Soojus AS ja Kuusalu Soojus OÜ. Hinnanguline gaasitarbimise vähenemine on ca 10 mln m³.

Tallinna Kütte plaanib investeerida 100 mln eurot uue elektri jaama ehitusse, mille tulemusena ei sõltu Tallinna kütmine enam gaasist³. Tallinna Kütte eesmärgiks on viia gaasi osatähtsus soojuse tootmisel 2017. aastaks alla 20% (2013. aastal oli see 65%). Hinnanguliselt toob see kaasa ca 60 mln m³ gaasivajaduse vähenemise.

Maagaasi hulgihinnad

Maagaasiseaduse kohaselt gaasi hulgi müügil ja müügil mittekodutarbijatele hindasid ei reguleerita ning importijad-hulgi müüjad müüvad gaasi kokkuleppehinnaga nii võrguga ühendatud mittekodutarbijatele kui ka edasimüügiks teistele gaasi võrguettevõtjatele.

Suurimal hulgi müüjal, Eesti Gaas AS-il, on kuni 31.12.2015. aastani kehtiv pikaajaline gaasi impordileping Venemaa gaasiettevõtjaga OAO Gazprom. Lepingu kohaselt gaasi impordihind Eesti Gaas AS-le kujuneb üldjuhul arvestuskuule eelneva üheksa kuu raske ja kerge kütteõlilise keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskursi järgi hinnavalemi alusel.

³ <http://www.aripaev.ee/uudised/2014/05/27/tallinna-kute-investeerib-100-miljonit-eurot>

Teiste gaasi hulгимүүjate impordilepingud on lühiajalised (kestusega aasta või vähem). Selliste gaasi hulгимүүjate tegutsemise eelduseks on, et nad peavad suutma pakkuda paremat hinda kui Eesti Gaas AS.

Konkurentsiamet jälgib gaasi hulgiturul toimuvat ja vajadusel rakendab meetmeid tagamaks turuosaliste tegevuse vastavuse seadusele. Kuna Eesti Gaas AS on turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja, siis on hulгимүүjana on tema tegevus reguleeritud nii maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel. Maagaasiseaduse § 9¹ ja konkurentsiseaduses § 16 sätestavad regulatsioon turgu valitsevale gaasiettevõtjale.

Maagaasiseadus annab võimaluse teostada vajadusel turuosalise üle järelevalvet maagaasiseaduses sätestatud reeglistiku täitmise osas. Lisaks on Konkurentsiametil võimalik teostada järelevalvet turumanipulatsiooni ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamise osas konkurentsiseaduse alusel.

Maagaasi hulgihindade läbipaistvus

Eesti Gaas AS müüb maagaasi suurematele tarbijatele ja teistele maagaasi võrguettevõtjatele reeglina hinnavalemi alusel. Hinnavalemi kujundamisel lähtutakse tarbijale mingis kindlas perioodis müüdavast gaasi kogusest, tarne liigist, tarbimise ühtlusest, tarnekindlusest ja maksetingimustest. Lisaks on võimalik Eesti Gaas AS-ga sõlmida bilansivastutuse leping, millega delegeeritakse bilansivastutus müüjale.

Gaasi hinnavalemi muutuvate komponentidena kasutatakse gaasiga konkureerivate kütuste (raske ja kerge kütteõli) maailmaturu hindu, valuuta kurssi ja gaasi tegelikku ülemist kütteväärtust.

Konkurentsiamet ei saa mõjutada Eesti Gaas AS ja Gazpromi vahelise lepingu alusel kujunevat impordihinda, kuid saab kontrollida, et gaasi müüja täidab seadust ja müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel. Hinnavalemite abil hinnakujundamise protsess (arvutamine üheksa kuu kütteõlide hindade keskmise alusel) on läbipaistev ja prognoositav.

Efektiivne konkurents maagaasi hulgiturul

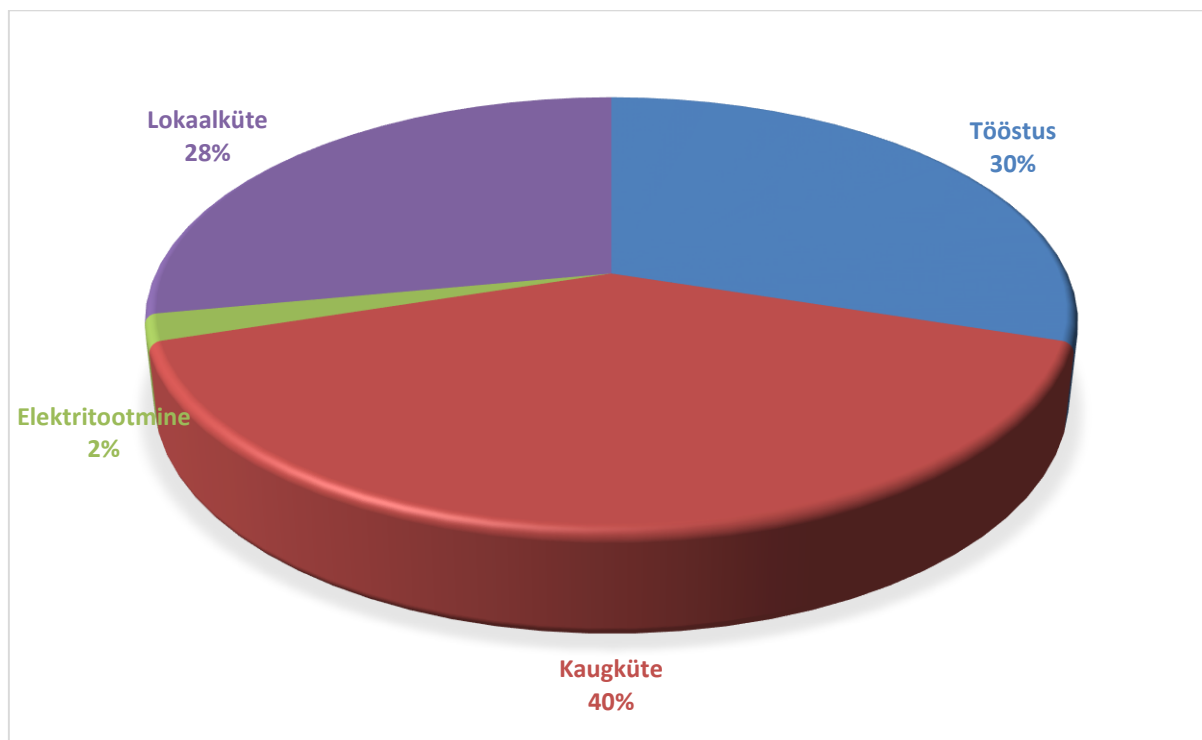
2014. aastal muutus Eesti gaasitur, kui monopoolse gaasipakkuja (Eesti Gaas AS) kõrval hakkasid gaasi importima ja pakkuma uued turuosalised.

2015. aasta alguses hakkasid uued hulгимүүjad-importijad (Baltic Energy Partners OÜ, Eesti Energia AS, Reola Gaas AS ja UAB Litgas) hoogsalt tegutsema. Ülekandevõrgu süsteemihalduri Elering Gaas AS andmetel märtsikuus 2015 Leedus tehtud tehingute maht uute importijate poolt oli 10,6 mln m³ ulatuses, mis moodustas 18,1% kuu kogutarbimisest⁴. Toimiva hulgituru kinnistamiseks on algatatud projektid TEN-E raames (ühishuviprojektid) uute impordivõimaluste loomiseks (regionaalne Balti veeldatud maagaasi terminal ja Balti riikide gaasivõrgu ühendamine Euroopa gaasivõrkudega).

⁴ <http://www.egvorguteenus.ee/uudised/leedust-imporditud-gaas-moodustas-martsis-18-protsentigaasi-koguimpordist/>

3.2.2 Maagaasi jaeturg

Jaeturg jaotub erinevate maagaasi kasutatavate tegevuste vahel vastavalt joonisele 19. Toodetud biogaasi kasutatakse lokaalselt elektri ja soojuse tootmiseks.

Joonis 19. Maagaasi kasutamine 2014. aastal. Allikas: Elering Gaas AS

Jooniselt 19 on selgub, et 2014. aastal kasutati maagaasi 40% kaugkütte sektoris, 30% tööstuses, 28% lokaalküttena ja 2% elektritootmises.

Maagaasi jaehinnad

Sarnaselt hulgiturule on ka jaeturu osas Eesti Gaas AS turgu valitsevas seisundis. 2014. aastal oli Eesti Gaas AS-i osakaal jaeturul kasvanud 93,4%-ni (2013 – 89,2%) ning ülejäänud 6,6% jaeturul müüdavast gaasist osteti 25 gaasi jaemüüja poolt peamiselt Eesti Gaas AS-lt edasimüümiseks oma tarbijatele.

2014. aastal tekkis esimest korda Eesti jaeturul konkurents (Baltic Energy Service OÜ müüs detsembris 400 tuh m³ gaasi, mis osteti Leedus tehtud tehingute raames) 2015. aastal on tema müügiimaht veelgi kasvanud (vt joonis 15).

Turgu valitsev ettevõtja (Eesti Gaas AS) on kohustatud kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduva müügi marginaali kooskõlastama Konkurentsiametiga. Kooskõlastatud müügi marginaali liidab ettevõtja gaasi impordihinnale. Konkurentsiamet järgib gaasiturul arengut ning parim lahendus on alternatiivsete varustusallikate teke. Koos hulgi ja jaemüügi konkurentsiga arenguga oleks soovitud lõpptulemus Eesti Gaas AS-i turguvalitseva seisundi lõppemine. Vabas konkurentsiga puuduks ka vajadus hinnaregulatsiooniks.

Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2014. aastal võrrelduna 2013. aastaga on toodud alljärgnevas tabelis 17.

Tabel 17. Maagaasi lõpptarbija keskmised hinnad. Allikas: Statistikaamet

Tarbijagrupp	Hind 2013,	Hind 2014,	Muutus,
	€/GJ	€/GJ	%
Kodutarbija, aastatarbimine < 20 GJ	14,61	13,15	-10,0
Kodutarbija, aastatarbimine 20 - 200 GJ	11,58	11,40	-1,6
Kodutarbija, aastatarbimine > 200 GJ	10,84	10,63	-2,0
Vabatarbija, aastatarbimine < 1000 GJ	11,16	11,15	-0,1
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 10000 GJ	10,82	10,74	-0,7
Vabatarbija, aastatarbimine 10 - 100 TJ	10,18	10,03	-1,5
Vabatarbija, aastatarbimine 100 - 1000 TJ	9,70	9,80	1,0
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 4000 TJ	9,63	9,78	1,5

Tarbijate kulutustele maagaasi ostmisel avaldab mõju ka aktsiisi kasv. Hetkel teadaolevate maagaasi aktsiisimäärade muutuse mõju on toodud tabelis 18.

Tabel 18. Seadusega kavandatud maagaasi aktsiisi kasv⁵

Aasta	Maagaasi aktsiis €/1000m ³	Muutus võrreldes eelneva aastaga	Muutus võrreldes 2014. aastaga
2014	23,45	x	0,0%
2015	28,14	20,0%	20,0%
2016	33,77	20,0%	44,0%
2017	40,52	20,0%	72,8%

Maagaasi jaehindade läbipaistvus

Jaeturul kujundab ettevõtja (gaasi müüja) ise gaasi müügihinnad vastavalt gaasi sisseostuhinnale importijalt ja oma müügi marginaalile. Gaasi müügihinna kujundamine ei kuulu regulatsiooni alla, välja arvatud turgu valitseva ettevõtja müügi marginaal.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijat teavitada 30 päeva ette. Lõpptarbijatele müüdavad gaasi jaehinnad on ettevõtjate veebilehtedel avalikustatud. Avalikustatud hindade alusel on tarbijal võimalik otsustada, kas ta soovib gaasimüüjat vahetada lähtudes turul kehtivatest hindadest.

Efektiivne konkurents maagaasi jaeturul

Konkurents gaasi jaeturul 2014. aastal on survestatud importija poolt, sest gaasi peamine importija tegutseb ka jaeturul. Gaasi edasimüüjad ei saa müüa märkimisväärselt odavamalt, kui Eesti Gaas AS, sest Eesti Gaas AS müügihind edasimüüjatele on seatud tasemele, mis üldjuhul raskendab Eesti Gaas AS jaeturu hindadega konkureerimist. 2015. aastal, seoses impordiallikate ja importijate mitmekesisumisega, on konkurents olukord jaeturul paranemas.

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/130062015015?leiaKehtiv>

Klientide arv gaasi jaeturul on ca 50,5 tuhat klienti, kellest ligi 48,5 tuhat on kodutarbijad. 2013. aastal vahetas gaasimüüjat 83 tarbijat (neist 56 kodutarbijat) ja 2014. aastal vahetas gaasimüüjat 8381 tarbijat (neist 4729 kodutarbijat). Seega 2014. aastal vahetas gaasi tarnijat 17% klientidest.

Klientide liikumise peamine suund viimastel aastatel on olnud väikeste võrguettevõtete-gaasimüüjate juurest turgu valitseva ettevõtja Eesti Gaas AS juurde (2014. aasta saldo 133 klienti).

3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine maagaasiturul (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p p, art 41 lg 4 p b)

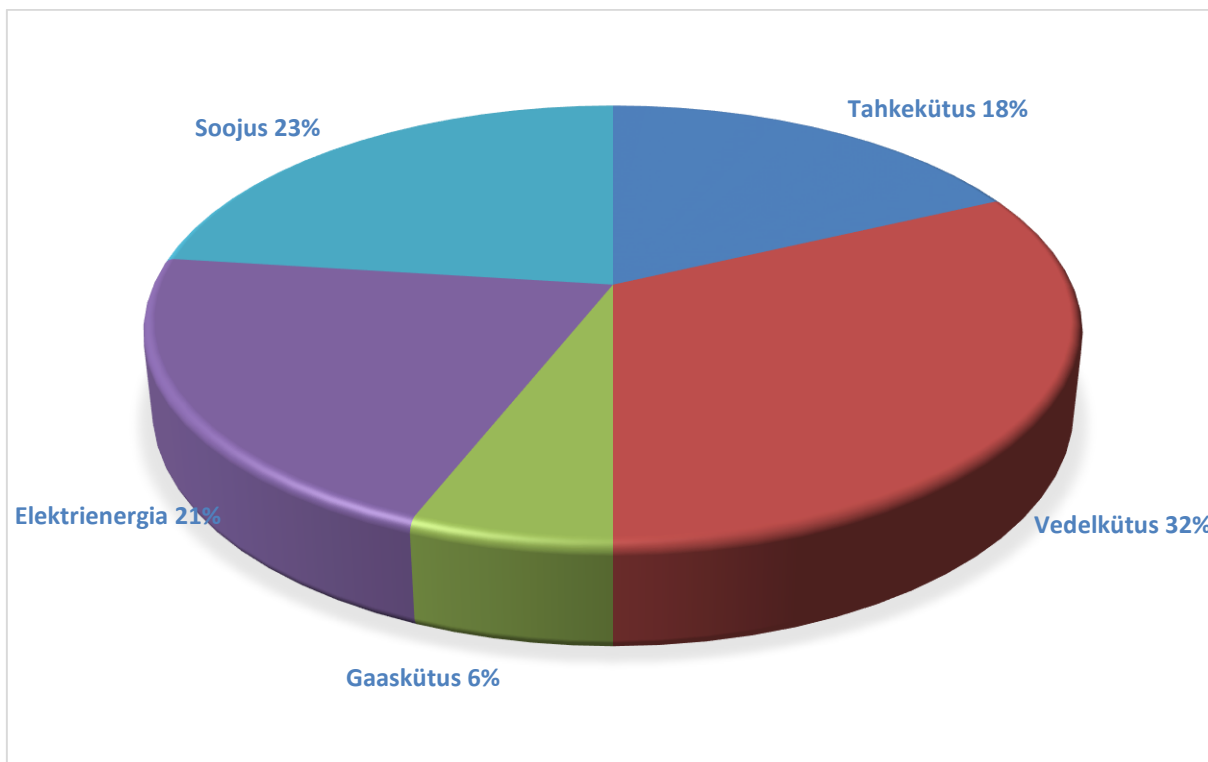
2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt b sätestab, et liikmesriigid tagavad, et reguleerival asutusel oleksid volitused uurida gaasiturgude toimimist ja otsustada milliseid vajalikke ja proportsionaalseid meetmeid on vaja võtta tõhusa konkurentsi toetamiseks ja turu nõuetekohase toimimise tagamiseks ning kõnealuseid meetmeid kehtestada.

Maagaasiseadusega pole reguleerivale asutusele (Konkurentsiametile) antud 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punktile b vastavaid õigusi, kuid Konkurentsiametil on siinkohal võimalik rakendada konkurentsiseaduse sätteid. Samas, kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, ei ole võimalik nii hulgituru kui ka jaeturu normaalne ja efektiivne toimimine, mistõttu puudub reguleerival asutusel võimalus anda soovitusi tarnehindade kujundamiseks vastavalt 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktile p.

Konkurentsiamet on seisukohal, et tulenevalt sellest, et meil oli 2014. aastal üks maagaasi importija, kes oli samal ajal ka turgu valitsev jaemüüja, ei olnud 2014. aastal Eestis likviidset gaasi jaeturgu. 2015. aastal seoses impordiallikate ja importijate mitmekesisistumisega on konkurentsiolukord jaeturul paranemas.

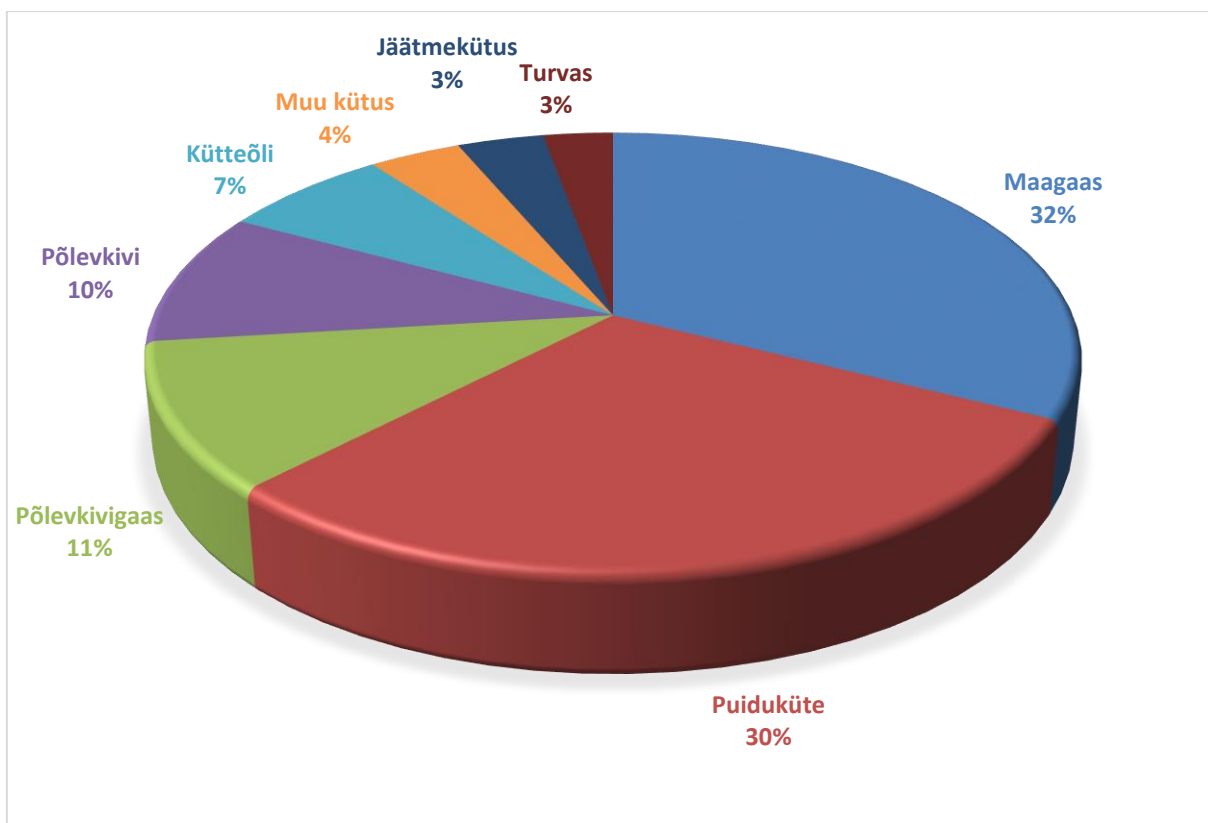
3.3 Maagaasi varustuskindlus

Varustuskindluse seisukohalt on oluline teada, kui suure osa maagaas moodustab riigi energia lõpptarbimisest. Gaaskütuse (maagaas, veeldatud naftagaas (LPG), põlevkivigaas) osakaal energia lõpptarbimises on 6% (vt joonis 20), millest lõviosa moodustab maagaas. Põlevkivigaasi ja naftagaasi ei saa varustusallikana vaadelda, sest nad ei asenda maagaasi.

Joonis 20. Energia lõpptarbimine 2013. aastal. Allikas: Statistikaamet

Jooniselt 21 nähtub, et soojuste tootmiseks kasutati 2013. aastal (Statistikaamet avaldab 2014. aasta andmeid 2015. aasta suve lõpus) peamiselt maagaasi (32%) ja puidukütet (30%). Oluline osa soojatootmises on ka põlevkivil (koos põlevkivigaasiga 21%).

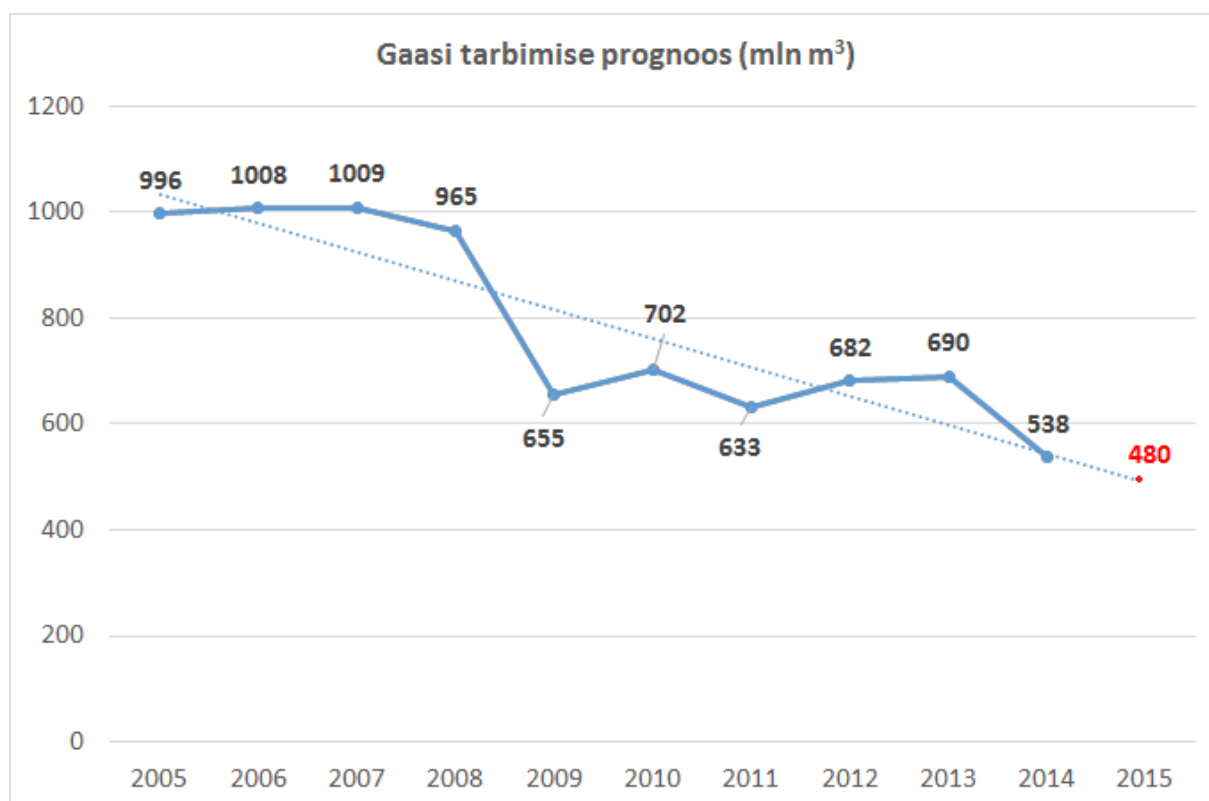
Joonis 21. Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused 2013. aastal. Allikas: Statistikaamet

3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine

Gaasi keskkonnasõbralikkus ehk madal süsinikuheide teiste fossiilsete kütustega võrreldes, tema kasutamise mugavus ja kõrge efektiivsus ning viimasel ajal toimunud arengud globaalsel gaasiturul (veeldatud gaasi turu teke, mittekonventsionaalse gaasi reserve kasutusele võtmine) on muutnud gaasi maailmas atraktiivseks kütuseks.

Gaasi võib käsitletakse kütusena, mis lubab asendada kõrge süsinikuheitega fossiilseid kütuseid seniks, kuni inimkonnal on võimalik üle minna täielikult kliimaneutraalsetele energiaallikatele.

Samal ajal pole Eesti riik energiajulgeoleku ja varustuskindluse kaalutlustest lähtuvalt saanud viimastel aastatel gaasi laialdasemat kasutamist toetada. Monopoolse gaasituru tingimustes pole mõeldav liigne energeetiline sõltuvus Euroopa Liidu välise riigi ühe tarnija poolt müüdavast kütusest. Eesti gaasi turul on tekkinud olukord, kus ühelt poolt on gaasituru väiksuse tõttu vähe rahvusvaheliselt tuntud huvilisi, kes sooviks siin gaasi müüa, teisalt on ühe tarnija domineerimise tõttu gaasi laiem kasutamine piiratud. See on viinud Eesti gaasi tarbimise langustrendi. Gaasi nõudluse ajalugu ning lähiaasta prognoos on toodud joonisel 22. 2014. aasta gaasi tarbimine prognoos kahaneb eelkõige AS-i Nitrofert tarbimise lõppemisega seoses tootmise seiskumisega ja järjest enamate suuremate soojusettevõtete üleminekuga teistele kütustele.

Joonis 22. Maagaasi tarbimine Eestis ja prognoos

Võimsuste puudujääki gaasi importimisel ei esine, sest gaasivõrk on üles ehitatud märksa suurema nõudluse tagamiseks. Eesti ülekandevõrgu läbilaskevõime on sisendrõhul 40 bar kuni 14,0 mln m³ ööpäevas. Ühenduste läbilaskevõimsused on alljärgnevad:

- Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³ ööpäevas (sisendrõhul 40 bar);

- Värskast ühendus Venemaaga 4 mln m³ (sisendrõhul 40 bar) ööpäevas;
- Narva ühenduse Venemaaga 3 mln m³/ööpäevas (sisendrõhul 22 bar).

Perioodil mai kuni oktoober toimub Eesti gaasisüsteemi gaasiga varustamine põhiliselt otse Venemaalt läbi Värskast ja Narva ühenduste. Selline töökorraldus, mil Eesti võtab mittekütteperioodil vähem gaasi läbi Värskast või Karksi ühenduste, võimaldab OOO-le „Gazprom Transgaz Sankt-Peterburg“ efektiivsemalt pumbata gaasi Inčukalnsi maagaasihoidlasse ja sellega parendada gaasitarnekindlust tarbimise tippaajal (perioodil november-aprill).

Perioodil novembrist kuni aprillini toimub gaasivarustus ka Läti Inčukalnsi gaasihoidlast läbi Karksi GMJ ja Värskast GMJ.

Tegelik ühenduste võimsus viimase 5 aasta jooksul on toodud tabelis 19.

Tabel 19. Maagaasi piiriüleste ühenduste võimsused. Allikas: Elering Gaas AS

Aasta	Tehniline läbilaskevõimsus, mln m ³			Tegelik tipuvõimsus, mln m ³		
	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksi Lätiga ühendus	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksi Lätiga ühendus
2010	0,5	4	7	0,3	2,6	4,5
2011	0,5	4	7	0,4	1,7	4
2012	3	4	7	0,3	2,6	5,0
2013	3	4	7	1,8	2,8	4,2
2014	3	4	7	0,6	2,1	4,2

Konkurentsiametile teadaolevalt ei ole seni esinenud probleeme maagaasi tarnimisel Eesti Gaas AS ja OAO Gazprom importlepingu alusel Eestile vajaliku gaasinõudluse rahuldamiseks.

Kokkuvõte: Eestis on gaasi tarbimine olnud pakkumisega tasakaalus. Arvestades Eesti ülekandesüsteemi ühenduste läbilaskevõimet on võimalus gaasi importida oluliselt suuremas mahus, kuid tulenevalt gaasikütuse konkurentsiolekorrast prognoositakse tarbimise vähenemist 2015. aastal.

3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saada olev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega

Kõige suurem gaasinõudlus viimase 20 aasta jooksul oli 2006. aastal, kui tarbiti 1009 milj m³ gaasi aastas (vt joonis 14). 2006. aastaga võrreldes oli 2014. aasta tarbimine 47% väiksem.

Üldine Eesti tarbimise languse prognoos on eeskätt seotud tööstusettevõtjate poolt mahtude vähendamise ja tegevuse lõpetamisega ning gaasitarbimise struktuuri muutusega (taastuvkütuste kasutamise laienemisega). Tänapäevane riiklik energeetika arengukava ei toeta investeringuid gaasil töötavatesse seadmetesse ja sellega seoses prognoositakse, et tulevikus gaasitarbimise kogus Eestis langeb veelgi.

Edasist müügi vähenemist nähakse ette ka lähiaastatel, mis on seotud kaugkütte ettevõtjate üleminekuga gaasilt taastuvatele kütustele ja soojustarbijate tõhusama energiakasutusega.

2013. aastal käivitati Eesti Energia AS Iru Elektrijaamas prügipõletuse koostootmisüksus, mis täisvõimsuse saavutamisel vähendab gaasitarbimist ca 35 mln m³ aastas.

2014. aastal läksid olulises osas üle biokütustele Põlva Soojus AS, Eraküte AS Jõgeva ja Rapla piirkond. Oluliselt on vähendanud gaasitarbimist Kiviõli Soojus AS ja Kuusalu Soojus OÜ. Hinnanguline gaasitarbimise vähenemine on ca 10 mln m³.

Tallinna Küte plaanib investeerida 100 mln eurot uue elektrijaama ehitusse, mille tulemusena ei sõltu Tallinna kütmine enam gaasist.⁶ Tallinna Kütte eesmärgiks on viia gaasi osatähtsus 2017. aastaks alla 20% (2013. aastal oli see 65%). Hinnanguliselt toob see kaasa ca 60 mln m³ gaasivajaduse vähenemise.

Lähtuvalt kõikidest nendest andmetest, prognoosib Konkurentsiamet impordi jätkuvat langust, mistõttu jääb Eesti lähiaastate gaasi impordi mahuks alla 500 milj m³ aastas.

Tarbimise vähenemise peatamiseks ja turule uute importijate tulemise toetamiseks on vaja paralleelselt astuda põhjalikult läbi kaalutud samme nii gaasile uute kasutusvaldkondade leidmiseks kui ka alternatiivsete tarneahelate arendamiseks. Konkurentsiamet näeb võimalust maagaasi ulatuslikumas kasutamises transpordikütusena ja lokaalses soojatootmises.

Maagaasi mootorikütusena kasutatavate sõidukite tarbeks on AS-il Eesti Gaas viis autotanklat, neist Tallinnas kaks, Tartus, Pärnus ja Narvas igas üks tankla. Surugaasi tootmiseks kasutati 2013. aastal maagaasi 1,4 mln m³ aastas.

Gaasituru areng saab toimuda vaid läbi uute tarbijate turule tulemisega ja turgude ühendamise, sest pidevalt kahanev Eesti turg eraldivõetuna on arvestatavate investorite huvi pälvimiseks väike. Lahenduseks võiks olla Soome ja teiste Balti riikide turgude ühendamine üheks *entry-exit* piirkonnaks. Lisaks riikidevaheliste uute ühenduste rajamisele ning olemasolevate laiendamisele tuleb Eestil ja tema naabritel luua võimalused uute, OAO-le Gazprom alternatiivsete gaasimüüjate (importijate) turule pääsemiseks. Selle lahenduseks on uute ühenduste loomine teiste Euroopa riikidega (Leedu – Poola ühendus GIPL, Eesti – Soome ühendus *Balticconnector*). Samuti aitab kaasa turgude elavdamisele Leedus veeldatud maagaasi terminali käiku andmine 2014. aasta lõpus ning tulevikus võimalike uute veeldatud maagaasi terminalide rajamine Eestisse ja Soome.

Järeldus: Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine tagatud ka lähiaastatel. Eesti gaasituru arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeeringute tegemisega uute tarnijate turule tulek ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine. Kuna kaugkütte arengus on näha siirdumist kohalikele taastuvatele kütustele ja kaugküttepiirkondade vähenemisele, siis võiks üheks arvestatavamaks gaasinõudluse tekitamise teguriks olla maagaasist lokaalsel gaasikütel põhineva soojuse tootmine. Teiseks pakub gaas võimalust tuulegeneraatorite kõikuva võimsuse tasakaalustamiseks elektrienergia tootmist kaasaegsete kombineeritud gaasiturbiini seadmetega. Kolmandaks tuleks arendada maagaasi kasutamist transpordikütusena.

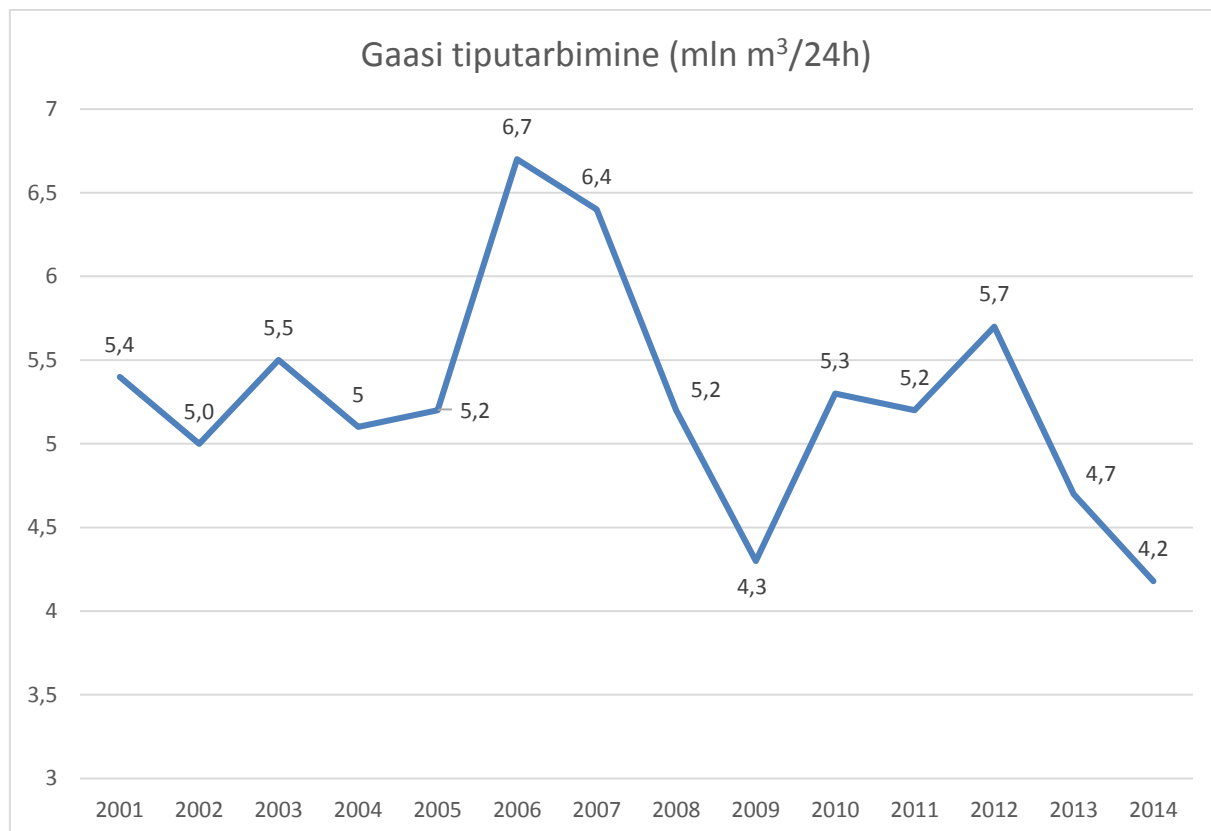
⁶ <http://www.aripaev.ee/uudised/2014/05/27/tallinna-kute-investeerib-100-miljonit-eurot>

3.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p t)

Meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks võivad olla kas infrastruktuurilised või tarnimisega seotud.

Infrastruktuurilised meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks.

Gaasi tiputarbimist iseloomustab joonis 23. Maksimaalne ülekandevõrgu läbilaskevõime on 14,0 milj m³/päev.

Joonis 23. Gaasi tiputarbimine. Allikas: Elering Gaas AS

Vastavalt EÜ määrusele nr 994/2010 on varustuskindluse kriteeriumiks N-1 kriteerium, mis näitab, kui jätkusuutlik on gaasisüsteem selle süsteemi kõige suurema läbilaskevõimega elemendi tööst väljasolekul ja mis arvutatakse järgmise valemi järgi:

$$N - 1 [\%] = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{\max}} \times 100\%, \quad N - 1 \geq 100\%$$

EP_m – kõikide süsteemi sisendpunktide võimsus (mln m³ / d)

P_m – sisemine tootmisvõimsus (mln m³ / d)

S_m – sisemaiste gaasihoidlate tarnitav kogus (mln m³ / d)

LNG_m – sisemaiste veeldatud maagaasi terminalide tarnitav võimsus (mln m³/d)

I_m – suurima võrguelemendi läbilaskevõime (mln m³ / d)

D_{max} – maagaasi nõudluse maksimum viimase 20 a jooksul (mln m³ / d)

Seoses käesoleva aruande ning määruse nr 994/2010 nõuete täitmisega varustuskindluse kriteeriumi täitmise osas, palus Konkurentsiamet Elering Gaas AS-l esitada kaasajastatud andmed ja arvutused eelnimetatud nõuete täitmise kohta.

Elering Gaas AS esitatud andmete alusel on tänane seisuga on valemis esinevad muutujad järgmiste väärtustega (tavatingimustel):

$$EP_m = 10,6 \text{ mln m}^3 / \text{d}$$

$$P_m = 0 \text{ mln m}^3 / \text{d}$$

$$S_m = 0 \text{ mln m}^3 / \text{d}$$

$$LNG_m = 0 \text{ mln m}^3 / \text{d}$$

$$I_m = 6 \text{ mln m}^3 / \text{d} \text{ (Karksi – Tallinn)}$$

$$D_{\max} = 6,7 \text{ mln m}^3 / \text{d} \text{ (2006. a.)}$$

Vastavalt sellele on Eesti gaasisüsteemi N-1 kriteerium järgmine:

$$N-1 [\%] = \frac{(10,6) + 0 + 0 + 0 - 6}{6,7} \times 100\% = 68,7\%$$

Suurimateks Eesti varustuskindlust mõjutavateks projektideks tulevikus on *Balticconnector* rajamine aastaks 2020 ning võimalik veeldatud maagaasi terminali rajamine Eestisse. Kuna hetkel puudub terminali rajamise ühtne otsus, siis Elering Gaas AS on hinnanud Eesti gaasivarustuse varustuskindlust nii veeldatud maagaasi terminaliga (oletatav võimsus 4-14 mln m³ päevas) koos kui ka ilma. Sõltuvalt planeeritavatest infrastruktuuri projektidest ja gaasitarbimise stsenaariumidest, N-1 kriteerium 2023 aastaks on arvatud järgmiselt:

Tabel 10. N-1 kriteeriumi täitmine aastaks 2025. Allikas Elering Gaas AS

	Konservatiivne stsenaarium (tipp kuni 6,7 MCM/d)	Optimistlik stsenaarium (tipp kuni 7,0 MCM/d)
Tänane süsteem	68,7%	65,7%
Balticconnector	158,2%	151,4%
Balticconnector + veeldatud maagaasi terminal		
LNG 4 MCM/d	232,8%	222,9%
LNG 14 MCM/d	307,5%	294,3%

Ülaltoodust tabelist 20 nähtub, et Elering Gaas AS hinnangul on *Balticconnector* projekt Eesti varustuskindluse tagamiseks üliolulise tähtsusega. Ilma *Balticconnector*ita võib suurima süsteemiavarii korral osutada vajalikuks piirata mittekaitstud tarbijaid. *Balticconnector* rajamisega langeb see oht ära. Lisaks varustuskindluse suurendamisele, tekib võimalus Baltimaade ja Soome gaasiturgude ühendamiseks, millest tulenevat sotsiaalmajanduslikku kasu saavad kõik nimetatud riigid.

Võrreldes käesoleval aastal esitatud andmeid N-1 kriteeriumi täitmiseks varasemate andmetega, on näha, et uus, täiesti sõltumatu süsteemihaldur on hinnanud N-1 kriteeriumi täitmise võimalikkuseks 68,7% (varasemalt oli see 104,5 %). Peamine põhjus, miks N-1 kriteeriumi täitmise protsent oluliselt langes oli see, et süsteemihaldur vaatas kriitiliselt üle Narva ühenduse kaudu gaasi edastamise võimalused Venemaalt Eestisse. Nagu on selgunud,

siis realselt ei ole süsteemihalduril võimalik eelmises riskihindamise analüüsis toodud koguseid ja torustike survet garanteerida. Elering Gaas AS selgitusel on põhjused ennekõike tehnilist laadi, kuna Narva suunaline torustik on üsna vana ja amortiseerunud. Samuti on ilmnunud probleemid Venemaa poolt, kes samuti ei saa suuremaid mahte ja rõhku torustikus garanteerida Venemaa poolse amortiseerunud torustiku tõttu. Lisaks on ümber hinnatud Venemaa poolseid nõudeid (Eesti neid ise mõjutada ei saa) torustike kasutamisele ning sellest tulenevaid piiranguid. Samuti on Elering Gaas AS leidnud, et varasemalt edastatud informatsioon N-1 kriteeriumi täitmise kohta põhines nende hinnangul asjaolust, et vertikaalselt integreeritud ettevõttel, mille osa oli ka süsteemihaldur, puudus huvi ja motivatsioon investeerida varustuskindluse ja piisava läbilaskevõime tagamisse.

Konkurentsiamet on samal seisukohal Elering Gaas AS-ga, et varustuskindluse kriteeriumi 100% täitmiseks on vajalik tarneahelate lisandumine, milleks võib olla nii kavandatud *Balticconnector* ühendus Soomega ja veeldatud maagaasi terminali(de) rajamine.

Tarnimisega seotud meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

Kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, siis selle tarnija tarneraskuste korral puudub Eestil võimalus selle kompenseerimiseks alternatiivsete tarnijate abil.

Sellisel juhul käivitub maagaasiseaduse regulatsioon. Maagaasiseadus § 26² lõige 1 sätestab, et kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Kehtiv seadusandlus ja AS Eesti Gaas lepingute süsteem praktiliselt ei võimalda gaasimüüjal tarbijatele pakkuda turumeetmeid tarnehäirete korral gaasitarbimise vähendamiseks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada seaduse nimetatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

Maagaasiseaduse kohaselt võib rakendada muu hulgas järgmisi meetmeid:

- piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuse tootmine;
- lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

Järeldus: senikaua kui puuduvad alternatiivsed maagaasi tarnijad, saab Eestis kasutada tarnehäirete korral ainult tarbimist piiravaid mitteturumeetmeid.

4. Tarbijate kaitse ja vaidluste lahendamine elektrienergia- ja maagaasi sektoris

4.1 Tarbijate kaitse

4.1.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiivi 2009/72/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt n sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed, kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ sätestatud, oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Elektriturseaduse kohaselt on kodutarbijate õiguste kaitse pädevus jaotatud Konkurentsiameti ja Tarbijakaitseameti vahel. Seaduses on sätestatud, et võrguteenuse osutamise, elektrienergia pakkumise või müümise või muul viisil turul kättesaadavaks tegemise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Liitumis-, võrgu- või elektrilepingust tuleneva vaidluse korral lubab seadus juhul, kui pooled ei ole suutnud lahendada vaidlust kokkuleppel, tarbijal pöörduda ka tarbijavaidluste komisjoni või mõne teise sellekohaseid vaidlusi lahendava isiku, institutsiooni või kohtu poole. Konkurentsiamet jääb endiselt lahendama ühe turuosalise kaebusi teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektriturseaduse või selle alamaktiga. Nii lepingul kui arvetel tuleb tarbijale esitada ka tarbija õigusi ja vaidluste lahendamist käsitlev teave.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektriturseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu ning liitumislepingu ja üldteenuse tüüptingimused. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib Konkurentsiamet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Võrguleping sõlmitakse kirjalikult, elektrilepingu võib sõlmida suuliselt kui mõlemad pooled on sellega nõus. Võrgulepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- võrguettevõtja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- teenuste kirjeldus;
- osutatavate teenuste kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordselt ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilineamise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;

- kui võrguteenuse alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei ole kooskõlas lepingutingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Elektrilepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- müüja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- elektrienergia põhinäitajad;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilineamise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Võrguettevõtja võib muuta lepingu tüüptingimusi vaid juhul, kui selline muutmine on lubatud seadusega, muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolude arvessevõtmiseks ning kui Konkurentsiamet on tüüptingimuste muudatuse kooskõlastanud. Ettevõtja peab võrgulepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Tähtajatu elektrileping lõpeb, kui lõpeb selle võrguühenduse kohta sõlmitud võrgulepingu kehtivus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdnud. Elektrilepingu saab sõlmida turuosaline, kellel on sõlmitud tema tarbimiskoha mõõtepunkti suhtes kehtiv võrguleping.

Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud. Samuti, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud, siis ka seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist. Samuti on võrguettevõtjal õigus võrguleping üles öelda, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma.

Võrgulepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüjal on õigus elektrileping üles öelda, kui tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja antud mõistliku aja jooksul heastanud, kui tarbija on kasutanud elektrienergiat ebaseaduslikult või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud mõõteseadme plomme või taatlusmärgiseid.

Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüja võib tarbijaga elektrilepingu üles öelda enne kokkulepitud tähtpäeva kui lepingujärgne tarbimiskoht on võõrandatud ning tarbijal puudub selle kasutamiseks seaduslik alus.

Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused;
- üldteenuse tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb tasud avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale elektrienergia eest üks kord kuus arve, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Koos arvega esitatakse järgmised andmed:

- müüja toodetud või tootjalt ostetud elektrienergia tootmiseks kasutatud energiaallikate jaotus müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- elektribörsilt ostetud elektrienergia osakaal müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- viide veebileheküljele, kus on esitatud andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaastal müüja tarnitud elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest;
- tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave;
- alates 1. aprillist eelnenud kalendriaastal tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendatud osa;
- tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendamata osa, kasutades põhivõrguettevõtja avaldatud segajääki.

Müüja vahetamise korral esitab müüja tarbijale lõpparve hiljemalt kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist. Kui pärast lõpparve esitamist tuvastatakse mõõtesüsteemi rike või esitatud andmete erinevus tegelikust tarbimisest, korrigeeritakse andmevahetusplatvormil tarbija mõõteandmeid ning müüja esitab tarbijale lõpparvet korrigeeriva arve. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt p sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamine

ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääs sellistele andmetel Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt. Direktiivist tulenev nõue on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Seose 2013. aasta elektrituru avanemisega loodi 2012. aastal Eestis andmevahetusplatvorm (Andmeladu), mis oli oluliseks eelduseks, et Eesti elektritarbijad saavad alates 2013. aastast valida ja muuta elektri tarnijaid. Süsteemihaldur Elering AS arendas välja digitaalse keskkonna, mille üldeesmärk on efektiivne, turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestavate ning elektrituruseadusest tulenevatele nõuetele vastavate andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks.

Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed. Tarbijal on õigus Andmelao kaudu saada järgmist informatsiooni:

- võrguettevõtja nime, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- müüja nime, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- võrguettevõtja või võrguettevõtja nimetatud tegevusloaga müüja nime, kes tarbijale üldteenust osutab;
- tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud elektrienergia kogused, sealjuures jälgida oma elektritarbimisega seotud ajaloolisi andmeid;
- nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse, võimalikul maksevõime halvenemisel, piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud talle osutatud võrguteenuse, üldteenuse või elektrienergia tarne eest makstava rahasumma tasumata või kui tarbija on võrgulepingus ettenähtud kohustust oluliselt rikkunud muul viisil. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama tarbijale tarbimiskoha aadressile või lepingus nimetatud aadressile teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus, kavandatud katkestamise aeg ja tarbija õigusi ning vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtajaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtajaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud. Kui tarbija ei ole tähtajaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomanike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) juhuks, kui nad ei vali endale elektrimüüjat. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turuhinnale ehk börsihinnale, millele üldteenuse osutaja võib lisada põhjendatud kulud ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus kontrollida üldteenuse hinna põhjendatust. Müüja on kohustatud avaldama iga järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks üldteenuse hinna moodustamise alused koos sinna juurde kuuluva arvestuskäiguga.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1, „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele elektritarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõteseadmetele ning sätestab, et alates 01.01.2017 peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagama turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääsu eelnimetatud mõõteandmetele.

2014. aasta lõpuks oli Elektrilevi OÜ paigaldanud kauglugemisseadmed 34,8%-le kodutarbijatest, Imatra Elekter AS 75,7%-le kodutarbijatest ja VKG Elektrivõrgud 85%-le kodutarbijatest.

Arukate arvestisüsteemide rakendamise kasutusvõimaluste laiendamist on kavas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil käsitleda järgmises energiamajanduse arengukavas aastani 2030.

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektrienergia direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ on Eestis seadustega tagatud.

Kokkuvõtteks on Konkurentsiamet arvamusel, et elektritarbijad on hästi kaitstud ja turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste, tüüpkoormusgraafikute, tootmiseks kasutatavate energiaallikate jm kohta. Võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebileheküljed.

4.1.2 Maagaasi sektoris (direktiivi 2009/73/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt o sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed, kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ sätestatud, oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Kirjalikus või elektroonilises vormis või kirjalikku taasedastamist võimaldavas vormis või mõnes muus rangemas vorminõudes sõlmitud liitumislepingus, võrgulepingus ja müügilepingus või nende tüüptingimustes esitatakse järgmised andmed:

- võrgulepingu ja liitumislepingu puhul võrguettevõtja nimi, müügilepingu puhul võrguettevõtja või müüja nimi ja äriregistrikood, samuti võrguettevõtja või müüja aadress ja muud kontaktandmed;
- võrgulepingu ja liitumislepingu alusel osutatava teenuse kirjeldus ja teenuse osutamise algusaeg või müügilepingu alusel müüdava maagaasi põhinäitajad;
- võrgulepingu või liitumislepingu alusel osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordse ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude ja hooldusteenuste tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;

- lepingu tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise, sealhulgas lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teave tingimuste kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine, kui võrgulepingu, müügilepingu või liitumislepingu alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei vasta lepingus sätestatud tingimustele;
- teave kaebuste käsitlemise korra kohta;
- võrgulepingu ja müügilepingu puhul lepingu kestus koos lepingu pikendamise ja lõpetamise tingimustega;
- tarbimismahu mitteteatamisel võrguettevõtjapoolne tarbimismahu prognoosimise kord;
- teenuse eest tasumise võimalused.

Gaasi müügilepingu tüüptingimustes peavad muuhulgas olema sätestatud järgnevad andmed:

- müüja nimi, äriregistri kood ja aadress ning muud kontaktandmed;
- osutatava teenuse kirjeldus;
- osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- kohaldatavatest tasudest tarbija teavitamise kord;
- lepingu kestus, lepingu pikendamise, muutmise ja lõpetamise tingimused;
- lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teenuse eest tasumise võimalused;

Lisaks eelnevale tuleb gaasi müügilepingus määrata tarne liik.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

Gaasi müüja peab võimaldama gaasi müügilepingu lõpetada seoses müüja vahetamisega kolme nädala jooksul alates tarbija taotluse esitamisest tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud.

Vastavalt maagaasiseadusele võrguettevõtja või müüja edastab tarbijale vähemalt 30 päeva enne lepingutingimuste, sealhulgas hindade ja tariifide muutmist, sellekohase teate. Teates nimetatakse kavandatav muudatus, selle tegemise alus ja muudatuse jõustumise aeg ning esitatakse teave selle kohta, et tarbijal on õigus leping üles öelda, kui ta muudatusega ei nõustu.

Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise meetoodika;
- lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka

vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka regulaator kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad ja tasud oma veebileheküljel.

Kõik gaasiettevõtjad on kohustatud esitama tarbijale arve tarbitud maagaasi ja võrguteenuse eest vähemalt ühe korra kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui tarbijaga on kokku lepitud teisiti. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Müüja vahetuse korral esitab müüja tarbijale lõpparve kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt q sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamine ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääs sellistele andmetel Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt.

Osad võrguettevõtjad on loonud oma veebipõhise keskkonna, kus tarbija saab ise vaadata oma lepingulisi andmeid ja mõõteandmeid (ka ajalooliselt).

Kaitsetute tarbijate määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Alates 10.04.2014 on maagaasiseaduses sätestatud, et *kaitsetu tarbija* on kodutarbija, kellele on määratud toimetulekutoetus sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lõike 1 alusel.

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapagaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapagaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 90 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müügitarginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsa hinnaga ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müügitarginaali piirmäär tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Müügitarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müügiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebileheküljel avalikustanud müügitarginaali piirmäära arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest nimetatud müügitarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud meetodika punktile 6.3 kujuneb müügitarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulu ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi müügitarginaaliga.

Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele müüdüd gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni ja seda eelkõige turgu valitseva gaasimüüja suhtes. Kui kalendriaastal müüdüd gaasi kaalutud keskmine hind erineb sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müügitarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab kajastuma gaasi müügi arvel eraldi reana. Väikestel gaasimüüjatel (kes ei ole turgu valitsevas seisundis) ei ole kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduvat müügitarginaali.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktides o ja q viidatud I. Lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele gaasitarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Konkurentsiamet on seisukohal, et enne maagaasi importijate mitmekesistumist, kes tagaksid turu toimimise, ei ole Eestis otstarbekas alustada maagaasi mõtteseadmeme massilist vahetust arukate arvestisüsteemide vastu. Mõtteseadmeme massilise vahetuse kulud tõstaksid võrguteenuse hinda märkimisväärselt.

Kokkuvõtteks on Konkurentsiamet arvamusel, et maagaasitarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil head võimalused turujärelevalve teostamiseks.

4.2 Vaidluste lahendamine

4.2.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 11, lg 5 p c ning lg 4 p e)

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lõige 11 sätestab, et mistahes isikul, kellel on põhi- või jaotusvõrguettevõtja suhtes kaebusi seoses käesolevast direktiivist kõnealusele võrguettevõtjale tulenevate kohustustega, on õigus esitada kaebus reguleerivale asutusele, kes tegutseb vaidlusi lahendava asutusena ja teeb otsuse kahe kuu jooksul alates kaebuse kättesaamisest. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab täiendavat teavet. Eelnimetatud ajavahemikku võib pikendada kaebuse esitaja nõusolekul. Reguleeriva asutuse otsus on siduv, välja arvatud edasikaebamise tõttu tühistamise korral või kuni selleni.

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus teostada asjakohaseid uurimisõigusi ja uurimisvolitusi vaidluste lahendamiseks.

Eesti seadusandliku baasi võib pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrkudesse investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase elektrivarustuse.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2014. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 88 korral (nii kaebused kui järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Tarbijate pöördumisi põhjustasid probleemid lepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel, samuti hinnaküsimused (üldteenus, taastuvenergia tasu, elektriaktsiis) ning kauglugemisseadmete paigaldamise ja ühtse arve temaatika. Lõpule jõudis süsteemihalduri tegevuse peale edastatud kaebus seoses ülekandevõimsustega EE-LV piiril.

4.2.2 Maagaasi sektoris **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 41 lg 11 ning lg 4 p e)**

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 11 sätestab, et iga turuosaline, kes soovib esitada kaebuse ülekande-, jaotussüsteemi, gaasihoidla või maagaasi veeldusjaama halduri kohta seoses käesolevast direktiivist kõnealusele haldurile tulenevate kohustustega, võib saata kaebuse reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena väljastab otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab lisateavet. Pikendatud tähtaega võib kaebuse esitaja nõusolekul veelgi pikendada. Reguleeriva asutuse otsus on siduv, kui ja kuni see ei kaota kehtivust seoses edasikaebamisega.

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus nõuda maagaasiettevõtjatelt mis tahes andmeid, mis on talle tema ülesannete täitmiseks vajalikud, kaasa arvatud põhjendust kolmandale osapoolle juurdepääsu andmata jätmise kohta ning teavet võrgu tugevdamiseks vajalike meetmete kohta.

Eesti seadusandlikku baasi võib pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ära kirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamisteenuse hind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamisteenuse hind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti poolt tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase gaasivarustuse.

Kõikidel turuosalistel, on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet võib pikendada kaebuse lahendamise kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest halduskohtus.

2014. aastal oli maagaasi teemalisi järelepärimisi 19 ning 1 kaebus. Peamised teemad, millega pöörduti, olid liitumis-, gaasikoguste korrektsiooni- ja hinnaküsimused. Konkurentsiamet alustas gaasikoguste korrigeerimise teemal järelevalvemenetluse. 2014. aastal ei esitatud Konkurentsiametile ühtki kaebust süsteemihalduri tegevuse kohta.